

Bruksela, 14 kwietnia 2025 r.
(OR. en)

6881/25

COARM 61
CFSP/PESC 408

WYNIK PRAC

Od:	Sekretariat Generalny Rady
Do:	Delegacje
Dotyczy:	Przewodnik do wspólnego stanowiska Rady 2008/944/WPZiB określającego wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego

Delegacje otrzymują w załączeniu zaktualizowany Przewodnik do wspólnego stanowiska Rady 2008/944/WPZiB określający wspólne zasady regulujące kontrolę wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego w wersji zatwierdzonej przez Radę 14 kwietnia 2025 r.

PRZEWODNIK DO WSPÓLNEGO STANOWISKA RADY 2008/944/WPZiB

(W WERSJI ZMIENIONEJ DECYZJĄ RADY (WPZiB) 2025/779)

**OKREŚLAJĄCEGO WSPÓLNE ZASADY KONTROLI WYWOZU TECHNOLOGII
I SPRZĘTU WOJSKOWEGO**

SPIIS TREŚCI

NOTA WPROWADZAJĄCA	6
ROZDZIAŁ 1 – PRAKTYKI DOTYCZĄCE UDZIELANIA ZEZWOLEŃ	7
Część 1: Dobre praktyki w zakresie wydawania dokumentacji końcowego wykorzystania / użytkownika końcowego.....	7
Część 2: Rozpatrywanie wniosków o udzielenie zezwolenia na włączenie w skład produktów i ponowny wywóz	10
Część 3: Kontrola ex-post (<i>a posteriori</i>): weryfikacja dokumentów po dostawie, na miejscu, na szczeblu krajowym.....	11
Część 4: Wywóz w celach humanitarnych sprzętu objętego kontrolą.....	12
Część 5: Definicje	13
ROZDZIAŁ 2 – WYTYCZNE W SPRAWIE STOSOWANIA KRYTERIÓW	15
Wstęp	15
Część 1: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 1	16
ZAŁĄCZNIK 1 (do rozdziału 2 część 1).....	33
Część 2: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 2	34
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 2)	48
ZAŁĄCZNIK II (do rozdziału 2 część 2).....	49
ZAŁĄCZNIK III (do rozdziału 2 część 2).....	51
ZAŁĄCZNIK IV (do rozdziału 2 część 2)	52
ZAŁĄCZNIK V (do rozdziału 2 część 2).....	54
ZAŁĄCZNIK VI (do rozdziału 2 część 2)	57
ZAŁĄCZNIK VII (do rozdziału 2 część 2)	58

Część 3: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 3	63
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 3)	67
Część 4: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 4	68
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 4)	75
Część 5: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 5	76
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 5)	84
Część 6: Najlepsze praktyki dotyczące interpretacji kryterium 6	85
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 6)	94
ZAŁĄCZNIK II (do rozdziału 2 część 6)	95
ZAŁĄCZNIK III (do rozdziału 2 część 6)	96
Część 7: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 7	97
ZAŁĄCZNIK I (do rozdziału 2 część 7)	108
Część 8: Dobre praktyki dotyczące interpretacji kryterium 8	113
Załącznik A (do rozdziału 2 część 8)	119
ZAŁĄCZNIK B (do rozdziału 2 część 8)	120
ROZDZIAŁ 3 – PRZEJRZYSTOŚĆ	122
Część 1: Wymogi dotyczące przekazywania informacji do rocznego sprawozdania UE	122
Część 2: Baza danych online z funkcją wyszukiwania	124
Część 3: Sprawozdania krajowe i publicznie dostępne informacje w zakresie wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego	125

ROZDZIAŁ 4 – WSPÓLNY WYKAZ UZBROJENIA UE	126
ROZDZIAŁ 5 – WYMIANA INFORMACJI MIĘDZY PAŃSTWAMI CZŁONKOWSKIMI	127
Część 1: Powiadomienia o odmowie i konsultacje	127
Część 2: Dodatkowa wymiana informacji	130
ROZDZIAŁ 6 – ZASADY I MECHANIZMY UŁATWIAJĄCE WYWÓZ SPRZĘTU WOJSKOWEGO LUB TECHNOLOGII WOJSKOWYCH PRODUKOWANYCH W UE	132
Wprowadzenie	132
Część 1: Zasada przewodnia	133
Część 2: Zestaw narzędzi ułatwiających kontrolę wywozu wspólnych produktów	135

NOTA WPROWADZAJĄCA

Wszystkie państwa członkowskie zgodziły się, że przy ocenie wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz produktów umieszczonych w uzgodnionym wspólnym wykazie uzbrojenia UE przestrzegać wspólnego stanowiska Rady 2008/944/WPZiB określającego wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego. Celem wspólnego stanowiska jest również poprawa przepływu informacji między państwami członkowskimi oraz lepsze wzajemne zrozumienie polityk dotyczących kontroli wywozu.

Przewodnik ma pomóc państwom członkowskim w stosowaniu wspólnego stanowiska. W żadnym wypadku nie zastępuje on wspólnego stanowiska, podsumowuje jedynie uzgodnione wytyczne dotyczące interpretacji kryteriów oraz stosowania zawartych w nim artykułów. Skierowany jest przede wszystkim do urzędników udzielających zezwolenia na wywóz.

Przewodnik będzie regularnie aktualizowany. Aktualna wersja dostępna będzie na stronie internetowej Europejskiej Służby Działań Zewnętrznych.

ROZDZIAŁ 1 – PRAKTYKI DOTYCZĄCE UDZIELANIA ZEZWOLEŃ

Część 1: Dobre praktyki w zakresie wydawania dokumentacji końcowego wykorzystania / użytkownika końcowego

- 1.1. Istnieje podstawowy zestaw elementów, które powinny znaleźć się w dokumentacji końcowego wykorzystania / użytkownika końcowego, w przypadku gdy taka dokumentacja wymagana jest przez państwo członkowskie w związku z wywozem produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE. Istnieją również pewne elementy, których dane państwo członkowskie może wymagać uznaniowo.
- 1.2. W dokumentacji końcowego wykorzystania / użytkownika końcowego należy przedstawić co najmniej następujące dane:
- dane eksportera (przynajmniej nazwisko, adres i nazwa firmy);
 - dane użytkownika końcowego (przynajmniej nazwisko, adres i nazwa firmy).
W przypadku wywozu do firmy, która odsprzedaży towar na rynku lokalnym, firma ta będzie uznawana za użytkownika końcowego;
 - państwo końcowego przeznaczenia;
 - opis wywożonego towaru (rodzaj, cechy) lub odniesienie do numeru umowy lub numeru zamówienia, o którym mowa w umowie, zawartej z władzami państwa końcowego przeznaczenia;
 - ilość lub wartość wywożonych towarów;
 - podpis, nazwisko oraz stanowisko użytkownika końcowego oraz, w stosownych przypadkach, instytucji certyfikującej;
 - data wydania certyfikatu użytkownika końcowego;
 - klauzula dotycząca sposobu końcowego wykorzystania lub, w stosownych przypadkach, klauzula o zakazie ponownego wywozu;
 - określenie sposobu użycia końcowego towarów;
 - w stosownych przypadkach, zobowiązanie, że towary podlegające wywozowi nie zostaną wykorzystane do celów innych niż deklarowane;
 - w stosownych przypadkach, zobowiązanie, że towary nie zostaną wykorzystane do opracowania, produkcji lub stosowania broni chemicznej, biologicznej lub jądrowej ani w pociskach raketowych zdolnych do przenoszenia tego rodzaju broni.

1.3. Elementy, które *mogą* być wymagane, według uznania, przez państwo członkowskie, to między innymi:

- zobowiązanie, że:
 - towary będą wykorzystane do końcowego wykorzystania cywilnego;
 - towary zostaną włączone w skład innych produktów;
 - towary zostaną ponownie wywiezione do określonego państwa;
- klauzula zakazująca ponownego wywozu towarów objętych certyfikatem użytkownika końcowego. Taka klauzula mogłaby między innymi:
 - zawierać wyłącznie zakaz ponownego wywozu;
 - dopuszczać, by ponowny wywóz uzależniony był od uzyskania pisemnej zgody władz państwa dokonującego pierwszego wywozu;
 - dopuszczać ponowny wywóz – bez uprzedniej zgody władz państwa dokonującego pierwszego wywozu – do niektórych państw określonych w certyfikacie użytkownika końcowego;
 - zobowiązać odbiorcę / użytkownika końcowego, by wywożone towary nie były dalej transferowane do nieupoważnionego wewnętrznego użytkownika końcowego;
- w stosownych przypadkach, pełne dane pośrednika;
- jeżeli certyfikat użytkownika końcowego został wydany przez rząd państwa przeznaczenia towaru, zostanie on uwierzytelniony przez władze państwa wywożącego w celu sprawdzenia autentyczności podpisu osoby podpisującej oraz jej zdolności do zaciągania zobowiązań w imieniu własnego rządu;
- zobowiązanie, że towary będą wykorzystywane wyłącznie do celów zgodnych z zasadami określonymi w międzynarodowym prawie humanitarnym i instrumentach prawa międzynarodowego praw człowieka;
- zobowiązanie odbiorcy końcowego do przedstawienia certyfikatu weryfikacji dostawy na żądanie państwa wywożącego;
- zgoda odbiorcy / użytkownika końcowego na przeprowadzenie weryfikacji na miejscu;
- gwarancje ze strony użytkownika końcowego wykazujące jego zdolność do bezpiecznego i zapewniającego ochronę zarządzania bronią i amunicją, w tym jego zdolność do bezpiecznego i zapewniającego ochronę zarządzania zapasami w miejscu, gdzie towary będą składowane;
- niepowtarzalny numer identyfikacyjny certyfikatu, jeśli został wydany przez organ rządowy.

Kontrola końcowego wykorzystania i kontrola użytkownika końcowego, w tym wymóg certyfikatu użytkownika końcowego, mają zasadnicze znaczenie dla oceny i działań następnych w odniesieniu do wywozu produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE. W związku z tym, przy stosowaniu takich kontroli, państwa członkowskie powinny uwzględniać istniejący zbiór dobrych praktyk dotyczących końcowego wykorzystania i kontroli użytkownika końcowego oraz w zakresie dokumentacji użytkownika końcowego, w szczególności następujące dokumenty:

Unia Europejska

- Decyzja Rady (WPZiB) 2021/38 z dnia 15 stycznia 2021 r. w sprawie ustanowienia wspólnego podejścia do elementów certyfikatów użytkownika końcowego w kontekście wywozu broni strzeleckiej i lekkiej oraz amunicji do tych rodzajów broni

Porozumienie z Wassenaar

- Najczęściej używane gwarancje użycia końcowego – skonsolidowany wykaz orientacyjny (End-Use Assurances Commonly Used – Consolidated Indicative List) (uzgodniony na posiedzeniu plenarnym w 1999 r.; zmieniony na posiedzeniu plenarnym w 2005 r.)
- Kontrola użytkownika końcowego / kontrola końcowego wykorzystania w zakresie wywozu towarów umieszczonych w wykazie (wprowadzenie) (Introduction to End User/End Use Controls for Exports of Military-List Equipment) (uzgodniony na posiedzeniu plenarnym 3 lipca 2014 r.)

OBWE

- Podręcznik dobrych praktyk w dziedzinie BSiL
- Standardowe elementy certyfikatów użytkownika końcowego i procedur weryfikacji w zakresie wywozu BSiL
- Wzór certyfikatów użytkownika końcowego dla broni strzeleckiej i lekkiej

Część 2: Rozpatrywanie wniosków o udzielenie zezwolenia na włączenie w skład produktów i ponowny wywóz

2.1. Tak jak w przypadku wszystkich wniosków o udzielenie zezwolenia, państwa członkowskie stosują w pełni wspólne stanowisko w odniesieniu do wniosków o udzielenie zezwolenia dla towarów, o których wiadomo, że zostaną włączone w skład produktów przeznaczonych do ponownego wywozu. Jednak przy ocenie takich wniosków państwa członkowskie będą również brały pod uwagę, między innymi:

- (i) polityki kontroli wywozu i skuteczność systemu kontroli wywozu w państwie, w którym są one włączone w skład produktów;
- (ii) znaczenie stosunków w zakresie obrony i bezpieczeństwa, jakie utrzymują z tym państwem;
- (iii) znaczenie i istotność danych towarów dla towarów, w których skład mają być włączone, oraz dla jakiegokolwiek końcowego wykorzystania gotowych produktów mogącego budzić zastrzeżenia;
- (iv) łatwość, z jaką towary lub ich istotne elementy mogłyby zostać usunięte z towarów, w których skład mają zostać włączone;
- (v) stały podmiot, do którego towary mają zostać wywiezione.

Część 3: Kontrola ex-post (*a posteriori*): weryfikacja dokumentów po dostawie, na miejscu, na szczeblu krajowym

- 3.1. Choć w kryteriach zawartych we wspólnym stanowisku nadal kładzie się nacisk na kontrolę poprzedzającą udzielenie zezwolenia, weryfikacja dokumentów lub kontrole po dostawie mogą być dodatkowym narzędziem krajowej polityki kontroli wywozu broni.

Środki podejmowane po dostawie, np. inspekcje przeprowadzane na miejscu, podobnie jak weryfikacja dokumentów i uwierzytelnianie certyfikatów, to użyteczne narzędzia pomagające zapobiegać przekierowywaniu broni w obrębie państwa odbiorcy lub ponownemu wywozowi na niepożądanych warunkach.

Wszystkie te narzędzia mogą pomóc zapewnić możliwość śledzenia historii wywożonego materiału od producenta do użytkownika końcowego, tak by w jak największym stopniu zapobiec przekierowywaniu, niepożądanemu wykorzystywaniu, nielegalnemu handlowi lub niezgodności z którąkolwiek z gwarancji określonych w dokumentach kontroli lub wykrywać takie sytuacje. Kompleksowa analiza stosunków dwustronnych i stopnia suwerenności ma kluczowe znaczenie, a wszelkie proponowane działania będą zawsze prowadzone za zgodą i we współpracy z władzami państwa przywożącego.

W tym celu, na podstawie art. 5 wspólnego stanowiska, certyfikat użytkownika końcowego mógłby zawierać klauzulę weryfikacji wywozu, zgodnie z którą władze państwa przywożącego zobowiązują się określić – wraz z krajowymi organami kontroli wywozu – mechanizm weryfikacji i monitorowania, który umożliwi kontrolę *ex post* wywożonych towarów.

Przy opracowywaniu i stosowaniu środków podejmowanych po dostawie państwa członkowskie powinny uwzględnić istniejący zbiór dobrych praktyk w tym zakresie.

W celu dobrowolnej wymiany dostępnych informacji zachęca się państwa członkowskie, które stosują środki podejmowane po dostawie, do informowania partnerów o swoich doświadczeniach w tej dziedzinie oraz do przekazywania przydatnych ogółowi informacji zebranych dzięki tym środkom.

- 4.1. W pewnych sytuacjach państwa członkowskie rozważają możliwość wydania zgody na wywóz w celach humanitarnych produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE, w okolicznościach, które w świetle kryteriów ustalonych w art. 2 wspólnego stanowiska mogłyby doprowadzić do decyzji odmownej. Na obszarach, gdzie miały miejsce konflikty, niektóre produkty mogą przyczynić się w znaczący sposób do poprawy bezpieczeństwa ludności oraz do odbudowy gospodarczej. Taki wywóz nie musi być uznawany za sprzeczny z kryteriami kodeksu. Jak każdy inny wywóz, będzie on rozpatrywany indywidualnie. Państwa członkowskie będą żądać odpowiednich środków chroniących przed nadużywaniem takich okoliczności wywozu oraz, w stosownych przypadkach, klauzul przewidujących odesłanie sprzętu.

Część 5: Definicje

Do celów wspólnego stanowiska stosuje się następujące definicje:

- „tranzyt”: przemieszczanie, podczas którego towary (sprzęt wojskowy) są tylko przewożone przez terytorium państwa członkowskiego;
- „przeładunek”: tranzyt obejmujący fizyczną operację wyładowania towarów ze środka transportu, za pomocą którego dokonano przywozu, po którym następuje ponowne załadowanie (zazwyczaj) do innego środka transportu w celu wywozu;
- zgodnie z definicją zawartą w art. 2 wspólnego stanowiska 2003/468/WPZiB, „pośrednictwo” to działania osób lub podmiotów:
 - i. negocjujących lub organizujących transakcje, które mogą obejmować transfer produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE z państwa trzeciego do innego państwa trzeciego; lub
 - ii. kupujących lub sprzedających takie produkty lub organizujących transfer takich produktów, będących ich własnością, z jednego państwa trzeciego do innego państwa trzeciego;
- „zezwolenie na wywóz” to formalne upoważnienie do wywozu lub transferu sprzętu wojskowego wydane tymczasowo lub na stałe przez krajowy organ udzielający zezwolenia. Zezwolenia na wywóz obejmują:
 - i. zezwolenia na fizyczny wywóz, w tym zezwolenia udzielane do celów licencjonowanej produkcji sprzętu wojskowego;
 - ii. zezwolenia na pośrednictwo;
 - iii. zezwolenia na tranzyt lub przeładunek;
 - iv. zezwolenia na wszelkie niematerialne transfery oprogramowania i technologii środkami takimi jak nośniki elektroniczne, faks lub telefon.

Biorąc pod uwagę znaczne różnice w procedurach rozpatrywania wniosków przez krajowe organy udzielające zezwolenia państw członkowskich, obowiązki dotyczące wymiany informacji (np. powiadomień o odmowie) powinny, w odpowiednich przypadkach, być spełnione już na etapie poprzedzającym udzielenie zezwolenia, np. w odniesieniu do zezwoleń wstępnych oraz zezwoleń na działalność marketingową lub na przeprowadzanie negocjacji w sprawie zawarcia umowy. Ustawodawstwo państw członkowskich powinno wskazywać, w jakich przypadkach wymagane jest zezwolenie na wywóz;

- „zachęcanie do ponownej oceny”: w przypadku gdy pojawią się nowe istotne informacje, zachęca się każde państwo członkowskie, by dokonały ponownej oceny zezwoleń na wywóz produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE po ich udzieleniu. Państwa członkowskie mogą zdecydować się na ponowną ocenę takich zezwoleń, by uwzględnić nowe istotne informacje na temat konkretnego miejsca przeznaczenia lub konkretnej strony zaangażowanej w wywóz produktów znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE. Pozostaje to bez uszczerbku dla obowiązków i zobowiązań danego państwa członkowskiego dotyczących egzekwowania embarg na broń lub środków ograniczających przyjętych przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Unię Europejską i Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie lub przestrzegania innych zobowiązań międzynarodowych lub obowiązków wynikających z traktatów, lub prawa krajowego, zgodnie z którym taka ponowna ocena jest obowiązkowa;
- „państwo odbiorca”, „państwo końcowego przeznaczenia”, „państwo kupujące”: takie pojęcia stosowane w przewodniku należy rozumieć w kontekście konkretnych kryteriów określonych w art. 2 wspólnego stanowiska i w świetle ich celów.

ROZDZIAŁ 2 – WYTYCZNE W SPRAWIE STOSOWANIA KRYTERIÓW

Wstęp

Celem przedstawionych poniżej dobrych praktyk jest doprowadzenie do większej spójności wśród państw członkowskich w zakresie stosowania kryteriów zawartych w art. 2 wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB przez określenie czynników, które należy uwzględnić podczas rozpatrywania wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz. Mają one raczej służyć upowszechnianiu dobrych praktyk w zakresie interpretacji kryteriów niż stanowić zbiór instrukcji; indywidualna ocena nadal pozostaje zasadniczą częścią procesu, a państwa członkowskie mają pełne prawo stosować własne interpretacje. Dobre praktyki zostały opracowane do użytku urzędników udzielających zezwolenia na wywóz oraz innych urzędników państwowych z ministerstw lub agencji rządowych, których wiedza fachowa – m.in. w zakresie spraw regionalnych, prawnych (np. prawa praw człowieka, prawa publicznego międzynarodowego), technicznych, związanych z rozwojem oraz bezpieczeństwem, a także spraw wojskowych – powinna być wykorzystywana w procesie podejmowania decyzji.

Dobre praktyki będą poddawane przeglądom w regularnych odstępach czasu lub na wniosek co najmniej jednego państwa członkowskiego lub w wyniku przyszłych zmian brzmienia kryteriów zawartych w art. 2 wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB.

W jaki sposób stosować kryterium 1

- 1.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego przez państwa członkowskie oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Stąd też kryterium 1 stosowane jest *a priori* do towarów wywożonych do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Dobre praktyki opierają się jednak na zasadzie, że jeżeli istnieje ryzyko naruszenia międzynarodowych obowiązków lub zobowiązań państw członkowskich lub UE jako całości, należy przeprowadzić dogłębną analizę pod kątem kryterium 1.

Celem kryterium 1 jest w szczególności zagwarantowanie przestrzegania sankcji lub środków ograniczających nałożonych przez ONZ, UE lub OBWE, umów o nierozprzestrzenianiu broni i innych umów rozbrojeniowych oraz dotrzymania innych obowiązków i zobowiązań międzynarodowych. Wszystkie zezwolenia na wywóz należy oceniać indywidualnie, a jeżeli istnieją obawy co do braku zgodności ze zobowiązaniami międzynarodowymi – należy uwzględnić kryterium 1.

- 1.2. **Źródła informacji:** informacji o ryzyku naruszenia zobowiązań międzynarodowych należy przede wszystkim zasięgać u urzędników resortu spraw zagranicznych zajmujących się danym państwem oraz odnośnymi umowami dotyczącymi nierozprzestrzeniania broni, rozbrojenia lub kontroli wywozu. Zaleca się również zasięgać opinii placówek dyplomatycznych państw członkowskich i innych instytucji rządowych, w tym źródeł informacji wywiadowczych.

Wspólna baza informacji UE obejmuje sprawozdania szefów misji UE w poszczególnych państwach, bazę danych UE dotyczących odmów oraz konkluzje lub oświadczenia Rady dotyczące danych państw lub zagadnień bezpieczeństwa. Wykazy środków ograniczających, w tym embarga na broń, są regularnie aktualizowane przez ESDZ i są dostępne za pośrednictwem zwykłych systemów przekazywania informacji. Ogólne wytyczne dotyczące unijnej polityki nierozprzestrzeniania broni zostały ujęte w strategii UE przeciwko rozprzestrzenianiu broni masowego rażenia oraz w klauzulach o nieprolifracji zawartych w umowach dwustronnych.

Dokumentacja pochodząca z ONZ i innych stosownych organizacji, takich jak Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (MAEA) i Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej (OPCW), może być przydatna do określania wymagań dotyczących konkretnych systemów czy umów międzynarodowych oraz do ustalania, jaka jest w tym aspekcie polityka państwa odbiorcy.

Wykaz odpowiednich stron internetowych został przedstawiony w załączniku 1 do niniejszej części.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

1.3. Kryterium 1 przewiduje, że odmawia się udzielenia zezwolenia na wywóz, jeśli udzielenie go byłoby niezgodne z międzynarodowymi obowiązkami i zobowiązaniami państw członkowskich, w tym:

- a) obowiązkami państw członkowskich i ich zobowiązaniami do egzekwowania embarga na broń nałożonego przez Organizację Narodów Zjednoczonych, Unię Europejską oraz Organizację Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie

Państwa członkowskie powinny sprawdzać deklarowane lub prawdopodobne miejsce przeznaczenia wywozu oraz siedzibę użytkownika końcowego pod kątem embarg nałożonych przez ONZ, UE i OBWE. Ze względu na to, że wykaz państw, podmiotów pozarządowych i osób fizycznych (takich jak grupy terrorystyczne i poszczególni terroryści) objętych embargiem regularnie podlega zmianom, należy z największą starannością uwzględnić aktualny rozwój sytuacji.

Państwa, podmioty pozarządowe i osoby fizyczne objęte sankcjami ONZ, UE i OBWE w znacznym stopniu się pokrywają. Jednak wykazy towarów (zarówno sprzętu wojskowego, jak i towarów podwójnego zastosowania) objętych różnymi embargami nałożonymi na tego samego użytkownika końcowego mogą się różnić, a egzekwowanie może być obowiązkowe lub fakultatywne. Aby zagwarantować jednolitą interpretację zakresu zastosowania prawnie wiążących sankcji ONZ w całej UE, stosowne rezolucje Rady Bezpieczeństwa są włączane do prawa UE w formie decyzji Rady, a gdy sytuacja tego wymaga, w formie rozporządzenia Rady. Zatem w przypadku braku pewności co do interpretacji obowiązkowych sankcji ONZ należy sprawdzać wykazy sankcji UE. Co się tyczy niewiążących prawnie sankcji ONZ i OBWE – interpretację pozostawia się państwom członkowskim.

Dokumenty opracowane podczas konferencji państw stron Traktatu o handlu bronią zawierają dobrowolne wytyczne i elementy wspierające w odniesieniu do realizacji obowiązków wynikających z art. 6 ust. 1 Traktatu o handlu bronią; artykuł ten zakazuje międzynarodowych transferów broni konwencjonalnej, amunicji do niej oraz jej części i komponentów do podmiotów objętych oenzetowskimi embargami na broń.

Podczas podejmowania decyzji w sprawie udzielenia zezwolenia – by uniknąć kolizji ze swoimi obowiązkami międzynarodowymi – państwa członkowskie powinny stosować najostrzejsze spośród ograniczeń, które są dla nich wiążące lub mają do nich zastosowanie.

- b) obowiązkami państw członkowskich w ramach Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, konwencji o zakazie broni biologicznej i toksycznej oraz konwencji o zakazie broni chemicznej

UKŁAD O NIEROZPRZESTRZENIANIU BRONI JĄDROWEJ (NPT)

NPT stanowi prawnie wiążący traktat. Stanowi on, że państwa strony mają prawo uczestniczyć w jak najpełniejszej wymianie sprzętu, materiału i związanych z nimi informacji w zakresie pokojowego wykorzystania energii jądrowej. Art. I układu zobowiązuje jednak państwa dysponujące bronią jądrową do nieprzekazywania komukolwiek broni jądrowej lub innych urządzeń jądrowych. W art. III ust. 2 układu państwa dysponujące bronią jądrową i państwa nie dysponujące bronią jądrową zobowiązały się nie udostępniać do celów pokojowych wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego lub urządzeń lub materiałów specjalnie przeznaczonych lub przygotowanych do przetwarzania, wykorzystywania lub produkcji specjalnego materiału rozszczepialnego jakimkolwiek państwu nie dysponującemu bronią jądrową, jeżeli te materiały i urządzenia nie będą podlegały stosownym środkom zabezpieczającym (określonym przez MAEA).

Produkty, materiały i sprzęt objęte zakresem zastosowania układu (art. I i III):

- broń jądrowa lub inne jądrowe urządzenia wybuchowe;
- wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny;
- urządzenia lub materiały specjalnie przeznaczone lub przygotowane do przetwarzania, wykorzystywania lub produkcji specjalnego materiału rozszczepialnego.

NPT nie zawiera definicji ani szczegółowego wykazu wspomnianych urządzeń i produktów. Odnosnie do broni jądrowej i innych jądrowych urządzeń wybuchowych jedna z publikacji Instytutu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Badań nad Rozbrojeniem (UNIDIR)¹ zawiera następującą definicję: „Broń jądrowa to broń złożona z jądrowego urządzenia wybuchowego oraz systemu przenoszenia; jądrowe urządzenie wybuchowe to urządzenie, które uwalnia energię wydzielaną podczas reakcji rozszczepienia jądrowego lub reakcji rozszczepienia i syntezy jądrowej (systemy przenoszenia jądrowych urządzeń wybuchowych obejmują bomby lotnicze, pociski balistyczne i manewrujące, pociski artyleryjskie, miny morskie i torpedy oraz miny lądowe)”. Definicji materiału wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego należy szukać w statucie MAEA (art. XX). Istotne informacje dotyczące produktów i technologii podwójnego zastosowania związanych z energią jądrową można znaleźć w wykazach kontrolnych Grupy Dostawców Jądrowych i Komitetu Zanggera oraz we wspólnym wykazie uzbrojenia UE (kategoria ML 7a) i w załączniku I do rozporządzenia (UE) nr 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (wersja przekształcona), a także w stosownych rozporządzeniach Rady nakładających sankcje na niektóre państwa.

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia dla towarów i technologii objętych NPT państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę, czy państwo przeznaczenia jest stroną NPT oraz czy zostały zastosowane konieczne środki zabezpieczające określone przez MAEA.

¹ Coming to terms with security, A Lexicon for Arms Control, Disarmament and Confidence Building (2004), publikacja UNIDIR.

KONWENCJA O ZAKAZIE BRONI BIOLOGICZNEJ I TOKSYCZNEJ (BTWC)

BTWC jest prawnie wiążącym traktatem zabraniającym prowadzenia badań, produkcji, gromadzenia zapasów, nabywania i przetrzymywania broni biologicznej i toksycznej oraz środków ich przenoszenia. Należy jednak zauważyć, że zgodnie z art. X tej konwencji państwa strony mają prawo do jak najpełniejszego uczestnictwa w wymianie sprzętu, materiału i związanych z nimi informacji, jeżeli odbywa się ona w celach pokojowych.

Zakres zastosowania BTWC obejmuje (art. I):

- mikroorganizmy lub inne czynniki biologiczne lub toksyny – niezależnie od ich pochodzenia i metod ich produkcji – takiego rodzaju i w takich ilościach, których nie można uzasadnić wykorzystaniem do celów profilaktycznych, ochronnych czy innych celów pokojowych;
- broń, sprzęt lub środki przenoszenia zaprojektowane, by stosować takie czynniki lub toksyny we wrogich celach lub podczas konfliktów zbrojnych.

Sama konwencja nie zawiera szczegółowego wykazu powyższych produktów. Istotne informacje można znaleźć we wspólnym wykazie uzbrojenia UE (kategoria ML 7), w wykazach kontrolnych Grupy Australijskiej oraz w załączniku I do rozporządzenia (UE) nr 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (wersja przekształcona).

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia dla towarów i technologii objętych BTWC należy wziąć pod uwagę, że zgodnie z BTWC:

- wnioski o udzielenie zezwolenia na wywóz czynników biologicznych takiego rodzaju i w takich ilościach, których nie można uzasadnić wykorzystaniem do celów profilaktycznych, ochronnych czy innych celów pokojowych, należy rozpatrywać odmownie. (Ewentualnymi celami pokojowymi mogą być kontrola chorób lub środki ochrony zdrowia publicznego);
- transfer wszelkiego rodzaju broni konwencjonalnej, sprzętu wojskowego lub środków przenoszenia zaprojektowanych, by stosować takie czynniki lub toksyny we wrogich celach lub podczas konfliktów zbrojnych, jest zakazany.

KONWENCJA O BRONI CHEMICZNEJ (CWC)

CWC jest prawnie wiążącym traktatem zabraniającym prowadzenia badań nad bronią chemiczną oraz produkcji, składowania, transferu i użycia broni chemicznej, a także przewidującym zniszczenie takiej broni we właściwym czasie. Konwencja podkreśla zarazem prawo państw stron do uczestnictwa w międzynarodowej wymianie informacji naukowych, substancji chemicznych i sprzętu do celów, których ta konwencja nie zakazuje.

Broń chemiczna zdefiniowana jest w art. II CWC w sposób następujący, razem lub oddzielnie:

- toksyczne związki chemiczne (związki chemiczne mogące powodować śmierć lub czasowe obezwładnienie) i ich prekursory, z wyłączeniem przypadków, w których są one przeznaczone do celów nie zabronionych na mocy tej konwencji;
- amunicja i urządzenia, specjalnie zaprojektowane w celu spowodowania śmierci lub innej szkody na skutek toksycznych właściwości wyszczególnionych powyżej związków chemicznych, które wyzwoliłyby się w rezultacie zastosowania takiej amunicji i urządzeń;
- wszelki sprzęt specjalnie zaprojektowany do użycia w bezpośrednim związku z zastosowaniem amunicji i urządzeń określonych powyżej.

Do CWC istnieje obszerny załącznik dotyczący substancji chemicznych. Załącznik stanowi integralną część konwencji. Istotne informacje można znaleźć również we wspólnym wykazie uzbrojenia UE (kategoria ML 7), w wykazach kontrolnych Grupy Australijskiej oraz w załączniku I do rozporządzenia (UE) nr 2021/821 ustanawiającego unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania (wersja przekształcona).

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia dla towarów objętych CWC państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę punkty następującego niewyczerpującego wykazu:

- ogólne zobowiązanie państw stron do odmowy transferu broni chemicznej określone w art. II CWC;

- załącznik do konwencji dotyczący związków chemicznych obejmuje trzy wykazy związków chemicznych. Uregulowania dotyczące transferu związków chemicznych zawartych w wykazie 1, 2 i 3 zostały szczegółowo omówione w częściach, odpowiednio, VI, VII i VIII załącznika do konwencji dotyczącego weryfikacji. Zważywszy na nakładanie się kategorii ML 7 wspólnego wykazu uzbrojenia UE i wykazów załączonych do CWC, pierwszym krokiem powinno być stwierdzenie, czy dany związek chemiczny lub prekursor znajdujący się w wykazie ML 7 został również ujęty w wykazach załączonych do CWC. Następnie, w przypadku wniosku o udzielenie zezwolenia na wywóz związku chemicznego umieszczonego w wykazie załączonym do konwencji, należy przestrzegać zasad transferu określonych w stosownej części załącznika do tej konwencji dotyczącego weryfikacji;
- CWC nie zakazuje celów naukowych, medycznych, farmaceutycznych i ochronnych.

- ba) obowiązkami państw członkowskich, które ratyfikowały Konwencję o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, oraz odpowiednie załączone do niej protokoły

Konwencja o pewnych broniach konwencjonalnych (CCW) zawiera zakazy lub ograniczenia dotyczące użycia niektórych rodzajów broni konwencjonalnej.

Do konwencji załączono pięć protokołów:

- protokoły I, II i III (Protokół I w sprawie niewykrywalnych odłamków, zmieniony, Protokół II w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń i Protokół III w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających);
- Protokół IV w sprawie oślepiającej broni laserowej;
- Protokół V w sprawie wybuchowych pozostałości wojennych.

- bb) obowiązkami państw członkowskich w ramach Traktatu o handlu bronią

Artykuł I Przedmiot i cel

Przedmiotem Traktatu jest: – ustanowienie i doskonalenie najwyższych możliwych wspólnych międzynarodowych standardów regulujących międzynarodowy handel bronią konwencjonalną; – zapobieganie i wyeliminowanie nielegalnego handlu bronią konwencjonalną oraz zapobieganie przekierowywaniu broni konwencjonalnej; w celu: – umocnienia międzynarodowego i regionalnego pokoju, bezpieczeństwa i stabilności; – zmniejszenia ludzkiego cierpienia; – promowania współpracy, przejrzystości i odpowiedzialnego działania państw stron w dziedzinie międzynarodowego handlu bronią konwencjonalną i w ten sposób budowania zaufania między państwami-stronami.

- c) zobowiązaniami państw członkowskich w ramach Konwencji o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu (konwencji ottawskiej)

Najbardziej wszechstronnym instrumentem międzynarodowym odnoszącym się do min przeciwpiechotnych jest Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu z 1997 r. (zwana też konwencją ottawską). Państwa-strony konwencji zobowiązały się między innymi do tego, że nie będą używać min przeciwpiechotnych, opracowywać ich, produkować, nabywać, składować, magazynować lub przekazywać te miny z wyjątkiem wywozu w celu ich zniszczenia. Ponadto zgodziły się nie wspierać, zachęcać lub nakłaniać nikogo w jakikolwiek sposób do podjęcia działań zabronionych państwom stronom.

Niektóre państwa, choć nie są stronami konwencji ottawskiej, ogłosiły moratorium na wywóz min przeciwpiechotnych.

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia, zgodnie ze swymi obowiązkami międzynarodowymi państwa członkowskie będące stronami konwencji ottawskiej odmawiają wywozu, chyba że uznano, że wywozi się je w celu ich zniszczenia.

- ca) zobowiązaniami państw członkowskich w ramach Programu działania ONZ na rzecz zapobiegania nielegalnemu handlowi bronią strzelecką i lekką oraz zwalczania i eliminowania go we wszystkich aspektach

Jednym z celów programu działania jest zapobieganie nielegalnemu handlowi bronią strzelecką i lekką, zwalczanie i eliminowanie go we wszystkich aspektach. Uzgodniono, że cel ten zostanie między innymi osiągnięty dzięki współpracy na szczeblu krajowym, regionalnym i globalnym. Państwa członkowskie zgodziły się na ulepszenie krajowych przepisów dotyczących broni strzeleckiej, kontroli przywozu/wywozu i zarządzania zapasami – oraz do zaangażowania się we współpracę i pomoc. Do wyników posiedzeń poświęconych programowi działania należą między innymi: międzynarodowy instrument umożliwiający śledzenie, zalecenia grupy ekspertów rządowych w zakresie kontroli pośrednictwa oraz oenzetowski program działania dotyczący systemu wspierania wdrażania (PoA-ISS).

cb) zobowiązaniami państw członkowskich na podstawie globalnych ram zarządzania amunicją konwencjonalną w całym cyklu życia

Przyjmując globalne ramy, państwa są zdecydowane ograniczyć ryzyko przekierowania i ryzyko dla bezpieczeństwa związane z amunicją konwencjonalną poprzez ustanowienie celów obejmujących wszystkie aspekty zarządzania amunicją w całym cyklu życia. Państwa zobowiązały się do realizacji piętnastu celów w zakresie bezpiecznego, zapewniającego ochronę i zrównoważonego zarządzania amunicją konwencjonalną w całym cyklu życia. Cele te obejmują między innymi promowanie przejrzystości łańcucha dostaw w celu zminimalizowania i ograniczenia ryzyka przekierowania, stosowanie certyfikatów użytkownika końcowego oraz lepsze znakowanie i śledzenie amunicji konwencjonalnej. Globalne ramy promują również środki bezpieczeństwa, takie jak wdrożenie odpowiednich procesów ograniczania ryzyka na potrzeby zarządzania krajowymi zapasami amunicji konwencjonalnej, stosowanie systemów systematycznego i trwałego nadzoru oraz odpowiednie zarządzanie zapasami i ewidencjonowanie. Globalne ramy są politycznie wiążące, jednak ich cele ustanawiają jasne i przydatne środki, które należy uwzględnić podczas ocen ryzyka poprzedzających udzielenie zezwolenia i które promują bezpieczne, zapewniające ochronę i zrównoważone zarządzanie amunicją konwencjonalną w całym cyklu życia na szczeblu krajowym, subregionalnym, regionalnym i ogólnosiwiatowym, w tym w ramach międzynarodowej współpracy i pomocy.

a) zobowiązaniami państw członkowskich w ramach Grupy Australijskiej, Reżimu Kontrolnego Technologii Rakietowych, Komitetu Zanggera, Grupy Dostawców Jądrowych, porozumienia z Wassenaar i Haskiego kodeksu postępowania przeciwko rozprzestrzenianiu rakiet balistycznych

Rozporządzenie Rady (UE) 2021/821 z dnia 20 maja 2021 r. ustanawia unijny system kontroli wywozu, pośrednictwa, pomocy technicznej, tranzytu i transferu produktów podwójnego zastosowania. W załączniku do rozporządzenia zawarto kompletny wykaz wszystkich produktów podlegających kontroli wywozu oraz wykaz najistotniejszych produktów podwójnego zastosowania, podlegających jeszcze surowszym zasadom. Wykazy te można stosować jako punkt odniesienia dla większości produktów, którymi zajmuje się Grupa Australijska, Reżim Kontrolny Technologii Rakietowych, Komitet Zanggera i Grupa Dostawców Jądrowych oraz które są objęte porozumieniem z Wassenaar i haskim kodeksem postępowania przeciwko proliferacji rakiet balistycznych.

GRUPA AUSTRALIJSKA

Grupa Australijska stanowi nieformalne ugrupowanie. Jej członkowie nie podejmują żadnych wiążących z punktu widzenia prawa zobowiązań: skuteczność współpracy między członkami zależy wyłącznie od ich zaangażowania w realizację celów związanych z nierozprzestrzenianiem broni chemicznej i biologicznej oraz krajowych środków nakierowanych na zapobieganie szerzeniu się tych rodzajów broni.

Prowadzona przez Grupę Australijską „polityka niestosowania podcięć” (ang. *no undercut*) stanowi kluczowy element zobowiązania jej członków do zapewnienia wspólnego podejścia do kontroli wywozu związanej z bronią chemiczną i biologiczną. Jeżeli jeden z członków grupy nie zgadza się na wywóz produktu znajdującego się w wykazie grupy z przyczyn związanych z nierozprzestrzenianiem broni chemicznej i biologicznej, wszyscy pozostali członkowie zgadzają się nie zatwierdzać zasadniczo takich samych wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz bez uprzedniej konsultacji z członkiem, który pierwszy wydał odmowę.

Można zezwolić na transfer czynników chemicznych lub biologicznych kontrolowanych przez Grupę Australijską, wyłącznie jeżeli wywożące państwo będące członkiem grupy jest przekonane, że ich końcowe wykorzystanie nie będzie związane z bronią chemiczną i biologiczną.

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia na transfer państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę punkty następującego niewyczerpującego wykazu:

- znaczenie tego transferu dla możliwości opracowywania, produkcji lub gromadzenia zapasów broni chemicznej i biologicznej;
- czy sprzęt, materiały lub związane z nimi technologie mające podlegać transferowi odpowiadają zadeklarowanemu końcowemu wykorzystaniu;
- czy wydaje się, że istnieje istotne niebezpieczeństwo przekierowania do programów rozwoju broni chemicznej lub biologicznej;
- czy wcześniej odmówiono transferu temu samemu użytkownikowi końcowemu lub czy ten użytkownik końcowy przekierował produkty, które pochodziły z uprzednio zatwierdzonego transferu, w celach sprzecznych z nierozprzestrzenianiem broni;
- czy istnieją rozsądne podstawy, by podejrzewać, że odbiorcy w ukryciu lub nielegalnie zaopatrują się w produkty;
- czy istnieją rozsądne podstawy, by podejrzewać, lub czy jest wiadome, że państwo odbiorca posiada broń chemiczną lub biologiczną lub prowadzi program ich rozwoju;

- czy użytkownik końcowy jest w stanie bezpiecznie przetwarzać i przechowywać produkt będący przedmiotem transferu;
- czy wywożone towary nie są przeznaczone do ponownego wywozu. Jeżeli towary mają być ponownie wywiezione, rząd państwa odbiorcy ma nad nimi sprawować właściwą kontrolę; należy zapewnić dostateczne gwarancje zgody tego rządu przed jakimkolwiek dalszym transferem do państwa trzeciego;
- czy państwo odbiorca oraz wszelkie państwa pośredniczące posiadają skutecznie działające systemy kontroli wywozu;
- czy państwo odbiorca jest stroną konwencji o zakazie broni chemicznej lub konwencji o zakazie broni biologicznej i toksycznej i wypełnia swoje obowiązki wynikające z tych konwencji;
- czy działania, oświadczenia i polityka rządu państwa przeznaczenia popierają nierozprzestrzenianie broni chemicznej i biologicznej oraz czy państwo odbiorca wypełnia swoje międzynarodowe obowiązki w zakresie nieprolifracji.

REŻIM KONTROLNY TECHNOLOGII RAKIETOWYCH (MTCR)

MTCR stanowi nieformalne uzgodnienie między państwami, których wspólnym celem jest nierozprzestrzenianie bezzałogowych systemów przenoszenia zdolnych do przenoszenia broni masowego rażenia i które starają się koordynować swoje krajowe działania związane z udzielaniem zezwoleń na wywóz, tak by zapobiegać rozprzestrzenianiu wspomnianych systemów przenoszenia. MTCR opiera się na poszanowaniu wytycznych dotyczących wspólnej polityki wywozu (wytycznych MTCR) odnoszących się do integralnej wspólnej listy produktów poddawanych kontroli (załącznik MTCR dotyczący sprzętu, oprogramowania i technologii). Wszystkie państwa członkowskie zastosowały te wytyczne zgodnie ze swoim prawodawstwem krajowym, a decyzje dotyczące wniosków o udzielenie zezwolenia na transfer podejmowane są na szczeblu krajowym.

Podczas oceny wniosków o udzielenie zezwolenia na transfer produktów znajdujących się w wykazie w załączniku państwa członkowskie biorą pod uwagę:

- obawy dotyczące rozprzestrzeniania broni masowego rażenia;
- możliwości i cele programów rozwoju pocisków i podboju kosmosu prowadzonych przez państwo odbiorcę;
- znaczenie transferu dla możliwego rozwoju systemów przenoszenia broni masowego rażenia (innych niż załogowe statki powietrzne);
- ocenę końcowego wykorzystania produktów będących przedmiotem transferu. Jeżeli transfer mógłby przyczynić się do rozwoju systemu przenoszenia broni masowego rażenia, można na niego zezwolić wyłącznie po otrzymaniu od rządu państwa odbiorcy odpowiednich gwarancji, że:
 - produkty te będą wykorzystywane jedynie w zadeklarowanym celu i że to wykorzystanie nie będzie zmieniane oraz że same produkty nie zostaną zmodyfikowane ani powielone bez uprzedniej zgody rządu udzielającego zezwolenia;
 - ani te produkty, ani ich kopie lub produkty pochodne nie będą dalej transferowane bez zgody rządu udzielającego zezwolenia;
- czy mają zastosowanie odnośne porozumienia wielostronne;
- ryzyko dostania się produktów objętych kontrolą w ręce grup terrorystycznych i pojedynczych terrorystów;

Jeżeli inne państwo członkowskie odmówiło udzielenia zezwolenia na zasadniczo identyczny transfer, wszyscy pozostali członkowie zgadzają się nie zatwierdzać zasadniczo takich samych wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz bez uprzedniej konsultacji z członkiem, który pierwszy wydał odmowę.

GRUPA DOSTAWCÓW JĄDROWYCH (NSG)

NSG stanowi nieformalne ugrupowanie, którego członkowie starają się wspierać nierozprzestrzenianie broni jądrowej przez stosowanie wytycznych dla wywozu materiałów jądrowych i związanych z technologią jądrową. Wytyczne NSG są wdrażane przez rządy wszystkich państw uczestniczących zgodnie z krajowym prawodawstwem i praktyką. Decyzje dotyczące wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz podejmuje się na szczeblu krajowym zgodnie z krajowymi wymogami związanymi z udzielaniem zezwoleń.

Podstawowa zasada głosi, że dostawcy nie powinni zezwalać na transfer sprzętu, materiałów, oprogramowania lub związanych z nimi technologii określonych w załączniku:

- do wykorzystania w państwie nie dysponującym bronią jądrową do działań, których celem jest otrzymanie jądrowego urządzenia wybuchowego lub niezabezpieczonego jądrowego cyklu paliwowego;
- w ogóle, jeżeli zachodzi zbyt wielkie ryzyko przekierowania do takiej działalności lub jeżeli transfery są sprzeczne z celem unikania proliferacji broni jądrowej, lub
- jeżeli zachodzi niedopuszczalne ryzyko przekierowania do aktów terroryzmu jądrowego.

Podczas rozważań, czy zezwolić na transfer materiałów jądrowych i związanych z technologią jądrową zgodnie z zasadami NSG, państwa członkowskie powinny zachować rozwagę, by realizować zasadę podstawową, oraz brać pod uwagę istotne czynniki, między innymi:

- czy państwo odbiorca jest stroną Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej lub Traktatu o zakazie broni jądrowej w Ameryce Łacińskiej lub podobnego międzynarodowego prawnie wiążącego porozumienia o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej i czy porozumienie o zabezpieczeniach MAEA jest stosowane do wszystkich jego pokojowych działań związanych z technologią jądrową;
- czy jakiekolwiek państwo odbiorca niebędące stroną Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej lub Traktatu o zakazie broni jądrowej w Ameryce Łacińskiej lub podobnego międzynarodowego prawnie wiążącego porozumienia o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej prowadzi działalność związaną z niezabezpieczonym jądrowym cyklem paliwowym niepodlegającym środkom zabezpieczającym MAEA;
- czy technologia jądrowa, która ma być przedmiotem transferu, jest odpowiednia do deklarowanego końcowego wykorzystania i czy deklarowane końcowe wykorzystania jest odpowiednie dla danego użytkownika końcowego;

- czy technologia jądrowa, która ma być przedmiotem transferu, ma być wykorzystana do badań lub opracowania, projektowania, wytwarzania, budowy, eksploatacji lub utrzymania jakiegokolwiek zakładu przerobu paliwa lub zakładu wzbogacania;
- czy działania, oświadczenia i polityka rządu państwa odbiorcy popierają nierozprzestrzenianie broni jądrowej oraz czy państwo przeznaczenia wypełnia swoje międzynarodowe obowiązki w zakresie nieprolifracji;
- czy odbiorcy prowadzą nielegalną działalność lub działalność w ukryciu;
- czy wcześniej odmówiono transferu temu samemu użytkownikowi końcowemu lub czy ten użytkownik końcowy przekierował produkty pochodzące z uprzednio zatwierdzonego transferu w celach sprzecznych z wytycznymi;
- czy istnieje jakakolwiek podstawa do podejrzeń, że produkty mogłyby być przekierowywane do realizacji aktów terroryzmu jądrowego;
- czy istnieje ryzyko dalszego transferu sprzętu, materiału, oprogramowania lub związanej z nimi technologii określonych w załączniku lub transferu jakiegokolwiek ich kopii z pogwałceniem zasady podstawowej, w wyniku niezorganizowania lub nieutrzymania przez państwo odbiorcę właściwej i skutecznej krajowej kontroli wywozu i przeładunku określonej w rezolucji RB ONZ nr 1540.

POROZUMIENIE Z WASSENAAR

Porozumienie z Wassenaar w sprawie kontroli eksportu broni konwencjonalnej oraz towarów i technologii podwójnego zastosowania stanowi nieformalny system kontroli wywozu.

Uczestnictwo w porozumieniu nie skutkuje obowiązkami prawnymi dla państw uczestniczących.

Wyłącznie odpowiedzialność za decyzję o transferze jakiegokolwiek produktu lub odmowie transferu ponosi każde państwo uczestniczące. Wszystkie środki mające związek z porozumieniem są podejmowane zgodnie z krajowym prawodawstwem i polityką krajową i realizowane według uznania danego państwa.

Polityki krajowe – wraz z decyzjami dotyczącymi udzielenia lub odmowy zezwolenia – opierają się na dobrych praktykach, wytycznych lub punktach uzgodnionych w ramach porozumienia. Pełne teksty tych dokumentów znajdują się na stronie internetowej porozumienia z Wassenaar

<http://www.wassenaar.org>

Przy rozważaniu, czy zezwolić na transfer towarów znajdujących się w wykazie porozumienia z Wassenaar, państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę, że zasadnicze zobowiązania wynikające z tego porozumienia obejmują:

- utrzymywanie krajowej kontroli wywozu produktów znajdujących się w wykazach kontrolnych;
- dobrowolną wymianę informacji wpływających na zwiększenie przejrzystości transferu broni, a także wrażliwych towarów i technologii podwójnego zastosowania;
- odnośnie do produktów ujętych w wykazie amunicji – wymianę co pół roku informacji dotyczących dostaw broni konwencjonalnej do państw nieuczestniczących w porozumieniu;
- odnośnie do produktów ujętych w wykazie produktów podwójnego zastosowania – zbiorcze powiadamianie dwa razy w roku o wszystkich odmowach udzielenia zezwolenia państwom nieuczestniczącym w porozumieniu;
- odnośnie do produktów ujętych w wykazie produktów wrażliwych i w wykazie produktów bardzo wrażliwych – powiadamianie każdorazowo o wszystkich odmowach udzielenia zezwolenia państwom nieuczestniczącym w porozumieniu oraz zbiorcze powiadamianie dwa razy w roku o wszystkich udzielonym tym państwom zezwoleniach;
- powiadamianie państw uczestniczących o zgodzie na udzielenie zezwolenia, którego – dla zasadniczo takiej samej transakcji – odmówiło inne państwo uczestniczące w ciągu ostatnich trzech lat (powiadomienie o „podcięciach”). Wyłącznie odpowiedzialność za decyzję o transferze jakiegokolwiek produktu lub odmowie transferu ponosi każde państwo uczestniczące.

KOMITET ZANGGERA

Komitet Zanggera stanowi nieformalne ugrupowanie, które wnosi istotny wkład w interpretację art. III ust. 2 Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, oferując w ten sposób wskazówki wszystkim stronom tego układu.

Podczas oceny wniosków o udzielenie zezwolenia na transfer produktów objętych zakresem działalności Komitetu Zanggera państwa członkowskie biorą pod uwagę, że:

- dostarczanie wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego do celów pokojowych państwom nie dysponującym bronią jądrową jest zabronione, chyba że wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny jest objęty zabezpieczeniami na mocy umowy z Międzynarodową Agencją Energii Atomowej (MAEA);
- jeżeli rząd pragnie dostarczyć takiemu państwu wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny do celów pokojowych:
 - przekazuje państwu odbiorcy – jako warunek dostawy – informację, że wyjściowy lub specjalny materiał rozszczepialny, lub też specjalny materiał rozszczepialny wyprodukowany na jego podstawie lub z jego użyciem, nie może zostać przekierowany do produkcji broni jądrowej lub innych jądrowych urządzeń wybuchowych; oraz
 - upewnia się, że do danego wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego zostaną w tym celu zastosowane właściwe zabezpieczenia na mocy umowy z MAEA i w zgodzie w określonym przez nią systemem zabezpieczeń;
- w przypadku bezpośredniego wywozu wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego do państw nieposiadających broni jądrowej niebędących stronami NPT rząd upewnia się przed udzieleniem zezwolenia na wywóz danego materiału, że materiał ten będzie objęty umową z MAEA dotyczącą zabezpieczeń od momentu przejęcia przez państwo odbiorca odpowiedzialności za ten materiał, lecz nie później niż w momencie dostarczenia materiału do miejsca przeznaczenia;
- przy wywozie wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego do państwa dysponującego bronią jądrową niebędącego stroną NPT rząd będzie wymagał wystarczających gwarancji, że materiał ten nie będzie ponownie wywożony do państwa niedysponującego bronią jądrową niebędącego stroną NPT, o ile nie zostały zawarte odpowiednie uzgodnienia w celu przyjęcia przez państwo będące odbiorcą ponownie wywożony materiał zabezpieczeń określonych przez MAEA;
- przedstawia się roczne sprawozdanie dotyczące wywozu wyjściowego lub specjalnego materiału rozszczepialnego do państw nieposiadających broni jądrowej niebędących stronami NPT.

HASKI KODEKS POSTĘPOWANIA PRZECIWKO PROLIFERACJI RAKIET BALISTYCZNYCH

Kodeks haski stanowi politycznie wiążący instrument nieprolifracji odnoszący się do problemu rakiet balistycznych, które mogą przenosić broń masowego rażenia. Jednym z głównych celów kodeksu haskiego jest zwiększenie przejrzystości i zaufania między państwami sygnatariuszami poprzez zastosowanie specjalnych środków budowy zaufania, tj. ostrzeżeń poprzedzających wystrzeliwanie rakiet balistycznych i nośnych oraz corocznych deklaracji dotyczących polityki w odniesieniu do rakiet balistycznych i nośnych.

Podczas podejmowania decyzji dotyczącej udzielenia zezwolenia państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę, czy państwo przeznaczenia jest sygnatariuszem kodeksu haskiego i uznaje jego podstawowe zasady:

- konieczność zapobiegania i ograniczania proliferacji rakiet balistycznych mogących przenosić broń masowego rażenia;
- znaczenie wzmacniania wielostronnych instrumentów rozbrojenia i nieprolifracji;
- uznanie faktu, że żadne państwa nie powinny być wyłączone z udziału w korzyściach płynących z wykorzystywania przestrzeni kosmicznej do celów pokojowych, ale że podczas korzystania z niej nie wolno im przyczyniać się do rozprzestrzeniania rakiet balistycznych mogących przenosić broń masowego rażenia;
- konieczność zapewnienia właściwych środków zachowania przejrzystości dotyczących programów stosowania rakiet balistycznych i nośnych.

Inne obowiązki i zobowiązania międzynarodowe mogą obejmować w szczególności:

- międzynarodowe obowiązki państw członkowskich, które ratyfikowały Konwencję o amunicji kasetowej;
- międzynarodowe obowiązki państw-stron Konwencji w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa.

1.4. ***Podejmowanie decyzji*** Na podstawie przedstawionych powyżej ocen państwa członkowskie formułują opinię co do tego, czy dany wywóz będzie stanowił pogwałcenie zobowiązań i obowiązków międzynarodowych danego państwa członkowskiego lub UE i czy należy podjąć decyzję odmowną.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Unijna lista sankcyjna (ESDZ) (<https://www.sanctionsmap.eu/#/main>)
- Wykaz obowiązujących embarg (SIPRI) (<http://www.sipri.org/databases/embargoes>)
- Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej (NPT) (www.iaea.org)
- Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych w Genewie (rozbrojenie, BTWC) (www.unog.ch)
- Biuro Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Rozbrojenia (UNODA) (<https://disarmament.unoda.org/>)
- Organizacja ds. Zakazu Broni Chemicznej (CWC) (www.opcw.org)
- Traktat o handlu bronią (<https://thearmstradetreaty.org/>)
- Konwencja o zakazie stosowania min przeciwpiechotnych (<https://www.apminebanconvention.org/>)
- Konwencja o amunicji kasetowej (<http://www.clusterconvention.org/>)
- Konwencja o pewnych broniach konwencjonalnych (<https://disarmament.unoda.org/the-convention-on-certain-conventional-weapons/>)
- Międzynarodowa kampania na rzecz zakazu stosowania min przeciwpiechotnych (www.icbl.org)
- Genewskie Międzynarodowe Centrum Humanitarnego Rozminowywania (www.gichd.ch)
- Grupa Australijska (www.australiagroup.net)
- Reżim Kontrolny Technologii Rakietowych (www.mtrc.info)
- Komitet Zanggera (www.zanggercommittee.org)
- Grupa Dostawców Jądrowych (NSG) (www.nuclearsuppliersgroup.org)
- Porozumienie z Wassenaar (www.wassenaar.org)
- Haski kodeks postępowania przeciwko rozprzestrzenianiu rakiet balistycznych (HCoC) (www.hcoc.at)

W jaki sposób stosować kryterium 2

- 2.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego przez państwa członkowskie oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Stąd też kryterium 2 stosowane jest *a priori* do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Jednakże, ponieważ kryterium 2 nawiązuje do poszanowania praw człowieka, w tym sytuacji w zakresie praw człowieka, oraz poszanowania międzynarodowego prawa humanitarnego w państwie końcowego przeznaczenia, należy zwrócić szczególną uwagę na wywóz technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego do krajów, w których występują oznaki pogwałcania praw człowieka lub pogwałcania międzynarodowego prawa humanitarnego.
- 2.2. **Źródła informacji:** wspólna baza źródeł informacji dla UE, dostępna dla wszystkich państw członkowskich, obejmuje sprawozdania szefów misji UE, unijne strategie dotyczące poszczególnych krajów w odniesieniu do praw człowieka oraz, w niektórych przypadkach, oświadczenia/konkluzje Rady UE dotyczące danych państw odbiorców. Dokumenty te zwykle uwzględniają informacje udostępniane przez inne podmioty międzynarodowe i pochodzące z innych źródeł. Jednak ze względu na istotność rozpatrywania każdego przypadku z osobna oraz ze względu na specyfikę każdego wniosku o udzielenie zezwolenia, w odpowiednich przypadkach można uzyskiwać dodatkowe informacje z:
- przedstawicielstw dyplomatycznych i innych instytucji rządowych państw członkowskich;
 - Europejskiej Służby Spraw Zewnętrznych, w tym delegatur UE;
 - dokumentacji Organizacji Narodów Zjednoczonych, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i innych podmiotów międzynarodowych i regionalnych;
 - sprawozdań sporządzanych przez międzynarodowe organizacje pozarządowe;
 - sprawozdań sporządzanych przez lokalne organizacje pozarządowe zajmujące się prawami człowieka i innych wiarygodnych lokalnych źródeł informacji;
 - danych przekazywanych przez społeczeństwo obywatelskie.

Ponadto UE przygotowała i przyjęła szczegółowe wytyczne mające służyć jako ramy ochrony i propagowania praw człowieka w państwach trzecich, takie jak wytyczne w sprawie kary śmierci, w sprawie stosowania tortur, w sprawie dzieci uwikłanych w konflikty zbrojne i w sprawie obrońców praw człowieka, jak również Plan działania dotyczący praw człowieka i demokracji na lata 2020–2024 (przedłużony do 2027 r.).

Niewyczerpujący wykaz odnośnych stron internetowych został przedstawiony w załączniku I.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

2.3. **Pojęcia kluczowe:** analiza kryterium 2 uwidacznia kilka kluczowych pojęć, które należy uwzględnić przy każdej ocenie i które zostały zaznaczone w poniższym tekście.

„Po ocenie postawy państwa odbiorcy względem stosownych zasad ustanowionych przez międzynarodowe instrumenty praw człowieka, w tym po ocenie sytuacji w zakresie praw człowieka w tym państwie, państwa członkowskie:

- a) odmawiają udzielenia zezwolenia na wywóz, jeśli istnieje wyraźne ryzyko, że przeznaczone do wywozu technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy mogłyby zostać użyte do stosowania lub ułatwiania represji wewnętrznych, popełniania lub ułatwiania poważnych aktów przemocy ze względu na płeć lub poważnych aktów przemocy wobec kobiet, dzieci, lub innych poważnych pogwałceń praw człowieka;
- b) zachowują szczególną ostrożność i czujność przy udzielaniu – po rozpatrzeniu każdego wniosku indywidualnie i z uwzględnieniem charakteru technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego – zezwoleń państwom, w których kompetentne organy ONZ, Unii Europejskiej lub Rady Europy stwierdziły poważne pogwałcenia praw człowieka.”;

„Po ocenie postawy państwa odbiorcy względem stosownych zasad określonych przez instrumenty międzynarodowego prawa humanitarnego i względem poszanowania międzynarodowego prawa humanitarnego, państwa członkowskie:

- c) odmawiają udzielenia zezwolenia na wywóz, jeśli istnieje wyraźne ryzyko, że przeznaczone do wywozu technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy mogłyby zostać użyte do popełniania lub ułatwiania poważnych pogwałceń międzynarodowego prawa humanitarnego, w tym względem grupy chronionej międzynarodowym prawem humanitarnym, np. kobiet i dzieci.”;

„Do tych celów do technologii lub sprzętu, które mogłyby być wykorzystane do represji wewnętrznych, będą zaliczane między innymi technologie lub sprzęt, co do których istnieją dowody, że proponowany użytkownik końcowy wykorzystuje te lub podobne technologie lub sprzęt do represji wewnętrznych, lub w przypadku których istnieją powody, by przypuszczać, że technologia lub sprzęt mogą nie trafić do ich deklarowanego użytkownika końcowego lub może nastąpić zmiana sposobu ich końcowego wykorzystania i zostaną one użyte do represji wewnętrznych. Zgodnie z art. 1 niniejszego wspólnego stanowiska charakter danej technologii lub danego sprzętu należy dokładnie zbadać, szczególnie, jeżeli ma być on wykorzystany do celów związanych z bezpieczeństwem wewnętrznym. Represje wewnętrzne obejmują między innymi tortury i inne okrutne, niehumanitarne i poniżające traktowanie lub karanie, doraźne lub samowolne egzekucje, zaginięcia, arbitralne zatrzymania i inne poważne pogwałcenia praw człowieka i podstawowych wolności, które są określone w odpowiednich międzynarodowych instrumentach praw człowieka, w tym w Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz w Międzynarodowym pakcie praw obywatelskich i politycznych.”.

Podczas oceny, czy istnieje wyraźne ryzyko, że proponowany przedmiot wywozu może być użyty do stosowania lub ułatwiania represji wewnętrznych, państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę obecny i dawny stosunek do proponowanego użytkownika końcowego w odniesieniu do poszanowania przez niego praw człowieka oraz dane dotyczące ogólnie państwa odbiorcy. Te ostatnie obejmują ogólny kierunek polityki rządu państwa-odbiorcy; ostatnie istotne wydarzenia, w tym m.in. efekty „walki z terroryzmem”; zagwarantowanie w konstytucji skutecznej ochrony praw człowieka; szkolenie kluczowych podmiotów (np. organów ścigania) w zakresie praw człowieka; bezkarność w przypadku pogwałceń praw człowieka; niezależność podmiotów nadzorujących i krajowych instytucji zajmujących się propagowaniem lub ochroną praw człowieka.

- 2.4. ***Międzynarodowe instrumenty dotyczące praw człowieka:*** niewyczerpujący wykaz głównych międzynarodowych i regionalnych instrumentów dotyczących praw człowieka jest zawarty w załączniku II.

Instrumenty te i dołączone do nich odpowiednie protokoły dodatkowe stanowią podstawowe międzynarodowe normy i standardy w dziedzinie praw człowieka i podstawowych wolności. Gwarantują one prawa obywatelskie i polityczne (między innymi prawo do życia; zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej; wolność i bezpieczeństwo osobiste; równość wobec prawa; sprawiedliwy proces i skuteczne środki odwoławcze; wolność wypowiedzi i informacji; wolność zgromadzeń; wolność przemieszczania się; wolność myśli, sumienia i religii; prawo do ubiegania się o azyl i korzystania z niego); prawa kobiet; prawa dzieci; prawa osób z niepełnosprawnościami; brak dyskryminacji; prawa mniejszości i ludności autochtonicznej; prawa gospodarcze, społeczne i kulturalne.

2.5. ***Postawa państwa odbiorcy, w tym sytuacja w zakresie praw człowieka w tym państwie:***

w odpowiednich przypadkach podczas oceny poszanowania i przestrzegania przez państwo wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności, w tym ryzyka wykorzystania produktów, o których mowa w art. 2 pkt 1, art. 3 lub art. 4 Traktatu o handlu bronią, do popełnienia lub ułatwienia poważnych aktów przemocy ze względu na płeć lub poważnych aktów przemocy wobec kobiet i dzieci oraz osób z niepełnosprawnościami, należy wziąć pod uwagę następujące wskaźniki:

- zaangażowanie rządu danego państwa odbiorcy w kwestie poszanowania praw człowieka i poprawy sytuacji w tym zakresie oraz stawiania osób gwałcących te prawa przed sądem;
- historię wdrożeń odpowiednich międzynarodowych i regionalnych instrumentów związanych z prawami człowieka w polityce i praktyce krajowej;
- historię ratyfikowania przez dane państwo istotnych międzynarodowych i regionalnych instrumentów związanych z prawami człowieka;
- stopień współpracy z międzynarodowymi i regionalnymi mechanizmami związanymi z prawami człowieka (np. organami i specjalnymi procedurami traktatowymi ONZ);
- poszanowanie zasad demokratycznych w państwie końcowego przeznaczenia. Demokracja jest nierozzerwalnie związana z pełnym poszanowaniem wszystkich praw człowieka.
- wolę polityczną dyskusowania nad zagadnieniami dotyczącymi praw człowieka w sposób przejrzysty, na przykład w formie dialogów dwustronnych lub wielostronnych, z UE lub innymi partnerami, w tym ze społeczeństwem obywatelskim.

2.6. ***Poważne pogwałcenia praw człowieka:*** w deklaracji wiedeńskiej i programie działań przyjętych na Światowej Konferencji Praw Człowieka, która odbyła się w Wiedniu w czerwcu 1993 r., potwierdzono ponownie uroczyste zobowiązanie się wszystkich państw do wypełniania obowiązków propagowania powszechnego poszanowania, przestrzegania i ochrony wszystkich praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich osób oraz demokracji zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, innymi instrumentami dotyczącymi praw człowieka oraz prawem międzynarodowym. Ponownie potwierdzono również zasady powszechności, niepodzielności, współzależności i wzajemnego powiązania wszystkich praw człowieka.

Co się tyczy kwalifikacji pogwałcenia praw człowieka jako „poważnego”, należy oceniać każdą sytuację indywidualnie i w kategoriach specyficznych dla niej okoliczności, biorąc pod uwagę wszystkie istotne aspekty. Istotnym elementem oceny jest charakter danego pogwałcenia oraz jego skutki. Systematyczne lub szeroko rozpowszechnione pogwałcenia praw człowieka potwierdzają, że sytuacja w dziedzinie praw człowieka jest poważna. Pogwałcenia nie muszą jednak być systematyczne ani szeroko rozpowszechnione, by uznać je za „poważne” w ramach analizy pod kątem kryterium 2. Zgodnie z kryterium 2 głównym elementem analizy jest to, czy właściwe organy ONZ, UE lub Rady Europy (wymienione w załączniku III) ustaliły, że w państwie odbiorcy doszło do poważnych pogwałceń praw człowieka. Pod tym względem nie jest warunkiem koniecznym dosłowne użycie przez te właściwe organy określenia „poważne”; wystarczy, że ustala one, iż pogwałcenia te miały miejsce. Ostatecznej oceny tego, czy pogwałcenia te należy w tym kontekście uznać za poważne, dokonują państwa członkowskie. Podobnie brak decyzji ze strony wspomnianych organów nie uniemożliwia państwom członkowskim dokonania niezależnej oceny tego, czy miały miejsce poważne pogwałcenia praw człowieka.

2.7. Represje wewnętrzne, wyraźne ryzyko, sformułowanie „mogłyby być/zostać”, rozpatrzenie każdego wniosku indywidualnie: tekst kryterium 2 przedstawia liczne przykłady represji wewnętrznych, jednak ocena, czy istnieje wyraźne ryzyko, że proponowany przedmiot wywozu mógłby być wykorzystywany do popełniania lub ułatwiania takich czynów, wymaga szczegółowej analizy. Należy zwrócić uwagę, że w tekście wyrazy „wyraźne ryzyko” występują w jednym ciągu z wyrazami „mogłyby być/zostać”. Wymaga to mniej surowego rygору dowodowego niż wyraźne ryzyko, że technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy będą wykorzystane do represji wewnętrznych.

Analiza wyraźnego ryzyka musi być oparta na indywidualnym dla każdego przypadku rozważeniu dostępnych dowodów dotyczących historii i obecnej sytuacji w państwie odbiorcy lub proponowanego użytkownika końcowego oraz wszelkich możliwych do określenia tendencji lub przyszłych wydarzeń, które z wyraźnym prawdopodobieństwem mogłyby stworzyć warunki prowadzące do działań represyjnych (np. nadchodzące wybory). Można by zadać następujące wstępne pytania:

- Czy postępowanie państwa odbiorcy lub proponowanego użytkownika końcowego zostało negatywnie wyróżnione w oświadczeniach/konkluzjach Rady UE?
- Czy w ostatnich sprawozdaniach szefów misji UE wyrażano obawy w związku z państwem odbiorcą lub proponowanym użytkownikiem końcowym?

- Czy inne podmioty międzynarodowe lub regionalne (np. ONZ, Rada Europy lub OBWE) wyrażały obawy?
- Czy lokalne lub międzynarodowe organizacje pozarządowe i media stale wyrażają obawy?

Przed potwierdzeniem wyników jakiejkolwiek analizy istotne jest szczególnie wnikliwe przeanalizowanie obecnej sytuacji w państwie odbiorcy. Może się zdarzyć, że w przeszłości miały miejsce nadużycia, ale państwo odbiorca podjęło kroki w celu zmiany istniejących praktyk w odpowiedzi na naciski wewnętrzne lub międzynarodowe lub też wskutek zmian w rządzie. Można by zadać następujące pytanie:

- Czy państwo odbiorca wyraziło zgodę na zewnętrzny lub inny niezależny nadzór lub na zbadanie domniemanych aktów represji? Jeżeli tak, jak zareagowało na ich wyniki/wdrożyło ich wyniki?
- Czy rząd państwa odbiorcy zmienił się w sposób pozwalający wierzyć w zmianę polityki/dotychczasowych praktyk?
- Czy istnieją programy UE, programy wielostronne lub dwustronne mające na celu doprowadzenie do zmian/reform?

Czynniki łagodzące, takie jak zwiększenie otwartości i trwający w danej chwili proces dialogu mający na celu rozwiązanie kwestii związanych z prawami człowieka w państwie odbiorcy, mogą prowadzić do poprawy oceny. Istotne jest jednak uwzględnienie faktu, że upływanie długiego czasu od ostatnich silnie nagłośnionych przypadków represji w państwie odbiorcy samo w sobie nie jest wiarygodnym potwierdzeniem braku wyraźnego ryzyka. Nic nie zastąpi aktualnych informacji z wiarygodnych źródeł, gdy chodzi o przeprowadzenie należytej analizy poszczególnych przypadków.

- 2.8. ***Charakter technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego*** stanowi istotny element, który musi zostać uwzględniony podczas rozpatrywania każdego wniosku. Kluczową kwestią jest realistyczna ocena sprzętu zgodnie z kryterium 2 (tj. czy analizowany sprzęt może faktycznie zostać użyty jako narzędzie represji?). Należy również skonstatować, że wykorzystywanie do aktów represji lub do ułatwienia ich popełnienia odnotowano już w odniesieniu do wielu rodzajów sprzętu. Takie produkty jak pojazdy opancerzone, kamizelki kuloodporne i sprzęt łączności/do prowadzenia nadzoru mogą odgrywać znaczącą rolę w ułatwianiu represji. Niektóre państwa członkowskie stosujące bardziej restrykcyjne polityki krajowe mogą już odmawiać udzielenia zezwolenia na wywóz w przypadku ciągłych i systematycznych pogwałceń praw człowieka w państwie odbiorcy, niezależnie od charakteru technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego.

2.9. **Użytkownik końcowy** jest kolejnym ważnym elementem, który należy uwzględnić. Jeżeli sprzęt ma być przekazany policji lub służbom bezpieczeństwa, ważne jest określenie, której części tych sił w państwie odbiorcy ma on zostać dostarczony. Należy również zauważyć, że nie istnieją ściśle zasady co do tego, które części aparatu bezpieczeństwa mogą odgrywać rolę w stosowaniu represji. Na przykład w wielu krajach rolę tę może odgrywać armia, choć w innych nigdy tego nie odnotowano. Wstępne pytania mogą być następujące:

- Czy odnotowano wykorzystanie danego sprzętu do represji w państwie odbiorcy lub gdziekolwiek indziej? Jeżeli nie, jakie są możliwości jego wykorzystania w przyszłości?
- Kto jest użytkownikiem końcowym?
- Jaką rolę pełni użytkownik końcowy w państwie odbiorcy?
- Czy użytkownik końcowy brał udział w represjach?
- Czy istnieją jakiegokolwiek istotne raporty dotyczące jego udziału?

2.10. ***Oдноśne zasady ustanowione przez instrumenty międzynarodowego prawa humanitarnego oraz poszanowanie międzynarodowego prawa humanitarnego.*** Międzynarodowe prawo humanitarne (znane również jako „prawo konfliktów zbrojnych” lub „prawo wojenne”) zawiera zasady, które w czasach konfliktu zbrojnego służą ochronie osób niebiorących lub już niebiorących udziału we wrogich działaniach (np. cywile i ranni, chorzy i jeńcy) i uregulowaniu prowadzenia wrogich działań (np. środki i metody walki). Odnosi się ono do sytuacji konfliktu zbrojnego i nie reguluje tego, kiedy państwo może prawnie użyć siły. Międzynarodowe prawo humanitarne nakłada obowiązki na wszystkie strony konfliktu zbrojnego, również na zorganizowane uzbrojone ugrupowania.

Podstawowe zasady międzynarodowego prawa humanitarnego mające zastosowanie do posługiwania się bronią w konflikcie zbrojnym są następujące: zasada rozróżniania, zasada potępienia ataków niekontrolowanych, zasada proporcjonalności, zasada wykonalnych środków zabezpieczających, zasady dotyczące nadmiernego ranienia lub zbytecznego cierpienia i zasada ochrony środowiska.

Najważniejszymi instrumentami międzynarodowego prawa humanitarnego są cztery konwencje genewskie z 1949 r. i ich protokoły dodatkowe z 1977 r. Ich uzupełnieniem są traktaty dotyczące szczegółowych kwestii, w tym zakazu stosowania niektórych rodzajów broni i ochrona niektórych kategorii ludzi i przedmiotów, takich jak dzieci i dobra kultury (zob. załącznik IV – wykaz głównych traktatów).

Istotne kwestie dotyczące ratyfikacji i krajowego wykonywania traktatów międzynarodowego prawa humanitarnego obejmują:

- Ratyfikację czterech konwencji genewskich z 1949 r. i ich protokołów dodatkowych z 1977 r.
- Ratyfikację innych głównych traktatów międzynarodowego prawa humanitarnego.
- Ratyfikację traktatów zawierających jawne zakazy lub ograniczenia transferu konkretnych rodzajów broni.
- Czy państwo odbiorca przyjęło krajowe przepisy ustawowe lub wykonawcze wymagane na mocy instrumentów międzynarodowego prawa humanitarnego, których jest stroną?

2.11. Poważne pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego obejmują ciężkie naruszenia postanowień czterech konwencji genewskich z 1949 r. Każda z tych konwencji zawiera definicje tego, co stanowi ciężkie naruszenie (odpowiednio art. 50, 51, 130, 147). Art. 11 i 85 protokołu dodatkowego I z 1977 r. zawierają również szerszy zakres czynów, które są uznawane za ciężkie naruszenia tego protokołu. Wykaz tych definicji zawarty jest w załączniku V. Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego zawiera inne ciężkie naruszenia praw i zwyczajów mających zastosowanie w międzynarodowych i niemiędzynarodowych konfliktach zbrojnych, które to naruszenia definiuje jako zbrodnie wojenne (art. 8 lit. b), c) oraz e); pełny tekst statutu rzymskiego – zob. <http://legal.un.org/icc/statute/rome.htm>).

- Czy pogwałceń dopuścił się jakikolwiek podmiot, za który państwo jest odpowiedzialne? (np. organy państwa, w tym siły zbrojne; osoby lub jednostki upoważnione do wykonywania elementów władzy rządowej; osoby lub grupy działające faktycznie na jego polecenie lub pod jego kierunkiem lub kontrolą; pogwałcenia popełnione przez osoby fizyczne lub grupy, które państwo uznaje i przyjmuje jako własne działania).

- Czy państwo odbiorca zaniedbało podjęcia działań służących zapobieżeniu pogwałceniom popełnianym przez jego obywateli lub na jego terytorium lub aby tym naruszeniom położyć kres?
- Czy państwo odbiorca zaniedbało przeprowadzenia dochodzeń w sprawie pogwałceń rzekomo popełnionych przez jego obywateli lub na jego terytorium?
- Czy państwo odbiorca zaniedbało odszukania i pociągnięcia do odpowiedzialności (lub wydania) swoich obywateli lub osób znajdujących się na jego terytorium, którzy to obywatele lub osoby znajdujące się na jego terytorium są odpowiedzialne za pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy państwo odbiorca zaniedbało podjęcia współpracy z innymi państwami, trybunałami doraźnymi lub Międzynarodowym Trybunałem Karnym w związku z postępowaniem karnym w odniesieniu do pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego?

2.12. **Grupy chronione na mocy międzynarodowego prawa humanitarnego:** niewyczerpujący przegląd postanowień traktatów i zwyczajowych norm dotyczących ochrony grup osób na mocy międzynarodowego prawa humanitarnego znajduje się w załączniku VII.

2.13. **Traktat o handlu bronią:** art. 7 ust. 1 lit. b) ppkt (i) („poważne naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego”) oraz (ii) („poważne naruszenia międzynarodowych norm dotyczących praw człowieka”), a także art. 7 ust. 4 („akty przemocy ze względu na płeć lub akty przemocy wobec kobiet i dzieci”)

Traktat o handlu bronią zawiera postanowienie podobne do kryterium 2 wspólnego stanowiska. Art. 7 stanowi:

„Wywóz i ocena wywozu

1. *W przypadku wywozu niepodlegającego zakazom określonym w artykule 6, każde eksportujące państwo strona, przed wydaniem zgody na wywóz broni konwencjonalnej, o której mowa w artykule 2 ust. 1, lub elementów, o których mowa w artykule 3 i artykule 4, w ramach własnej jurysdykcji i zgodnie z narodowym systemem kontroli, w sposób obiektywny i niedyskryminujący, uwzględniając istotne czynniki, w tym informacje udostępnione przez państwo importujące zgodnie z artykułem 8 ust. 1, oceni, czy taka broń konwencjonalna lub elementy:*

[...]

- b) *mogłyby zostać wykorzystane do:*
 - i) *popelnienia lub ułatwienia popelnienia poważnego naruszenia międzynarodowego prawa humanitarnego;*
 - ii) *popelnienia lub ułatwienia popelnienia poważnego naruszenia międzynarodowych norm dotyczących praw człowieka;*

[...]”

Powyższe uwagi dotyczące kryterium 2 odnoszą się także w pełni do wykonania art. 7 ust. 1 lit. b) ppkt (i) oraz (ii).

Traktat o handlu bronią zawiera również postanowienie odnoszące się do szczególnej formy naruszeń praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego, które nie są wprost wymienione we wspólnym stanowisku, lecz które są także objęte kryterium 2, czyli przemocy ze względu na płeć lub przemocy wobec kobiet i dzieci.

Art. 7 ust. 4 stanowi:

„4. Przeprowadzając ocenę, eksportujące państwo strona uwzględni ryzyko wykorzystania broni konwencjonalnej, o której mowa w artykule 2 ust. 1, lub elementów, o których mowa w artykule 3 i artykule 4, do popelnienia lub ułatwienia popelnienia poważnych aktów przemocy ze względu na płeć lub poważnych aktów przemocy wobec kobiet i dzieci”.

Zgodnie z tymi postanowieniami Traktatu o handlu bronią podczas analizy kryterium 2 należy wziąć pod uwagę kwestie przemocy ze względu na płeć i przemocy wobec kobiet i dzieci. Akty przemocy ze względu na płeć naruszają liczne zasady dotyczące praw człowieka zapisane w międzynarodowych aktach prawnych; mogą one także stanowić pogwałcenie międzynarodowego prawa humanitarnego, jeżeli dochodzi do nich podczas konfliktu zbrojnego. Przykładami najczęściej popełnianych aktów przemocy ze względu na płeć są przemoc seksualna (w tym gwałty), zmuszanie do prostytucji oraz handel ludźmi. Należy również uwzględnić fakt, że przemoc ze względu na płeć jest zawsze więcej w sytuacjach nadzwyczajnych lub konfliktowych.

Unijne rozumienie poszanowania prawa praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarnego w pełni obejmuje akty, o których mowa w art. 7 ust. 4 Traktatu o handlu bronią. Kryterium 2 w pełni obejmuje zatem obowiązki wynikające z art. 7 ust. 4 Traktatu o handlu bronią.

2.14. **Wyraźne ryzyko.** Rzetelna ocena ryzyka, że technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy mające być przedmiotem proponowanego wywozu zostaną wykorzystane do popełnienia lub ułatwienia poważnych pogwałceń międzynarodowego prawa humanitarnego, powinna obejmować zbadanie obecnego i dawnego stosunku odbiorcy do poszanowania międzynarodowego prawa humanitarnego, intencji odbiorcy wyrażanych w formalnie podejmowanych zobowiązaniach oraz zdolności odbiorcy do zagwarantowania, że sprzęt lub technologia będące przedmiotem transferu zostaną wykorzystane w sposób spójny z międzynarodowym prawem humanitarnym i że nie zostaną przekierowane lub przetransferowane do innych miejsc przeznaczenia, w których mogłyby być wykorzystane do poważnych pogwałceń tego prawa.

Pojedyncze incydenty pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego nie muszą być wskaźnikiem stosunku państwa odbiorcy do międzynarodowego prawa humanitarnego i same w sobie nie mogą być uznawane za podstawę odmowy transferu broni. Jeżeli da się zaobserwować pewne regularności pogwałceń lub jeżeli państwo odbiorca nie podjęło odpowiednich kroków, aby ukarać osoby winne pogwałceń, powinno to wzbudzić poważne zaniepokojenie.

Wspólny art. 1 konwencji genewskich jest zwykle interpretowany tak, że nakłada na państwa trzecie niezaangażowane w konflikt zbrojny odpowiedzialność za to, by nie zachęcać strony konfliktu zbrojnego do pogwałcania międzynarodowego prawa humanitarnego i by nie podejmować działań, które pomagałyby dopuścić się takich pogwałceń, i by podjąć odpowiednie kroki, aby doprowadzić do zaprzestania takich pogwałceń. Państwa te mają szczególny obowiązek interweniować wobec państw lub grup, na które mają pewien wpływ. Państwa produkujące i wywożące broń mogą być uznawane za szczególnie wpływowe pod względem „zapewnienia poszanowania” międzynarodowego prawa humanitarnego, ponieważ mogą dostarczyć lub nie dostarczyć środków, przy pomocy których popełniane są niektóre pogwałcenia. Dlatego państwa te powinny zachować szczególną ostrożność i zagwarantować, że ich eksport nie będzie wykorzystany do popełniania poważnych pogwałceń międzynarodowego prawa humanitarnego.

Obowiązki określone we wspólnym stanowisku 2008/944/WPZiB są zgodne z obowiązkami określonymi w art. 7 ust. 1, 3 i 4 Traktatu o handlu bronią. Przeprowadzając ocenę, państwa członkowskie uwzględniają ryzyko, że broń konwencjonalna, o której mowa w art. 2 ust. 1, lub produkty, o których mowa w art. 3 i art. 4 Traktatu o handlu bronią, zostaną wykorzystane do popełnienia lub ułatwienia poważnych aktów przemocy ze względu na płeć lub poważnych aktów przemocy wobec kobiet i dzieci.

Wśród pytań, które należy zadać, są następujące:

- Czy istnieją przepisy krajowe zabraniające pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego i przewidujące kary za nie?
- Czy państwo odbiorca nałożyło na dowódców wojskowych wymóg zapobiegania incydom pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego, ukrócania takich incydentów i wyciągania konsekwencji wobec osób im podległych, które dopuściły się pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy państwo odbiorca ratyfikowało Statut Rzymski Międzynarodowego Trybunału Karnego?
- Czy sytuacja wewnętrzna w państwie odbiorcy / państwie końcowego przeznaczenia może zwiększyć prawdopodobieństwo, że broń zostanie wykorzystana do popełnienia lub ułatwienia odnośnych aktów przemocy ze względu na płeć zidentyfikowanych w ocenie tego państwa końcowego przeznaczenia?
- Czy organy międzynarodowe lub regionalne (np. ONZ, Rada Europy lub OBWE) wyraziły obawy dotyczące występowania/częstości przemocy ze względu na płeć w miejscu końcowego przeznaczenia?
- Czy państwo odbiorca współpracuje z innymi państwami, trybunałami doraźnymi lub Międzynarodowym Trybunałem Karnym w związku z postępowaniem karnym w sprawie pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy istnieje minimalny wiek rekrutacji (obowiązkowej lub ochotniczej) osób do sił zbrojnych?
- Czy zostały przyjęte środki prawne zabraniające rekrutacji lub wykorzystywania dzieci we wrogich działaniach i przewidujące kary za takie postępowanie?
- Czy państwo odbiorca edukuje i szkoli swoich oficerów wojskowych oraz szeregowych żołnierzy w zakresie stosowania przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego? (np. podczas ćwiczeń wojskowych)
- Czy międzynarodowe prawo humanitarne zostało uwzględnione w doktrynie wojskowej i w podręcznikach wojskowych, regułach walki, instrukcjach i rozkazach?
- Czy istnieją doradcy w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego służący radą siłom zbrojnym?
- Czy te same środki zostały podjęte, aby zagwarantować poszanowanie międzynarodowego prawa humanitarnego przez inne uzbrojone osoby działające w sytuacjach objętych międzynarodowym prawem humanitarnym?

- Czy istnieją mechanizmy gwarantujące odpowiedzialność za pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego, których dopuściły się siły zbrojne lub inne osoby uzbrojone, w tym sankcje dyscyplinarne i karne?
- Czy istnieje niezależny i działający system sądowniczy, który jest w stanie osądzić poważne pogwałcenia międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy istnieje ryzyko gwałtownej lub niespodziewanej zmiany rządu lub struktur władzy, która mogłaby negatywnie wpłynąć na chęć lub zdolność odbiorcy do szanowania międzynarodowego prawa humanitarnego? (np. rozkład struktur państwa)
- Czy użytkownik końcowy ma zdolność wykorzystania danego sprzętu zgodnie z międzynarodowym prawem humanitarnym? (np. jeżeli broń wojskowa jest przekazywana osobom uzbrojonym innym niż siły zbrojne działające w sytuacjach objętych międzynarodowym prawem humanitarnym, czy osoby te zostały przeszkolone w zakresie międzynarodowego prawa humanitarnego?)
- Czy użytkownik końcowy ma zdolność utrzymywania i stosowania tej technologii lub tego sprzętu? (Jeżeli nie, być może istnieje uzasadniona obawa co do tego, jak one zostaną wykorzystane, i co do możliwości przekierowania do innych podmiotów.)
- Czy wskazany użytkownik końcowy ma odpowiednie procedury dotyczące zarządzania zapasami i ochrony zapasów, w tym nadwyżek broni i amunicji?
- Czy wiadomo, że kradzieże i wycieki z magazynów lub korupcja są problemem w państwie odbiorcy? Jeśli tak, to czy istnieją przesłanki wskazujące na to, że podmioty zaangażowane w wywóz broni są zamieszane w takie praktyki?
- Czy nielegalny handel bronią jest problemem w państwie odbiorcy? Czy w kraju tym działają grupy uczestniczące w nielegalnym handlu bronią?
- Czy kontrola granic w państwie odbiorcy jest wystarczająco silna, czy też wiadomo, że granice są nieszczelne?
- Czy państwo odbiorca ma skuteczny system kontroli transferu broni? (Przywóz, wywóz, tranzyt i przeładunek.)
- Czy odbiorca jest rzeczywistym „użytkownikiem końcowym” danej technologii wojskowej lub danego sprzętu wojskowego? Czy podda się weryfikacji i czy zobowiąże się, aby nie przekazywać ich stronom trzecim bez zgody państwa dostarczającego?

2.15. **Przekierowanie.** Należy również wziąć pod uwagę kwestię wewnętrznego przekierowania.

Charakter technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego oraz użytkownika końcowego może dostarczać co do tego pewnych wskazówek. Można by zadać następujące pytania:

- Czy wskazany użytkownik końcowy ma uzasadnioną potrzebę posiadania danej technologii wojskowej lub danego sprzętu wojskowego? Czy też dane produkty są bardziej odpowiednie dla innej części aparatu bezpieczeństwa?
- Czy udzielilibyśmy zezwolenia, gdyby użytkownikiem końcowym była inna część aparatu bezpieczeństwa państwa odbiorcy?
- Czy różne części sił bezpieczeństwa mają oddzielne kanały zaopatrzenia? Czy istnieje możliwość przekierowania sprzętu do innej części aparatu bezpieczeństwa?

2.16. **Podejmowanie decyzji** Na podstawie informacji i oceny elementów proponowanych w pkt 2.3–2.15 powyżej państwa członkowskie sformułują opinię co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu zgodnie z kryterium 2.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka (www.ohchr.org)
- Organizacja Narodów Zjednoczonych (www.un.org; <https://treaties.un.org/>)
- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża(www.icrc.org)
- Rada Europy (www.coe.int)
- Unia Europejska (https://european-union.europa.eu/index_pl)
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (www.osce.org)
- Organizacja Państw Amerykańskich (www.oas.org)
- Unia Afrykańska (www.au.int)
- Amnesty International (www.amnesty.org)
- Human Rights Watch (www.hrw.org)
- Fédération internationale des ligues des droits de l'homme (www.fidh.org)
- Organisation mondiale contre la torture (www.omct.org)
- Stowarzyszenie na rzecz Zapobiegania Torturom (www.apr.ch)
- Międzynarodowa Komisja Prawników (<https://www.icj.org/>)
- Geneva Call (<https://www.genevacall.org>)
- Arms Trade Litigation Monitor (<https://armstradelitigationmonitor.org/>)
- Small Arms Survey (<https://www.smallarmssurvey.org/>)
- SIPRI (<https://www.sipri.org/>) i inne instytuty badawcze
- Międzynarodowy Trybunał Karny i trybunały doraźne
- Agencje międzynarodowe działające w państwie odbiorcy
- Międzynarodowa Grupa Kryzysowa
- Koalicja na rzecz zaprzestania wykorzystywania dzieci jako żołnierzy
- Informacje na temat praktyk użytkowników końcowych uzyskane w ramach stosowania systemu walidowania zarządzania bronią i amunicją
- Podręczniki wojskowe (instrukcje dla sił zbrojnych)

**NAJWAŻNIEJSZE MIĘDZYNARODOWE I REGIONALNE INSTRUMENTY DOTYCZĄCE
PRAW CZŁOWIEKA**

ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH:

- Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych (ICESCR)
- Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych (ICCPR)
- Protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych (ICCPR-OP1)
- Drugi protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci (ICCPR-OP2-DP)
- Międzynarodowa konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji rasowej (CERD);
- Konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW)
- Protokół fakultatywny do Konwencji w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet (CEDAW-OP)
- Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania (CAT)
- Protokół fakultatywny do konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur (CAT-OP)
- Konwencja o prawach dziecka (CRC)
- Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne (CRC-OP-AC)
- Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie handlu dziećmi, dziecięcej prostytucji i dziecięcej pornografii (CRC-OP-SC)
- Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych (CRPD)
- Konwencja dotycząca statusu uchodźców z 1951 r.
- Protokół dotyczący statusu uchodźców z 1967 r.
- Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego

INSTRUMENTY REGIONALNE:

W ODNIESIENIU DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH RADY EUROPY:

- Europejska konwencja praw człowieka, w tym protokoły 6 i 13 dotyczące zniesienia kary śmierci
- Europejska konwencja o zapobieganiu torturom

W ODNIESIENIU DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH ORGANIZACJI PAŃSTW AMERYKAŃSKICH:

- Amerykańska konwencja praw człowieka
- Protokół dodatkowy do Amerykańskiej konwencji praw człowieka w dziedzinie praw gospodarczych, społecznych i kulturalnych – protokół z San Salvador
- Protokół do Amerykańskiej konwencji praw człowieka w sprawie zniesienia kary śmierci
- Międzyamerykańska konwencja w sprawie wymuszonych zaginięć
- Ogólnoamerykańska konwencja w sprawie zapobiegania torturom i karania za nie

W ODNIESIENIU DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH UNII AFRYKAŃSKIEJ:

- Afrykańska Karta Praw Człowieka i Ludów
- Protokół do Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów w sprawie ustanowienia Afrykańskiego Trybunału Praw Człowieka i Ludów
- Protokół do Afrykańskiej Karty Praw Człowieka i Ludów dotyczący praw kobiet w Afryce
- Afrykańska Karta Praw i Dobra Dziecka

W ODNIESIENIU DO PAŃSTW CZŁONKOWSKICH LIGI ARABSKIEJ:

- Arabska Karta Praw Człowieka

**WŁAŚCIWE ORGANY ONZ, RADY EUROPY LUB UE MOGĄCE STWIERDZAĆ POWAŻNE
POGWAŁCENIA PRAW CZŁOWIEKA**

ORGANIZACJA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH:

- Zgromadzenie Ogólne (w tym rezolucje odnoszące się do konkretnych państw)
- Rada Bezpieczeństwa
- Rada Praw Człowieka i Rada Gospodarczo-Społeczna
- Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Praw Człowieka
- Procedury specjalne i inne podmioty, którym udzielono mandatu
- Organy traktatowe

RADA EUROPY:

- Komitet Ministrów Rady Europy
- Zgromadzenie Parlamentarne
- Europejski Trybunał Praw Człowieka
- Komisarz Praw Człowieka Rady Europy
- Europejska Komisja przeciwko Rasizmowi i Nietolerancji (ECRI)
- Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom (CPT)

UNIA EUROPEJSKA:

- Rada Europejska
- Oświadczenia organów WPZiB
- Wspólne stanowiska i deklaracje UE odnoszące się do poszczególnych państw
- Roczne sprawozdanie UE z sytuacji praw człowieka
- Sprawozdania szefów misji UE dotyczące praw człowieka i unijne strategie dotyczące poszczególnych krajów w odniesieniu do praw człowieka
- Rezolucje i deklaracje Parlamentu Europejskiego.

GLÓWNE TRAKTATY MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO

- Konwencja (I) o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych na lądzie. Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
- Konwencja II o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu. Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
- Konwencja (III) o traktowaniu jeńców. Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
- Konwencja (IV) o ochronie osób cywilnych podczas wojny. Genewa, 12 sierpnia 1949 r.
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Genewa, 8 czerwca 1977 r.
- Deklaracja utworzona na mocy art. 90 Protokołu dodatkowego (I): Akceptacja kompetencji Międzynarodowej Komisji ds. Ustalania Faktów.
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych. Genewa, 8 czerwca 1977 r.
- Konwencja o prawach dziecka (CRC), Nowy Jork, 20 listopada 1989 r.
- Protokół fakultatywny do Konwencji o prawach dziecka w sprawie angażowania dzieci w konflikty zbrojne, Nowy Jork, 25 maja 2000 r.
- Rzymski statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, 17 lipca 1978 r.
- Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r.
- Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r.
- Drugi Protokół do Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 26 marca 1999 r.
- Konwencja o zakazie wykorzystywania technik modyfikacji środowiska w celach wojskowych lub innych celach wrogich, Nowy Jork, 10 grudnia 1976.

- Protokół w sprawie zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, podpisany w Genewie 17 czerwca 1925 r.
- Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu otwarta do podpisu w Londynie, Moskwie i Waszyngtonie, 10 kwietnia 1972 r.
- Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki. Genewa, 10 października 1980 r.
 - Protokół I w sprawie niewykrywalnych odłamków (Protokół I do konwencji z 1980 r.)
 - Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (Protokół II do konwencji z 1980 r.)
 - Protokół III z 1980 r. w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających, 10 października 1980 r. (Protokół III do konwencji z 1980 r.)
 - Protokół IV w sprawie oślepiającej broni laserowej, 13 października 1995 r. (Protokół IV do konwencji z 1980 r.)
 - Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń zmieniony w dniu 3 maja 1996 r. (zmieniony Protokół II do konwencji z 1980 r.)
 - Poprawka do konwencji o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, 21 grudnia 2001 r.
 - Protokół w sprawie wybuchowych pozostałości wojennych, 28 listopada 2003 r. (Protokół V do konwencji z 1980 r.).
- Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, Paryż, 13 stycznia 1993 r.
- Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Oslo, 18 września 1997 r.
- Konwencja o amunicji kasetowej, Dublin, 30 maja 2008 r.

**CIEŻKIE NARUSZENIA WYMNIENIONE W KONWENCJACH GENEWSKICH Z 1949 R.
I PROTOKOLE DODATKOWYM I Z 1977 R.**

Ciężkie naruszenia wymienione w czterech konwencjach genewskich z 1949 r. (odpowiednio art. 50, 51, 130, 147)	Ciężkie naruszenia wymienione w trzeciej konwencji genewskiej z 1949 r. (art. 130)	Ciężkie naruszenia wymienione w czwartej konwencji genewskiej z 1949 r. (art. 147)
– umyślne zabójstwo; – torturowanie lub nieludzkie traktowanie, w tym doświadczenia biologiczne; – umyślne powodowanie wielkich cierpień albo ciężkie zamachy na nietykalność fizyczną lub zdrowie; – rozległe niszczenie i przywłaszczanie własności, nieuzasadnione koniecznością wojсковą i przeprowadzane bezprawnie i bez przyczyny (tego postanowienia nie ma w art. 130 trzeciej konwencji genewskiej z 1949 r.).	– zmuszanie jeńca do służby w siłach wrogiej strony; – rozmyślne pozbawianie jeńca praw do sprawiedliwego i prawidłowego procesu przewidzianego w konwencji.	– zmuszanie osoby podlegającej ochronie do służby w siłach wrogiej strony; – umyślne pozbawianie osoby podlegającej ochronie praw do sprawiedliwego i prawidłowego procesu przewidzianego w konwencji; – bezprawna deportacja lub przeniesienia lub bezprawne pozbawienie wolności osoby podlegającej ochronie; – branie zakładników.

Ciężkie naruszenia wymienione w protokole dodatkowym I z 1977 r. (art. 11 i 85)

Art. 11:

Każde umyślne działanie lub zaniechanie, które poważnie zagraża zdrowiu fizycznemu lub umysłowemu albo integralności jakiejkolwiek osoby znajdującej się we władzy strony innej niż ta, od której zależy, i które narusza jakikolwiek zakaz wymieniony w ustępach 1 i 2 lub nie przestrzega wymogów przewidzianych w ustępie 3, stanowi ciężkie naruszenie niniejszego protokołu.

Art. 85 ust. 2

Czyny określone w konwencjach jako ciężkie naruszenia stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu, jeżeli popełnione zostały na szkodę osób znajdujących się we władzy strony przeciwnej, chronionych przez art. 44, 45 i 73 niniejszego protokołu, albo na szkodę rannych, chorych i rozbitków strony przeciwnej, chronionych przez niniejszy protokół, lub też przeciwko personelowi medycznemu, formacjom medycznym lub środkom transportu medycznego, znajdującym się pod kontrolą strony przeciwnej i chronionym przez niniejszy protokół.

Art. 85 ust. 3

Obok ciężkich naruszeń, opisanych w artykule 11, następujące czyny, w razie popełnienia ich z winy umyślnej, z naruszeniem odpowiednich postanowień niniejszego protokołu i jeżeli pociągają za sobą śmierć albo powodują poważne uszkodzenia ciała lub rozstrój zdrowia, stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu:

Art. 85 ust. 4

Poza ciężkimi naruszeniami określonymi w ustępach poprzednich i w konwencjach, następujące czyny uważa się za ciężkie naruszenia protokołu, w razie popełnienia ich z winy umyślnej i z naruszeniem konwencji lub niniejszego protokołu:

– czynienie ludności cywilnej lub osób cywilnych celem ataku; – podejmowanie ataku bez rozróżnienia, dotyczącego ludność cywilną lub dobra o charakterze cywilnym, ze świadomością, że taki atak wywoła nadmierne straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych oraz szkody w dobrach cywilnych; – podejmowanie ataku przeciwko budowlom lub urządzeniom zawierającym siły niebezpieczne ze świadomością, że taki atak spowoduje nadmierne straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym; – czynienie celem ataku miejscowości niebronionych i stref zdemilitaryzowanych; – czynienie celem ataku osoby, o której wiadomo, że jest niezdolna do walki; – wiarołomne używanie znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub innych znaków ochronnych.	– przeniesienie przez mocarstwo okupacyjne części swej ludności cywilnej na terytorium, które okupuje, albo deportacja lub przeniesienie wewnątrz, lub poza terytorium okupowane całości albo części ludności tego terytorium; – nieusprawiedliwione opóźnienie repatriacji jeńców wojennych lub osób cywilnych; – praktyka apartheidu oraz inne praktyki niehumanitarne i poniżające, oparte na dyskryminacji rasowej i stanowiące znieważanie godności osobistej; – kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznany, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia, na przykład w ramach uprawnionej organizacji międzynarodowej, powodujących przez to ich zniszczenie na dużą skalę, gdy te pomniki historyczne, dzieła sztuki i miejsca kultu religijnego nie są położone w bezpośredniej bliskości celów wojskowych ani nie są wykorzystywane przez stronę nieprzyjacielską do celów wojskowych; – pozbawianie osoby chronionej konwencjami lub Protokołem 1 praw do sprawiedliwego i prawidłowego procesu.
--	---

DOBRE PRAKTYKI I WSKAZÓWKI

Traktat o handlu bronią: Art. 7 – wykaz ewentualnych dokumentów referencyjnych do uwzględnienia przez państwa strony przy przeprowadzaniu oceny ryzyka na mocy art. 7 (zaaprobowany na 4. konferencji państw stron (CSP4), zaktualizowany na CSP5).

GRUPY CHRONIONE NA MOCY MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO
(NIEWYCZERPUJĄCY PRZEGLĄD)

1. Ranni i chorzy

- Prawo pierwotne:
 - I konwencja genewska: art. 12–18
 - II konwencja genewska: art. 12–21
 - protokół dodatkowy I: art. 8–34
 - protokół dodatkowy II: art. 7–12
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 109 (poszukiwanie rannych i chorych oraz opieka nad nimi)
 - norma 110 (traktowanie rannych i chorych)
 - norma 111 (ochrona rannych, chorych i rozbitków przed rabunkiem i złym traktowaniem)

2. Rozbitkowie

- Prawo pierwotne:
 - II konwencja genewska: art. 12–18
 - protokół dodatkowy I: art. 8–35
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 109 (poszukiwanie rozbitków i opieka nad nimi)
 - norma 110 (humanitarne traktowanie rozbitków)

3. Jeńcy wojenni

- Prawo pierwotne:
 - III konwencja genewska: art. 4–121
 - protokół dodatkowy I: art. 43–47
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - normy 118–128 (ochrona osób pozbawionych wolności, w tym jeńców wojennych)

4. Osoby cywilne

- Prawo pierwotne:
 - IV konwencja genewska: art. 4–34 (ochrona ogólna), art. 27–34 (humanitarne traktowanie), art. 35–46 (cudzoziemcy na terytorium jednej ze stron w konflikcie), art. 47–78 (osoby cywilne na terytoriach okupowanych) oraz art. 79–141 (zasady traktowania internowanych)
 - protokół dodatkowy I: art. 48–79
 - protokół dodatkowy II: art. 4–6
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - Norma 1 (rozdzielenie pomiędzy osobami cywilnymi a kombatantami)
 - norma 5 (definicja osoby cywilnej)
 - norma 6 (ochrona osób cywilnych przed atakiem)
 - normy 118–128 (ochrona osób pozbawionych wolności, w tym internowanych cywilów)

5. Osoby wewnątrznie przesiedlone

- Prawo pierwotne:
 - IV konwencja genewska: art. 44, 45, 49, 70
 - protokół dodatkowy I: art. 73 i 85
 - protokół dodatkowy II: art. 17
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - normy 129–133 (ochrona osób wewnątrznie przesiedlonych)

6. Kobiety

- Prawo pierwotne:
 - I konwencja genewska: art. 12
 - II konwencja genewska: art. 12
 - IV konwencja genewska: art. 14, 15, 27, 85, 132
 - protokół dodatkowy I: art. 76
 - protokół dodatkowy II: art. 4
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 93 (zakaz przemocy seksualnej)
 - norma 119 (zakwaterowanie dla kobiet pozbawionych wolności)
 - norma 134 (szczególne poszanowanie kobiet)

7. Dzieci

- Prawo pierwotne:
 - IV konwencja genewska: art. 14, 24, 38, 50, 82, 132
 - protokół dodatkowy I: art. 77–78
 - protokół dodatkowy II: art. 4
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 120 (zakwaterowanie dla dzieci pozbawionych wolności)
 - norma 135 (szczególna ochrona dzieci)
 - norma 136 (zakaz werbowania dzieci)
 - norma 137 (udział dzieci-żołnierzy w działaniach wojennych)

8. Osoby z niepełnosprawnościami

- Prawo pierwotne:
 - protokół dodatkowy I: art. 8–11 (definicja i ochrona rannych i chorych, w tym osób z niepełnosprawnościami)
 - protokół dodatkowy II: art. 7–8
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 138 (ochrona i opieka dla osób z niepełnosprawnościami, oznaczająca, że należy im zapewnić wymaganą opiekę)

9. Osoby zaginione

- Prawo pierwotne:
 - IV konwencja genewska: art. 26 (ułatwianie poszukiwania informacji o losach osób zaginionych)
 - protokół dodatkowy I: art. 32–34
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 117 (wyjaśnienie losu osób zaginionych)

10. Osoby zmarłe

- Prawo pierwotne:
 - I konwencja genewska: art. 15–17 (poszanowanie i ustalenie tożsamości osób zmarłych)
 - II konwencja genewska: art. 18–20 (poszanowanie i ustalenie tożsamości osób zmarłych)
 - III konwencja genewska: art. 120–121 (wymagane postępowanie w przypadku zgonu jeńców wojennych)
 - IV konwencja genewska: art. 129–131 (wymagane postępowanie w przypadku zgonu internowanych cywilów)
 - protokół dodatkowy I: art. 34
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 112 (poszukiwanie i zbieranie ciał osób zmarłych)
 - norma 113 (traktowanie osób zmarłych)
 - norma 114 (poszanowanie i zbieranie ciał osób zmarłych)
 - norma 115 (usuwanie zwłok)
 - norma 116 (wyjaśnienie losu osób zmarłych)

11. Personel medyczny

- Prawo pierwotne:
 - I konwencja genewska: art. 24–26 (ochrona personelu medycznego)
 - II konwencja genewska: art. 36–37
 - IV konwencja genewska: art. 20
 - protokół dodatkowy I: art. 15–16 (ochrona cywilnego personelu medycznego)
 - protokół dodatkowy II: art. 9
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 25 (ochrona personelu medycznego)

12. Personel duchowny

- Prawo pierwotne:
 - I konwencja genewska: art. 24 (ochrona personelu duchownego)
 - protokół dodatkowy I: art. 15
 - protokół dodatkowy II: art. 9
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 27 (ochrona personelu duchownego)

13. Personel zaangażowany w pomoc humanitarną

- Prawo pierwotne:
 - III konwencja genewska: art. 125
 - protokół dodatkowy I: art. 71 (ochrona personelu zaangażowanego w pomoc humanitarną)
 - protokół dodatkowy II: art. 18 (pomoc humanitarna)
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 31 (poszanowanie i ochrona personelu zaangażowanego w pomoc humanitarną)
 - norma 32 (dostęp do pomocy humanitarnej)

14. Dziennikarze

- Prawo pierwotne:
 - protokół dodatkowy I: art. 79 (ochrona dziennikarzy w strefach konfliktu)
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 34 (ochrona dziennikarzy)

15. Uchodźcy

- Prawo pierwotne:
 - IV konwencja genewska: art. 44 (ochrona uchodźców)
 - protokół dodatkowy I: art. 73–74
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 132 (ochrona uchodźców)

16. Osoby zatrzymane w ramach niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych

- Prawo pierwotne:
 - wspólny art. 3 konwencji genewskich
 - protokół dodatkowy II: art. 5 (osoby zatrzymane w ramach niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych)
- Zwyczajowe międzynarodowe prawo humanitarne:
 - norma 120 (humanitarne traktowanie osób zatrzymanych)

W jaki sposób stosować kryterium 3

3.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Kryterium 3 stosowane jest do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Niniejsze dobre praktyki oparte są jednak na zasadzie, że jeżeli w państwie końcowego przeznaczenia ma miejsce konflikt zbrojny lub występują tam napięcia wewnętrzne, należy przeprowadzić dokładną analizę wystąpienia ryzyka, że proponowany przedmiot wywozu może doprowadzić do wywołania lub przedłużenia konfliktu lub też zaognienia istniejących napięć i przekształcenia ich w poważniejszy konflikt. Jeżeli z analizy wynika, że tak może się stać, należy przyjąć wobec rozważanego zezwolenia na wywóz podejście restrykcyjne. Należy zwrócić szczególną uwagę na rolę użytkownika końcowego w tym konflikcie. Wszystkie zezwolenia na wywóz należy oceniać indywidualnie, a jeżeli istnieją obawy co do istnienia napięć lub konfliktu zbrojnego – należy uwzględnić kryterium 3.

3.2. **Źródła informacji:** informacje na temat tego, czy z danym sprzętem wiąże się ryzyko wywołania lub przedłużenia konfliktu zbrojnego lub też zaognienia istniejących napięć bądź konfliktów zbrojnych w państwie końcowego przeznaczenia, należy uzyskiwać w misji państwa członkowskiego w danym państwie, w odpowiednim departamencie Ministerstwa Spraw Zagranicznych, w delegaturach UE w danym państwie oraz w Europejskiej Służbie Działań Zewnętrznych.

Wspólna dla UE baza danych zawierająca źródła informacji, dostępna dla wszystkich państw członkowskich, obejmuje sprawozdania szefów misji UE, sprawozdania UE oraz, w niektórych przypadkach, oświadczenia/konkluzje Rady UE dotyczące danych państw odbiorców. Państwa członkowskie zachęca się do przekazywania wyników ich analiz oraz interpretacji sytuacji wewnętrznej państwa przeznaczenia podczas konsultacji z innymi państwami członkowskimi dotyczących odmów wywozu sprzętu do danego obszaru.

Użyteczne są również szerzej zakrojone sprawozdania pochodzące z internetu lub od krajowych służ wywiadowczych – szczególnie podczas oceny możliwego zwiększenia potencjału.

Dodatkowych informacji mogą dostarczyć:

- lokalne misje ONZ/UE/OBWE;
- dokumentacja pochodząca z ONZ (Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa ONZ), Międzynarodowego Trybunału Karnego lub innych organów międzynarodowych i regionalnych;
- instytuty badawcze (np. Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem);
- sprawozdania sporządzane przez międzynarodowe organizacje pozarządowe;
- lokalne i regionalne organizacje pozarządowe / społeczeństwo obywatelskie.

Niewyczerpujący wykaz odnośnych stron internetowych został przedstawiony w załączniku I.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

- 3.3. **Pojęcia kluczowe:** analiza kryterium 3 uwidacznia kilka kluczowych pojęć, które należy uwzględnić przy każdej ocenie i które zostały zaznaczone poniżej.

Sytuacja wewnętrzna:

„Sytuacja wewnętrzna” odnosi się do wydarzeń gospodarczych, społecznych i politycznych oraz stabilności w obrębie granic państwa końcowego przeznaczenia.

Istnienie napięć lub konfliktów zbrojnych

Pojęcie „napięcia” odnosi się do nieprzyjaznych lub pełnych nienawiści stosunków między różnymi grupami lub ugrupowaniami społeczeństwa ze względu na rasę, kolor, płeć, język, religię, opinie polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, interpretację wydarzeń historycznych, różnice co do zamożności lub posiadanej własności, orientację seksualną lub inne czynniki. Napięcia mogą leżeć u podstawy zamieszek lub działań z użyciem przemocy lub mogą stać się podstawą powstania prywatnych ugrupowań zbrojnych niebędących pod kontrolą państwa.

„Konflikty zbrojne” oznaczają eskalację napięć pomiędzy wyżej wspomnianymi grupami do momentu, w którym jedna z grup używa broni przeciwko pozostałym.

Podczas rozpatrywania wniosku o udzielenie zezwolenia na wywóz właściwy organ musi ocenić sytuację wewnętrzną państwa końcowego przeznaczenia; możliwe uczestnictwo oraz rolę użytkownika końcowego w konflikcie wewnętrznym lub napięciach w państwie i prawdopodobne wykorzystanie proponowanego przedmiotu wywozu w tym konflikcie. Podczas oceny potencjalnego ryzyka w państwie ostatecznego przeznaczenia właściwy organ może zastanowić się nad następującymi kwestiami:

- Jaki jest sposób końcowego wykorzystania proponowanego przedmiotu wywozu (technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego)? Czy wywożone towary zostałyby wykorzystane do wzmocnienia bezpieczeństwa wewnętrznego czy też do kontynuacji wrogich działań?
- Czy sprzęt lub technologia wojskowa mają na celu wsparcie realizacji usankcjonowanych przez społeczność międzynarodową operacji utrzymania/przywrócenia pokoju lub akcji humanitarnych?
- Czy użytkownik końcowy uczestniczy w konflikcie zbrojnym w państwie lub jest blisko związany z którąś ze stron konfliktu? Jaka jest rola użytkownika końcowego w tym konflikcie?
- Jeżeli zwrócono się o części składowe lub zamienne, czy wiadomo, że państwo odbiorca wykorzystuje system, do którego służą dane części, w rozgrywającym się tam konflikcie zbrojnym?
- Czy ostatnie sprawozdania wskazują na możliwość zaostrzenia napięć? Czy istnieje ryzyko, że obecne napięcia mogą przerodzić się w konflikt zbrojny, gdy co najmniej jeden z uczestników tych napięć otrzyma dostęp do technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego, które są przedmiotem wywozu?
- Czy państwo końcowego przeznaczenia zostało objęte embargiem regionalnym lub embargiem ONZ ze względu na jego sytuację wewnętrzną (zob. także kryterium 1)?

Charakter sprzętu

Charakter sprzętu przeznaczonego do wywozu będzie miał wpływ na decyzję o udzieleniu zezwolenia. Należy rozważyć, czy przeznaczone do wywozu technologia lub sprzęt nie są rzeczywiście – bezpośrednio lub pośrednio – powiązane z napięciami lub konfliktami w państwie końcowego przeznaczenia. Jest to jeszcze istotniejsze w przypadkach już rozpoczętego konfliktu zbrojnego.

Wśród kwestii do rozważenia mogą się znaleźć następujące:

- Czy charakter wywożonych towarów umożliwia ich użycie w konflikcie zbrojnym w państwie końcowego przeznaczenia lub czy te towary są już w nim wykorzystywane?
- Czy istnieje ryzyko, że obecne napięcia wewnętrzne mogą przerodzić się w konflikt zbrojny, gdy proponowany użytkownik końcowy otrzyma dostęp do technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego?

Użytkownik końcowy

Użytkownik końcowy również odgrywa w analizie istotną rolę. Jeżeli istnieją obawy związane z kryterium 3, ważne jest dokładne określenie, dla której części sił zbrojnych, policji lub sił bezpieczeństwa przeznaczony jest przedmiot wywozu. Na przykład w państwie odbiorcy armia i policja mogą być uwikłane w konflikt zbrojny, w którym nie bierze jednak udziału marynarka wojenna. Należy w tym kontekście rozważyć również ryzyko wewnętrznego przekierowania.

Bardziej skomplikowane są przypadki, w których sprzęt może być przeznaczony dla instytutu badawczego lub prywatnego przedsiębiorstwa. W tych przypadkach należy oprzeć decyzję na prawdopodobieństwie przekierowania, zaś opinie odnośnie kryterium 3 powinny być oparte na pozostałych kryteriach, w szczególności na kryterium 7 – ryzyko przekierowania.

Można uwzględnić następujące aspekty:

- Jaką rolę pełni użytkownik końcowy w państwie końcowego przeznaczenia?
Czy użytkownik końcowy jest częścią problemu, czy raczej stara się być częścią rozwiązania?
- Czy użytkownik końcowy odgrywa w napięciach lub w wewnętrznym konflikcie zbrojnym czynną rolę?
- Czy istnieją jakiegokolwiek sprawozdania dotyczące jego udziału?

3.4. *Podejmowanie decyzji*

Na podstawie informacji i całościowej oceny ryzyka zaproponowanej powyżej państwa członkowskie podejmą decyzję co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu zgodnie z kryterium 3. Decyzję tę powinno się podejmować bez uszczerbku dla uzasadnionych i zgodnych z prawem potrzeb tego państwa w zakresie bezpieczeństwa i obronności.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Organizacja Narodów Zjednoczonych (www.un.org)
- Komitet ds. Rezolucji nr 1540 (<http://www.un.org/en/sc/1540/>)
- OBWE / kontrola zbrojeń (www.osce.org/)
- Unia Europejska (https://european-union.europa.eu/index_en)

W jaki sposób stosować kryterium 4

- 4.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Kryterium 4 stosowane jest do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Niniejsze praktyki opierają się jednak na zasadzie, że w przypadkach zwiększonego zagrożenia konfliktem regionalnym należy przeprowadzać bardziej szczegółowe analizy spełnienia kryterium 4 niż w przypadkach o niewielkim zagrożeniu. Wszystkie zezwolenia na wywóz należy rozpatrywać indywidualnie, a jeżeli istnieją obawy dotyczące utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie – należy uwzględnić kryterium 4.

Celem kryterium 4 jest zapewnienie, by żaden wywóz nie zachęcał do konfliktów ani napięć w regionie, w którym znajduje się państwo odbiorca, nie zaostrzał, nie prowokował ani nie przedłużał tych konfliktów ani napięć. W ramach tego kryterium odróżnia się zamiar wykorzystania proponowanego przedmiotu wywozu do celów napaści zbrojnej od zamiaru wykorzystania do celów obronnych, w szczególności w celu skorzystania z niezbywalnego prawa do samoobrony zgodnie z prawem międzynarodowym, zapisanego w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Jego intencją nie jest uniemożliwienie wywozu do państw, które są (potencjalnymi) ofiarami agresji lub którym zagraża agresja. Należałoby przeprowadzić wnikliwą ocenę, czy istnieją poważne przesłanki świadczące o zamiarze wykorzystania przez zamierzonego odbiorcę proponowanego przedmiotu wywozu do zaatakowania lub potencjalnego zaatakowania innego państwa lub do grożenia mu atakiem.

4.2. *Źródła informacji*

Informacje na temat tego, czy z danym sprzętem wiąże się zagrożenie dla utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie, należy uzyskiwać w misji państwa członkowskiego w danym państwie oraz w odpowiednich departamentach Ministerstwa Spraw Zagranicznych; zarówno w departamencie odpowiedzialnym za państwo odbiorcę, jak i w odpowiedzialnym za państwo zagrożone lub będące agresorem.

Wspólna dla UE baza źródeł informacji, dostępna dla wszystkich państw członkowskich, obejmuje sprawozdania szefów misji UE, zestawienia UE dotyczące przestrzegania praw człowieka oraz, w niektórych przypadkach, oświadczenia/konkluzje Rady UE dotyczące danych państw odbiorców oraz ich regionu. Można by na szeroką skalę wykorzystywać prace Centrum Analiz Wywiadowczych Unii Europejskiej (INTCEN) (ocena ryzyka w odniesieniu do danego państwa) i unijne analizy służące zapobieganiu konfliktom, w tym unijny system wczesnego ostrzegania. Zachęca się państwa członkowskie do przekazywania wyników ich analiz oraz interpretacji sytuacji w regionie podczas prowadzonych z innymi państwami członkowskimi konsultacji dotyczących odmów wywozu sprzętu do danego obszaru.

Użyteczne są również szerzej zakrojone sprawozdania pochodzące z internetu lub od krajowych służb wywiadowczych – szczególnie podczas oceny możliwego zwiększenia potencjału.

Dodatkowych informacji mogą dostarczyć:

- lokalne misje ONZ/UE/OBWE;
- dokumentacja pochodząca z ONZ (Zgromadzenia Ogólnego i Rady Bezpieczeństwa ONZ, Rejestr Broni Konwencjonalnej ONZ), Międzynarodowego Trybunału Karnego lub innych organów międzynarodowych i regionalnych;
- instytuty badawcze (np. Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem);
- sprawozdania sporządzane przez międzynarodowe organizacje pozarządowe;
- lokalne i regionalne organizacje pozarządowe / społeczeństwo obywatelskie.

Niewyczerpujący wykaz odnośnych stron internetowych został przedstawiony w załączniku I.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

4.3. Kluczowe pojęcia

Utrzymanie pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie

Państwa członkowskie odmawiają wydania zezwolenia na wywóz, jeżeli istnieje wyraźne ryzyko, że zamierzony odbiorca wykorzysta proponowany przedmiot wywozu do agresji na inne państwo lub do egzekwowania roszczeń terytorialnych z użyciem siły.

Wszystkie narody mają prawo do samoobrony zgodnie z prawem międzynarodowym, zapisanym w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych. Omawiane kryterium wiąże się z kwestią, czy państwo odbiorca ma zamiar wykorzystać proponowany przedmiot wywozu do agresji na inne państwo lub grozić mu wykorzystaniem tego przedmiotu do agresji. Należy zatem ocenić zamiary odbiorcy oraz to, czy przywóz jest odpowiednią i proporcjonalną odpowiedzią na konieczność samoobrony państwa odbiorcy, zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i wspierania operacji pokojowych i humanitarnych.

Wnioski o udzielenie zezwolenia na wywóz do wrażliwych i potencjalnie wrażliwych miejsc przeznaczenia ocenia się ostrożnie i indywidualnie, szczególnie jeżeli miejscem przeznaczenia wywozu jest państwo zaangażowane w konflikt zbrojny. Podczas analizy pod kątem zachodzenia wyraźnego ryzyka należy wziąć pod uwagę historię konfliktów zbrojnych oraz obecną sytuację państwa odbiorcy i regionu, a także wszelkie możliwe do określenia tendencje lub przyszłe wydarzenia, po których można się spodziewać zaostrzenia napięć lub podjęcia agresywnych działań.

Sformułowanie „odmawiają udzielenia” w tekście tego kryterium oznacza, że jeżeli podczas oceny wniosku o udzielenie zezwolenia na wywóz ustalono, że istnieje wyraźne ryzyko, iż proponowany przedmiot wywozu zostanie wykorzystany do agresji na inne państwo lub do egzekwowania roszczeń terytorialnych z użyciem siły, należy odmówić udzielenia zezwolenia na wywóz niezależnie od wyniku analizy spełnienia pozostałych kryteriów zawartych w art. 2 wspólnego stanowiska i wszelkich innych okoliczności.

Rozważając takie ryzyko, państwa członkowskie będą brać pod uwagę między innymi:

a) istnienie lub prawdopodobieństwo wybuchu konfliktu zbrojnego między państwem odbiorcą a innym państwem

Odnosnie do tego elementu należy zdecydować, czy istnieje wyraźne ryzyko, że dany sprzęt zostanie wykorzystany w rozpoczętym już konflikcie zbrojnym między państwem odbiorcą a jego sąsiadami lub w innym konflikcie w tym samym regionie. Jeżeli nie ma konfliktu zbrojnego, należy rozważyć sytuację w regionie. Wzrost napięcia w regionie, zwiększone zagrożenie konfliktem lub słabo dotrzymywane ustalenia pokojowe stanowią przykłady sytuacji, w których prawdopodobny jest wybuch konfliktu zagrażający utrzymaniu pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie.

W takich przypadkach należy zdecydować, czy istnieje wyraźne ryzyko, że dostawa danego sprzętu przyspieszy wybuch konfliktu, na przykład dając państwu odbiorcy przewagę nad jego sąsiadami lub innymi państwami w regionie. Jeżeli sprzęt przeznaczony do wywozu zwiększy zdolności wojskowe państwa odbiorcy, należy zdecydować, czy istnieje wyraźne ryzyko, że dostawa tego sprzętu przedłuży rozpoczęty już konflikt lub przekształci napięcia w konflikt zbrojny.

W stosownych przypadkach można wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- Czy w regionie toczy się konflikt?
- Czy obecna sytuacja w regionie może doprowadzić do konfliktu zbrojnego?
- Czy zagrożenie konfliktem jest teoretyczne lub mało prawdopodobne, czy też jest ono wyraźne i aktualne?

b) *roszczenia terytorialne, które w przeszłości odbiorca próbował zrealizować lub groził ich zrealizowaniem za pomocą siły*

Należy ocenić, czy istnieje wyraźne ryzyko, że państwo odbiorca będzie egzekwować roszczenie terytorialne wobec terytorium znajdującego się poza swoimi uznanymi na forum międzynarodowym granicami poprzez wywołanie konfliktu zbrojnego lub groźbę użycia siły. Takie roszczenie terytorialne może być przedstawiane jako oficjalne stanowisko lub być obecne w wypowiedziach oficjalnych przedstawicieli lub istotnych sił politycznych państwa odbiorcy i może odnosić się do lądu, morza lub przestrzeni powietrznej. Terytorium to nie musi leżeć w bezpośrednim sąsiedztwie państwa odbiorcy.

Przy podejmowaniu decyzji należy wziąć pod uwagę wszelkie niedawne roszczenia państwa odbiorcy do takiego terytorium. Jeżeli państwo odbiorca w przeszłości starało się egzekwować roszczenia terytorialne z użyciem siły lub grozi egzekwowaniem takich roszczeń, należy zdecydować, czy prawdopodobne wydaje się, że w takim przypadku zostanie wykorzystany wywożony sprzęt, i czy zapewniłby on państwu odbiorcy dodatkowe możliwości prób egzekwowania wspomnianego roszczenia z użyciem siły, co pociągnęłoby za sobą destabilizację regionu.

W stosownych przypadkach można wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- Czy państwo odbiorca egzekwuje roszczenia terytorialne?
- Czy roszczenia terytorialne doprowadziły już do konfliktu w regionie lub do powstania napięć między państwem odbiorcą a innymi państwami?
- Czy państwo odbiorca starało się rozwiązać problem drogą pokojową, czy też w przeszłości starało się egzekwować roszczenia terytorialne z użyciem siły lub groziło ich egzekwowaniem w taki sposób?

c) prawdopodobieństwo wykorzystania technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego do celów innych niż uzasadnione i zgodne z prawem zapewnianie bezpieczeństwa narodowego i obrony państwa odbiorcy lub wykonywanie niezbywalnego prawa odbiorcy do samoobrony zgodnie z prawem międzynarodowym, zapisanego w art. 51 Karty Narodów Zjednoczonych

Podczas oceny tego elementu kryterium 4 państwo wywożące powinno oszacować, czy państwo odbiorca jest zwolennikiem agresywnej doktryny wojskowej i jakie jest prawdopodobieństwo wykorzystania wywożonego sprzętu zgodnie z tą doktryną. Państwo wywożące powinno również ocenić, czy sprzęt, odnośnie do którego złożono wnioski, współpracuje z systemami uzbrojenia posiadanymi przez siły obronne państwa odbiorcy lub stanowi konieczny dodatek do tych systemów lub je zastępuje. Właściwe może być również uwzględnienie ilości i jakości sprzętu przeznaczonego do wywozu.

d) konieczność niewywierania znaczącego negatywnego wpływu na stabilność sytuacji w regionie

Podczas podejmowania decyzji co do tego kryterium należy sprawdzić, czy dostarczenie sprzętu państwu odbiorcy znacznie wpłynie na zwiększenie jego zdolności wojskowych, a jeżeli tak, to czy w wyniku tego któreś z sąsiednich państw nie zostanie zagrożone konfliktem. Jeżeli w regionie istnieją napięcia, należy ocenić, czy dostarczenie wspomnianego sprzętu zwiększy zdolności państwa odbiorcy w wyniku pojawienia się w regionie nowego sprzętu, który może stanowić zagrożenie dla sąsiedniego państwa.

W stosownych przypadkach można wziąć pod uwagę następujące czynniki:

- Z jakich powodów odbiorca pragnie nabyć dany sprzęt wojskowy lub technologię wojskową?
- Czy sprzęt zastępuje istniejące elementy, które mogą być przestarzałe lub działać niewłaściwie lub służy do ich utrzymania, czy też odbiorca rozwija nowe zdolności, jak na przykład znacznie większa zdolność ataku powietrznego?

Charakter sprzętu

Charakter sprzętu przeznaczonego do wywozu będzie miał wpływ na decyzję o udzieleniu zezwolenia. Należy ocenić, czy istnieje wyraźne ryzyko, że sprzęt zostanie wykorzystany w konflikcie między państwem odbiorcą a jego sąsiadami. Na ten czynnik należy zwracać większą uwagę w przypadku istnienia napięć lub konfliktów zbrojnych w regionie. Jeżeli napięcia istnieją, rodzaj sprzętu nabiera decydującego znaczenia, ponieważ dany sprzęt może znacznie zwiększyć zdolności państwa odbiorcy do rozpętania konfliktu zbrojnego lub zagrożenia takim konfliktem. Czy wywóz tego sprzętu może skłonić któreś z sąsiednich państw do zwiększenia ze swojej strony przywozu uzbrojenia? Biorąc pod uwagę napięcia panujące w niektórych regionach, wywóz może być postrzegany jako zwiększenie zagrożenia dla sąsiednich państw, zatem rozważenie tej kwestii jest sprawą kluczową.

Wśród kwestii do rozważenia mogą się znaleźć następujące:

- Czy wywóz sprzętu zwiększy zdolności odbiorcy, a jeżeli tak, to czy zagrozi to obecnej równowadze sił? Biorąc pod uwagę sytuację państwa odbiorcy i jego zamiary, czy zwiększenie jego zdolności wiąże się z wyraźnym ryzykiem przyspieszenia wybuchu konfliktu?
- Czy któreś z sąsiednich państw mogłoby się czuć zagrożone z powodu technologii lub sprzętu przeznaczonych do wywozu?
- Czy istnieje ryzyko, że obecne napięcia regionalne mogą przerodzić się w konflikt zbrojny, gdy co najmniej jeden z uczestników tych napięć uzyska dostęp do technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego?
- Czy charakter sprzętu będącego przedmiotem wywozu pozwala na jego wykorzystanie w konfliktach zbrojnych w regionie lub czy sprzęt ten jest już w nich wykorzystywany? jakie jest prawdopodobieństwo wykorzystania tego sprzętu w konflikcie?

Użytkownik końcowy

Należy zdecydować, czy użytkownik końcowy zezwoliłby na wykorzystanie tego sprzętu w sposób naruszający kryterium 4. Jeżeli sprzęt jest przeznaczony bezpośrednio dla armii/rządu, należy dokonać oceny, czy będzie wykorzystany w jakiegokolwiek akcji zbrojnej wymierzonej przeciwko innemu państwu.

Bardziej skomplikowane są przypadki, w których technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy mogą być przeznaczone dla instytutu badawczego lub prywatnego przedsiębiorstwa.

W tych przypadkach należy oprzeć decyzję na prawdopodobieństwie przekierowania, zaś opinie odnośnie kryterium 4 powinny być oparte na pozostałych kryteriach, w szczególności na kryterium 7 – ryzyko przekierowania.

Można uwzględnić następujące aspekty:

- Czy jest prawdopodobne, że sprzęt przeznaczony do wywozu zostanie użyty w konflikcie z sąsiednim państwem? Czy też najprawdopodobniej zostanie przekazany policji lub siłom ONZ, lub innej gałęzi sił bezpieczeństwa niezwiązanej bezpośrednio z przedmiotem kryterium 4?

4.4. ***Podejmowanie decyzji:*** na podstawie informacji i oceny elementów proponowanych w powyższych wskazówkach państwa członkowskie podejmą decyzję co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu zgodnie z kryterium 4.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Organizacja Narodów Zjednoczonych (www.un.org)
- Komitet ds. Rezolucji nr 1540 (<http://www.un.org/en/sc/1540/>)
- OBWE / kontrola zbrojeń (www.osce.org/)
- Unia Europejska (https://european-union.europa.eu/index_en)

W jaki sposób stosować kryterium 5

5.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska – bez żadnych ograniczeń co do przeznaczenia. Zakres jego zastosowania odnosi się także do kryterium 5. W odróżnieniu od pozostałych siedmiu kryteriów, które zwracają uwagę państw członkowskich na konkretny aspekt sytuacji państwa przeznaczenia uważany za źródło zagrożenia, kryterium 5 wymaga od państw członkowskich przeprowadzenia analizy nakierowanej na parametry charakterystyczne dla nich samych: ich bezpieczeństwo narodowe oraz bezpieczeństwo państw zaprzyjaźnionych, sprzymierzeńców i innych państw członkowskich. Celem kryterium 5 jest zapobieganie sytuacji, w której wywóz technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego wpływa na bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich, ich sprzymierzeńców lub państw zaprzyjaźnionych. Wywóz będzie musiał zostać oceniony w świetle kryterium 5, bez uszczerbku dla zgodności z pozostałymi kryteriami ustanowionymi we wspólnym stanowisku.

Przed wydaniem jakiegokolwiek zezwolenia na wywóz należy poddać analizie następujące dwa punkty:

- a) potencjalny wpływ operacji na bezpieczeństwo i interesy obronne przyjaciół, sprzymierzeńców i innych państw członkowskich, bez uszczerbku dla przestrzegania pozostałych kryteriów, w szczególności kryterium 2 i 4;
- b) wpływ wywozu na bezpieczeństwo operacyjne sił zbrojnych państw członkowskich oraz państw zaprzyjaźnionych lub sprzymierzonych.

5.2. **Źródła informacji:** informacje związane z bezpieczeństwem narodowym państw członkowskich i z bezpieczeństwem narodowym terytoriów, za których stosunki zewnętrzne odpowiedzialność ponosi państwo członkowskie, oraz informacje związane z interesami obronnymi pochodzą przede wszystkim z następujących źródeł:

- Karta Narodów Zjednoczonych;
- Traktat Północnoatlantycki¹;
- OBWE: Konferencja bezpieczeństwa i współpracy w Europie (Akt końcowy z Helsinek, 1975 r.); Zasady transferów broni konwencjonalnej (ang. Principles governing conventional arms transfers) (25 listopada 1993 r.);

¹ Odniesienie to dotyczy tylko niektórych państw członkowskich UE. Patrz sekcja 5.6 poniżej.

- Rada Europy;
- Traktat o Unii Europejskiej; podstawowe dokumenty WPZiB („Bezpieczna Europa w lepszym świecie. Europejska strategia bezpieczeństwa”, „Strategiczny kompas na rzecz bezpieczeństwa i obrony”);
- dokumenty krajowe lub regionalne: umowy dotyczące obrony; umowy o wzajemnej pomocy; umowy dotyczące współpracy wojskowej; sojusze itp.

Ze względu na to, że umowy dotyczące bezpieczeństwa i obrony są zwykle poufne, państwa członkowskie mogą podczas rozpatrywania konkretnego wniosku, który prawdopodobnie wchodzi w zakres zastosowania kryterium 5, konsultować się bezpośrednio z przyjaciółmi i sprzymierzeńcami, by pogłębić analizę możliwego wpływu rozpatrywanego wywozu na interesy związane z obroną i bezpieczeństwem.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

5.3 ***Kluczowe pojęcia.*** Tytuł kryterium 5 brzmi następująco: ***„Bezpieczeństwo narodowe państw członkowskich i terytoriów, za których stosunki zewnętrzne państwa członkowskie są odpowiedzialne, oraz bezpieczeństwo państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzonych”¹.***

5.4. ***Bezpieczeństwo narodowe.*** Bezpieczeństwo narodowe oznacza zdolność państw członkowskich do zagwarantowania ich nienaruszalności terytorialnej, ochrony ludności i interesów związanych z bezpieczeństwem narodowym oraz zasobów i dostaw uznawanych za niezbędne dla jego przetrwania i niezależności w przypadku jakichkolwiek zagrożeń i ataków.

Bezpieczeństwo narodowe jest ściśle związane z bezpieczeństwem Europy. Europejska strategia bezpieczeństwa przyjęta przez Radę Europejską w grudniu 2003 r. określiła spektrum zagrożeń dla bezpieczeństwa Unii Europejskiej. Do tych zagrożeń należą: terroryzm (ekstremizm religijny, sieci elektroniczne); rozprzestrzenianie broni masowego rażenia; konflikty regionalne (z użyciem siły lub zamrożone, które mają miejsce na naszych granicach, zagrożone mniejszości); niewydolność państwa (korupcja, nadużycie władzy, słabość instytucji, brak rozliczalności, wojna domowa); przestępczość zorganizowana (transgraniczny przemyt narkotyków, kobiet, nielegalnych imigrantów i broni, piractwo morskie).

¹ Brzmienie to zostało zapożyczzone z jednej z zasad rządzących transferami broni konwencjonalnej przyjętych przez OBWE (i odpowiednio zaadaptowane): „*Żadne państwo uczestniczące nie będzie dokonywać transferów, które mogłyby prawdopodobnie zaszkodzić bezpieczeństwu narodowemu innych państw i terytoriów, za których stosunki zewnętrzne – za międzynarodową zgodą – ponosi odpowiedzialność inne państwo.*” (zasada 4 lit. b) pkt (ii)).

Bezpieczeństwo narodowe należy również oceniać, uwzględniając bezpieczeństwo międzynarodowe (lub zbiorowe), które stanowi jeden z celów Karty Narodów Zjednoczonych. Karta ta uznaje zgodność z prawem regionalnych porozumień bezpieczeństwa zbiorowego, pod warunkiem że takie porozumienia są zgodne z celami i zasadami systemu światowego (art. 52). Uznaje również niezbywalne prawo do samoobrony indywidualnej lub zbiorowej (art. 51).

5.5. ***Terytoria, za których stosunki zewnętrzne odpowiedzialność ponosi państwo członkowskie.***

Do tych terytoriów można zaliczyć następujące kategorie:

- terytoria objęte art. 5 Traktatu Północnoatlantyckiego, określającym zakres geograficzny zbrojnej napaści, która mogłaby spowodować zadziałanie mechanizmu pomocy wojskowej między stronami;
- **regiony najbardziej oddalone:** cztery francuskie departamenty zamorskie (Gwadelupa, Gujana Francuska, Martynika, Reunion); portugalskie regiony autonomiczne – Azory i Madera – na Oceanie Atlantyckim; hiszpańska wspólnota autonomiczna Wysp Kanaryjskich na Oceanie Atlantyckim;
- **kraje i terytoria zamorskie**, objęte art. 198–204 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) i wymienione w załączniku II do TFUE: Grenlandia, Nowa Kaledonia i terytoria zależne, Polinezja Francuska, Francuskie Terytoria Południowe i Antarktyczne, wyspy Wallis i Futuna, Majotta, Saint-Pierre i Miquelon, Aruba, Bonaire, Curaçao, Saba, Sint Eustatius, Sint Maarten;
- terytoria europejskie, do których postanowienia TFUE mają zastosowanie pod pewnymi warunkami (art. 349 TFUE).

5.6. ***Państwa sprzymierzone.*** Państwa sprzymierzone można zdefiniować jako państwa związane traktatem lub umową międzynarodową, który/która zawiera klauzulę solidarności lub klauzulę wzajemnej obrony. Klauzula solidarności przewiduje uruchomienie wszystkich instrumentów dostępnych państwom stronom, w tym środków wojskowych, jeżeli jedno z tych państw padło ofiarą ataku terrorystycznego, klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka. Klauzula zbiorowej obrony określa, że w przypadku zbrojnej napaści na jedno z państw stron, pozostałe państwa są zobowiązane udzielić mu pomocy wszelkimi dostępnymi dla nich środkami z poszanowaniem szczególnego charakteru ich polityki bezpieczeństwa i obrony.

Artykuł 5 Traktatu północnoatlantyckiego ustanawiającego sojusz północnoatlantycki i art. 42 ust. 7 Traktatu o Unii Europejskiej (TUE) stanowią przykłady klauzul wzajemnej obrony. Klauzulę wzajemnej obrony określoną w TUE uzupełnia klauzula solidarności (art. 222 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE)), która stanowi, że państwa członkowskie muszą działać wspólnie w duchu solidarności, jeżeli jakiekolwiek państwo członkowskie stanie się przedmiotem ataku terrorystycznego lub ofiarą klęski żywiołowej lub katastrofy spowodowanej przez człowieka. Takie klauzule mogą się również znajdować w umowach dwustronnych dotyczących obrony, ale umowy te najczęściej nie są publikowane.

Większość państw członkowskich UE jest członkami NATO, z wyjątkiem Irlandii, Cypru, Malty i Austrii.

- 5.7. ***Państwa zaprzyjaźnione.*** Opis „państw zaprzyjaźnionych” jest mniej konkretny niż „państw sprzymierzonych”. Ogólnie rzecz biorąc, najczęściej określenie to stosuje się do państw, z którymi dane państwo członkowskie utrzymuje bliskie i/lub długotrwałe stosunki dwustronne, szczególnie w dziedzinie obrony i bezpieczeństwa, lub z którymi łączą je wspólne wartości i interesy oraz dążenie do realizacji wspólnych celów.

Aby stwierdzić, czy jakieś państwo można określić jako państwo zaprzyjaźnione z danym państwem członkowskim, państwa członkowskie mogą sprawdzić argumenty przemawiające za tym faktem, w tym: liczbę osób posiadających podwójne obywatelstwo, obecność obywateli europejskich, istnienie wspólnoty językowej, liczbę umów dotyczących handlu i współpracy itp.

Kryterium 5 brzmi następująco:

„Państwa członkowskie uwzględniają:

- a) potencjalny wpływ przeznaczonych do wywozu technologii wojskowych lub sprzętu wojskowego na interesy związane z obroną i bezpieczeństwem, własne i innych państw członkowskich oraz państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzonych, przy czym nadal należy brać pod uwagę kryteria dotyczące poszanowania praw człowieka i międzynarodowego prawa humanitarne oraz pokoju, bezpieczeństwa i stabilności w regionie;*
- b) ryzyko wykorzystania danej technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego przeciwko własnym siłom zbrojnym lub siłom zbrojnym państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzonych.*

5.8. *Kryterium 5a*

5.8.1. *Znaczenie potencjalnego wpływu wywozu*

a) Wpływ pozytywny

Jeżeli proponowany przedmiot wywozu pomaga we wzmocnieniu bezpieczeństwa narodowego, w szczególności interesów związanych z obroną i bezpieczeństwem państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzonych oraz innych państw członkowskich, ocena będzie *a priori* przychylna, bez uszczerbku dla analizy, która będzie musiała zostać przeprowadzona zgodnie z kryteriami 2 i 4.

b) Wpływ negatywny

Natomiast jeżeli wywóz bezpośrednio lub pośrednio zagroziłby interesom związanym z obroną i bezpieczeństwem państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzonych oraz innych państw członkowskich, ocena będzie *a priori* negatywna.

W ocenie uwzględnia się w szczególności:

- zachowanie równowagi strategicznej;
- ofensywny charakter wywożonego sprzętu;
- wrażliwość materiału;
- zwiększenie sprawności operacyjnej, jakie wiązałoby się z zastosowaniem wywożonego materiału;
- możliwość użycia wywożonego sprzętu lub możliwości stwarzane przez ten sprzęt;
- końcowe wykorzystanie materiału;
- ryzyko, że materiał ten zostanie przekierowany.

5.8.2. *Interesy związane z obroną i bezpieczeństwem*

Podczas analizy zagrożeń dla własnych interesów związanych z obroną i bezpieczeństwem oraz dla interesów swoich sprzymierzeńców, państw zaprzyjaźnionych i innych państw członkowskich, państwa członkowskie muszą brać pod uwagę możliwy wpływ tych zagrożeń na bezpieczeństwo własnych sił zbrojnych w przypadku użycia ich poza danym obszarem.

Ponadto ta ocena pozostawać będzie bez uszczerbku dla zgodności z pozostałymi kryteriami.

5.9. Kryterium 5b

Ryzyko operacyjne analizuje się w następujący sposób:

- a) Czy istnieje bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa sił państwa członkowskiego lub państwa z nim zaprzyjaźnionego bądź sprzymierzonego?

Zagrożenie może być stałe lub przejściowe. Państwo członkowskie drobiazgowo rozważy wnioski, w przypadkach gdy odbiorca końcowy znajduje się w regionie uznanym za niestabilny, zwłaszcza gdy towary będące przedmiotem wywozu przeznaczone są dla sił zbrojnych, które mogłyby nie być pod całkowitą lub stałą kontrolą. Z takiego braku stabilizacji może wynikać zagrożenie dla naszych sił lub sił państw sprzymierzonych bądź zaprzyjaźnionych, zwłaszcza gdy takie siły są obecne w regionie ze względu na operacje związane ze współpracą wojskową lub utrzymaniem pokoju.

Podsumowując, jeżeli towary będące przedmiotem wywozu mogą spowodować bezpośrednie zagrożenie bezpieczeństwa sił państwa członkowskiego lub państwa z nim sprzymierzonego bądź zaprzyjaźnionego, które są obecne w państwie końcowego przeznaczenia lub w państwie z nim sąsiadującym, ocena będzie *a priori* negatywna. To samo podejście będzie stosowane, by zapewnić bezpieczeństwo międzynarodowych sił utrzymania pokoju.

- b) Czy istnieje ryzyko, że technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy zostaną przekierowane do sił lub podmiotu, które odnoszą się wrogo do interesów lub sił państwa członkowskiego, państwa z nim sprzymierzonego bądź zaprzyjaźnionego?

Ryzyko to analizuje się w ten sam sposób, co ryzyka określone w kryterium 7. Państwo eksportujące bierze pod uwagę istnienie grup terrorystycznych, organizacji zaangażowanych w walkę zbrojną z obecną władzą lub sieci przestępczości zorganizowanej, które mogą wykorzystywać wywożony sprzęt do działań mogących negatywnie wpłynąć na bezpieczeństwo sił państw członkowskich lub państw z nimi sprzymierzonych bądź zaprzyjaźnionych, a także na bezpieczeństwo międzynarodowych sił utrzymania pokoju, lub które mogą wykorzystywać ten sprzęt w sposób niespójny z jednym z pozostałych kryteriów ustanowionych we wspólnym stanowisku.

- c) Czy państwo odbiorca ma odpowiednie możliwości techniczne, aby wykorzystać sprzęt?

Możliwości techniczne oznaczają zdolność państwa odbiorcy, zarówno pod względem zasobów materialnych jak i ludzkich, do skutecznego wykorzystywania danego sprzętu. Oznaczają również poziom techniczny państwa odbiorcy i jego zdolności operacyjne oraz, ogólnie, standardy osiągnięć danego sprzętu.

W związku z tym analiza zgodności wywozu technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego w odniesieniu do możliwości technicznych powinna obejmować rozważenie, czy zasadne jest dostarczanie odbiorcy sprzętu, który jest bardziej wrażliwy lub zaawansowany niż środki techniczne i potrzeby operacyjne państwa odbiorcy.

Aby określić tę zgodność, państwa członkowskie mogą wziąć pod uwagę następujące pytania:

- Czy państwo odbiorca dysponuje infrastrukturą wojskową umożliwiającą skuteczne wykorzystanie sprzętu?
- Czy poziom techniczny zamawianego sprzętu jest proporcjonalny do potrzeb wyrażonych przez państwo odbiorcę i do jego zdolności operacyjnych?
- Czy podobny sprzęt, który jest już w użyciu, jest utrzymywany w dobrym stanie?
- Czy dostępna jest wystarczająca ilość wykwalifikowanego personelu do obsługi i konserwacji sprzętu?¹

- d) Aby pogłębić analizę ryzyka operacyjnego, zwłaszcza w odniesieniu do przypadków szczególnie wrażliwych, państwa członkowskie mogą przeprowadzać w poszczególnych przypadkach analizy oddziaływania, z uwzględnieniem wszelkich istotnych informacji wymienianych między państwami członkowskimi, państwami zaprzyjaźnionymi i sprzymierzeńcami. Celem tych analiz będzie określenie obecności sił krajowych, europejskich i międzynarodowych oraz sił państw zaprzyjaźnionych i sprzymierzeńców w różnych regionach świata oraz ocena faktycznego ryzyka wykorzystania sprzętu lub technologii będących przedmiotem wywozu przeciwko tym siłom.

¹ Na przykład, czy duży odsetek krajowych inżynierów i techników pracuje już w sektorze wojskowym? Czy w sektorze cywilnym występuje deficyt inżynierów i techników, który mógłby się zwiększyć w wyniku dodatkowej rekrutacji do sektora wojskowego? Państwa członkowskie mogą korzystać z systemu walidowania zarządzania bronią i amunicją, by uzyskiwać informacje na temat zdolności użytkowników końcowych do zarządzania bronią i amunicją, w tym na temat przepisów ustawowych i wykonawczych, bezpieczeństwa, ochrony, organizacji, personelu, szkoleń, infrastruktury, finansów i pozyskiwania sprzętu.

Te analizy oddziaływania powinny obejmować następujące kwestie:

- Podczas analizy rzeczywistego zagrożenia państwo członkowskie uwzględni w szczególności:
 - Charakter sprzętu – czy jest on zdecydowanie ofensywny; przewagę technologiczną, jaką dałby posiadającym go siłom; autonomię jego wykorzystania; zwiększenie skuteczności operacyjnej, jakie umożliwia dany sprzęt;
 - różnice w doktrynie wykorzystania tego sprzętu w zależności od użytkownika;
 - charakter operacji: wojna między siłami konwencjonalnymi, wojna asymetryczna, wojna domowa itp.
- Podczas analizy ryzyka przekierowania państwo członkowskie uwzględni w szczególności:
 - czy dany sprzęt może zostać bez trudu przekierowany, a następnie bez trudu wykorzystany nawet przez osoby nie będące częścią personelu wojskowego lub włączony do innych systemów;
 - czy sprzęt może zostać zaadaptowany do użytku wojskowego lub wykorzystany do modyfikacji innego sprzętu umożliwiającej użytek wojskowy (zwłaszcza przekształcenia sprzętu nieśmiertelności w broń śmiertelności);
 - w tym miejscu należy zwrócić szczególną uwagę na pewne rodzaje sprzętu, zwłaszcza broń strzelecką i lekką (w tym przenośne przeciwlotnicze zestawy rakietowe) oraz sprzęt noktowizyjny i wzmacniający światło;
 - pod tym względem operacje ze wzmocnionymi środkami kontroli (znakowanie i możliwość śledzenia historii sprzętu, inspekcje na miejscu) lub służące walce z rozpowszechnianiem (niszczenie starych zapasów, mechanizm nadzoru nad ilością) będą *a priori* oceniane mniej surowo.

5.10. *Podjęcie decyzji*

W zależności od informacji i od oceny czynników proponowanych w pkt 5.8 i 5.9 powyżej państwa członkowskie podejmą decyzję co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu zgodnie z kryterium 5.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Unia Europejska (https://european-union.europa.eu/index_en)
- Organizacja Narodów Zjednoczonych (www.un.org)
- Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (<http://www.osce.org/>)
- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego (<http://www.nato.int/>)

W jaki sposób stosować kryterium 6

6.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Ogólnie rzecz biorąc, kryterium 6 ma zatem zastosowanie do wywozu przeznaczonego dla wszystkich państw kupujących lub państw odbiorców niebędących członkami UE.

Jednak ze względu na to, że kryterium 6 odwołuje się do postępowania państwa kupującego lub państwa odbiorcy w stosunku do społeczności międzynarodowej, należy zwrócić szczególną uwagę na te państwa, które są przyczyną obaw ze względu na ich stosunek do terroryzmu, charakter ich sojuszy oraz poszanowanie prawa międzynarodowego.

Zgodnie z zasadami wyrażonymi w preambule i w odnośnych postanowieniach Traktatu o handlu bronią oraz jak podkreślono w art. 2 wspólnego stanowiska, kolejnym aspektem do rozważenia w trakcie dokonywania ocen na podstawie kryterium 6 powinno być udzielanie przez państwo kupujące lub państwo odbiorcę wsparcia lub zachęty międzynarodowej przestępczości zorganizowanej¹. Jeśli chodzi o nielegalny handel bronią oraz zakres i odnośne postanowienia Traktatu o handlu bronią, istotne jest przywołanie odpowiednich międzynarodowych ram normatywnych „Protokołu przeciwko nielegalnej produkcji i nielegalnemu handlowi bronią palną, jej częściami i elementami oraz amunicją do niej”, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.

¹ W odniesieniu do definicji wyszczególnionych w art. 2 Konwencji Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, jako międzynarodową przestępczość zorganizowaną zdefiniowano działalność nielegalną lub przestępczą prowadzoną przez „zorganizowane grupy przestępcze” lub „grupy posiadające strukturę” w celu popełnienia poważnych przestępstw o charakterze międzynarodowym, dla uzyskania, w sposób bezpośredni lub pośredni, korzyści finansowej lub innej korzyści materialnej, które to przestępstwa podlegają maksymalnej karze pozbawienia wolności w wysokości co najmniej czterech lat lub karze surowszej. Na podstawie art. 3 ust. 2 tej konwencji, przestępczość zorganizowana ma charakter międzynarodowy, jeżeli odnośne czyny są popełniane w więcej niż jednym państwie; są popełniane w jednym państwie, lecz istotna część przygotowań do nich, planowania, kierowania lub kontroli nad nimi odbywa się w innym państwie; są popełniane w jednym państwie, lecz jest w nie zaangażowana zorganizowana grupa przestępcza prowadząca działalność w więcej niż jednym państwie; lub są popełniane w jednym państwie, lecz powodują istotne skutki w innym państwie.

- 6.2. **Źródła informacji.** Wspólna baza źródeł informacji UE dostępna dla wszystkich państw członkowskich obejmuje sprawozdania szefów misji UE, oświadczenia lub konkluzje Rady UE oraz rezolucje Rady Bezpieczeństwa ONZ.

Dodatkowych informacji mogą dostarczyć:

- przedstawicielstwa dyplomatyczne i inne instytucje rządowe państw członkowskich;
- Organizacja Narodów Zjednoczonych oraz inne podmioty i agencje międzynarodowe i regionalne, takie jak Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE), Regionalne Centrum ds. Broni Strzeleckiej (RECSA) w Nairobi, Organizacja państw Amerykańskich oraz Międzynarodowa Agencja Energii Atomowej;
- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca oraz inne organizacje humanitarne;
- Europol, Interpol i agencje wywiadowcze;
- organizacje pozarządowe i inne wiarygodne źródła.

Niewyczerpujący wykaz odpowiednich źródeł informacji został przedstawiony w załączniku I.

- 6.3. **Kluczowe pojęcia.** Kryterium 6 zawiera odniesienie do obszernych istotnych kwestii, które należy uwzględniać przy każdej ocenie i które zostały zaakcentowane w poniższym tekście:

„Postępowanie państwa kupującego lub państwa odbiorcy w stosunku do społeczności międzynarodowej, a w szczególności: jego nastawienie do terroryzmu, charakter jego sojuszy i poszanowanie przez nie prawa międzynarodowego.

Państwa członkowskie uwzględniają między innymi dotychczasowe postępowanie państwa kupującego lub państwa odbiorcy, w zakresie:

- a) popierania przez nie terroryzmu i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej lub zachęcania do takich działań;*
- b) przestrzegania przez nie międzynarodowych zobowiązań, w szczególności dotyczących niestosowania siły, oraz międzynarodowego prawa humanitarnego;*
- c) jego zaangażowania w dziedzinie nierozprzestrzeniania broni i innych obszarach kontroli zbrojeń i rozbrojenia, w szczególności podpisania, ratyfikacji i stosowania odpowiednich konwencji o kontroli zbrojeń i rozbrojeniu, o których mowa w kryterium 1 lit. b).”*

Co za tym idzie, podczas oceny, czy należy zezwolić na wywóz, państwa członkowskie powinny wziąć pod uwagę obecny i dawny stosunek państwa kupującego lub państwa odbiorcy do terroryzmu i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, charakter jego sojuszy, poszanowanie przez nie zobowiązań międzynarodowych i prawa międzynarodowego – zwłaszcza dotyczącego niestosowania siły – międzynarodowego prawa humanitarnego oraz nierozprzestrzeniania broni masowego rażenia, kontroli zbrojeń i rozbrojenia.

Kryterium 6 musi być rozważane w przypadku państwa kupującego lub państwa odbiorcy, których rządy działają w sposób niezgodny z wyżej przytoczonymi zasadami, zatem tożsamość i charakter użytkownika końcowego lub sprzętu będącego przedmiotem wywozu nie jest zasadniczym przedmiotem oceny. Analizy dotyczy bowiem przede wszystkim **postępowania takiego państwa** bardziej niż ryzyka, że dany transfer może mieć szczególne negatywne skutki.

Zatem, odnośnie do kluczowych pojęć podkreślonych w kryterium 6, państwom członkowskim proponuje się rozważenie kwestii zawartych w pkt 6.4–6.7.

- 6.4. ***Popieranie lub zachęcanie przez państwo kupujące lub państwo odbiorcę do terroryzmu i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej.*** Przy ocenie poszczególnych wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz składanych przez państwo kupujące lub państwo odbiorcę podejrzewane o wspieranie w jakikolwiek sposób terroryzmu i międzynarodowej przestępczości zorganizowanej wymaga się większej szczegółowości.

W tym kontekście „terroryzm” należy rozumieć jako „akty terroryzmu” zakazane przez prawo międzynarodowe, takie jak rozmyślne ataki na ludność cywilną, ataki niekontrolowane, branie zakładników, tortury lub rozmyślne i arbitralne zabójstwa, których celem – wynikającym z ich natury lub kontekstu – jest zastraszenie ludności lub zmuszenie rządu lub organizacji międzynarodowej do podjęcia jakiegoś działania lub też powstrzymania się od niego.

Co się tyczy międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, należy odnieść się do takich działań jak przemyt narkotyków, handel ludźmi, przemyt imigrantów o nieuregulowanym statusie, handel substancjami jądrowymi i radioaktywnymi, pranie pieniędzy itp., prowadzonych przez grupę osób posiadającą pewną strukturę, istniejącą od pewnego czasu i działającą w sposób skoordynowany w celu popełnienia poważnych przestępstw lub innych przestępstw określonych zgodnie z Konwencją Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej. W odniesieniu do Protokołu przeciwko nielegalnemu wytwarzaniu i obrotowi bronią palną, jej częściami i komponentami oraz amunicją, uzupełniającego Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej, nielegalną produkcję i nielegalny handel bronią palną należy traktować jako nielegalną działalność zorganizowanych grup przestępczych.

Państwo kupujące lub państwo odbiorca mogą wspierać terroryzm i międzynarodową przestępczość oraz zachęcać do nich na wiele sposobów, więc przez wydaniem zezwolenia właściwy organ może zadać między innymi następujące pytania:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca były w przeszłości zaangażowane lub są obecnie zaangażowane w działalność terrorystyczną/przestępczą?
- Czy istnieją jakieś znane lub domniemane powiązania między takim państwem a organizacjami terrorystycznymi/przestępczymi (a nawet pojedynczymi terrorystami/przestępcami) lub jakiegokolwiek powody, by przypuszczać, że podmioty znajdujące się na terenie takiego państwa i tolerowane przez to państwo mają takie powiązania?
- Czy istnieje jakiegokolwiek inny powód, by przypuszczać, że takie państwo toleruje ponowny wywóz lub przekierowywanie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego do organizacji terrorystycznych/przestępczych lub że samo organizuje taki ponowny wywóz lub przekierowywanie?
- Czy takie państwo ma prawo wewnętrzne tolerujące działalność terrorystyczną/przestępczą lub czy niestosowanie prawa skutkuje tolerancją dla takiej działalności?

Wiele z tych pytań można również zadać podczas przeprowadzania oceny zgodnie z kryterium 7, lecz w odniesieniu do kryterium 6 stosują się one raczej do rządu państwa kupującego lub rządu państwa odbiorcy, a nie do użytkownika końcowego.

Bardziej szczegółowe pytania, jakie należy zadać, to:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca uważają dostarczanie środków finansowych terrorystom za przestępstwo, czy zamrażają środki finansowe osób, które popełniają lub usiłują popełnić akty terroryzmu, i czy zabraniają świadczenia usług na rzecz osób uczestniczących w popełnianiu aktów terroryzmu?
- Czy takie państwo powstrzymuje się od zapewniania w jakiejkolwiek formie – czynnej lub biernej – wsparcia podmiotom lub osobom zaangażowanym w akty terroryzmu?
- Czy takie państwo ostrzega inne państwa odpowiednio wcześniej przez wymianę informacji?
- Czy takie państwo odmawia udzielenia schronienia osobom, które finansują, planują, wspierają lub popełniają akty terroryzmu?
- Czy takie państwo uniemożliwia osobom, które finansują, planują, wspierają lub popełniają akty terroryzmu, wykorzystanie swojego terytorium?
- Czy takie państwo zapobiega, za pomocą skutecznej kontroli granicznej, przemieszczaniu się osób, które popełniają takie akty?

6.5. **Charakter sojuszy państwa kupującego lub państwa odbiorcy.** Przy rygorystycznej interpretacji termin „sojusz” może oznaczać umowę międzynarodową wiążącą jedno państwo z innym państwem lub innymi państwami i określającą warunki, na jakich państwa te powinny wzajemnie udzielać sobie pomocy. Biorąc pod uwagę, że pośród licznych relacji między państwami dotyczących współpracy gospodarczej, wojskowej lub w dziedzinie obrony niewiele może spełnić tak ścisłą definicję terminu „sojusz”, w kontekście kryterium 6 termin ten należy interpretować w szerszym znaczeniu obejmującym wszystkie te umowy gospodarcze, dotyczące kwestii wojskowych i obronnych, które ze swojej natury mają na celu ustanowienie istotnego związku (rozumianego również jako wspólne cele polityczne) między co najmniej dwoma państwami.

Szersza interpretacja terminu „sojusz” obejmie również wszelką wspólną wizję stosunków międzynarodowych (której początkiem mogą być m.in. wspólne poglądy polityczne, interesy gospodarcze lub dogodność), której wynikiem jest istotne działanie mające na celu realizację wspólnych celów. Może to być na przykład każdy rodzaj wsparcia dla strony znajdującej się w sytuacji kryzysowej, sytuacji napięcia lub konfliktu.

Zatem ze względu na to, że charakter sojuszy ocenia się przeważnie w kryteriach politycznych, termin „sojusz” należy interpretować *cum grano salis*, mając na uwadze interesy państw członkowskich.

Biorąc pod uwagę powyższe, podczas rozważania, czy udzielić zezwolenia na wywóz uzbrojenia, państwa członkowskie mogą zadać między innymi następujące pytania:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca należą do sojuszu zawiązanego lub działającego przeciwko państwu członkowskiemu, państwu sprzymierzonemu lub zaprzyjaźnionemu?
- Czy takie państwo należy do sojuszu, który nie przestrzega lub nie propaguje poszanowania zasad leżących u podstaw Organizacji Narodów Zjednoczonych?
- Czy takie państwo należy do sojuszu, który działa na rzecz destabilizacji społeczności międzynarodowej?

6.6. ***Wypełnianie przez państwo kupujące lub państwo odbiorcę zobowiązań międzynarodowych.***

Podczas rozważania, czy udzielić zezwolenia na wywóz, państwa członkowskie mogą również zastanowić się, czy państwo kupujące lub państwo odbiorca (tzn. rządy takich państw) przestrzegają swoich zobowiązań międzynarodowych.

Należy zwrócić uwagę na te zobowiązania, które są prawnie wiążące dla wszystkich państw zarówno jako normy prawa międzynarodowego, jak i postanowienia traktatów przyjętych przez wszystkie państwa; chodzi zwłaszcza o te zobowiązania, z których charakteru wynika możliwość ich naruszenia (np. niestosowanie siły – art. 41 Karty Narodów Zjednoczonych – lub poszanowanie prawa międzynarodowego podczas konfliktu), najczęściej z wykorzystaniem technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego.

Państwa członkowskie powinny również rozważyć następujące kwestie:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca przestrzegają swoich zobowiązań do egzekwowania embarg na broń nałożonych przez ONZ, OBWE i UE?
- Czy takie państwo stosuje lub stosowało siłę lub grozi jej zastosowaniem, by rozwiązać kryzys międzynarodowy, naruszając tym samym postanowienia art. 41 Karty Narodów Zjednoczonych?
- Czy takie państwo zwykle nie przestrzega zobowiązań wynikających z prawa międzynarodowego lub traktatów, które dobrowolnie podpisało?
- Czy takie państwo postępuje w sposób prowadzący do jego wyłączenia z międzynarodowej wspólnoty państw?

Odnośnie do międzynarodowego prawa humanitarnego ocena ryzyka może się opierać na następujących czynnikach:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca zobowiązały się formalnie do stosowania zasad międzynarodowego prawa humanitarnego i przedsięwzięły właściwe środki dla ich wdrożenia?
- Czy takie państwo stosuje środki prawne, sądowe i administracyjne konieczne do powstrzymania poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy takie państwo zaangażowane obecnie lub uprzednio w konflikt zbrojny dopuściło się poważnych naruszeń międzynarodowego prawa humanitarnego?
- Czy takie państwo zaangażowane obecnie lub uprzednio w konflikt zbrojny nie przedsięwzięło wszystkich wykonalnych środków, by zapobiec poważnym naruszeniom międzynarodowego prawa humanitarnego?

Jak wskazano wcześniej, ani rodzaj sprzętu będącego przedmiotem wywozu, ani jego użytkownik końcowy nie wydają się centralnym punktem analizy, gdyż kryterium 6 ma na celu uniknięcie wywozu sprzętu wojskowego lub technologii wojskowej do państw, których rządy nie wypełniają zobowiązań międzynarodowych.

Pod tym względem szczególnego znaczenia nabiera kryterium 1 wspólnego stanowiska (dotyczące zobowiązań międzynarodowych). Państwa członkowskie powinny odwoływać się również do tego kryterium.

Niewyczerpujący wykaz umów międzynarodowych został przedstawiony w załączniku II.

6.7. *Zaangażowanie państwa kupującego lub państwa odbiorcy w dziedzinie nieprolifracji i kontroli zbrojeń oraz rozbrojenia.*

Kryterium 6 wymaga również rozważenia w procesie oceny, czy w przeszłości państwo kupujące lub państwo odbiorca wypełniały swoje zobowiązania w dziedzinie rozbrojenia i kontroli zbrojeń. Państwa członkowskie analizują zwłaszcza prawo wewnętrzne takiego państwa oraz jego zobowiązania międzynarodowe. Należy zwrócić uwagę przede wszystkim na konwencje przywołane w kryterium 1.

Można by zadać następujące pytania:

- Czy państwo kupujące lub państwo odbiorca podpisały/ratyfikowały Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, konwencję o zakazie broni biologicznej i toksycznej, konwencję o zakazie broni chemicznej i Traktat o handlu bronią lub przystąpiły do nich i czy wypełniają zobowiązania zawarte w tych umowach? Jeżeli nie, dlaczego?
- Czy takie państwo przestrzega zobowiązania do niewywożenia min przeciwpiechotnych w żadnej postaci, zgodnie z Konwencją o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu?
- Czy takie państwo jest członkiem/uczestnikiem Grupy Dostawców Jądrowych, Grupy Australijskiej, Reżimu Kontrolnego Technologii Rakietowych lub porozumienia z Wassenaar i haskiego kodeksu postępowania przeciwko proliferacji rakiet balistycznych lub czy przestrzega zobowiązań wynikających z tych międzynarodowych porozumień lub uzgodnień?

Wprawdzie wyżej wymienione kwestie są, zgodnie z kryterium 6, bardziej istotne w procesie oceny, ale państwa członkowskie mogą również postawić niektóre pytania związane z oceną spełnienia kryterium 7, a także inne pytania:

- Czy takie państwo zgłasza dane do Rejestru Broni Konwencjonalnej ONZ; jeżeli nie, z jakiego powodu?
- Czy takie państwo zgodziło się z zasadami wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB lub podobnych ustaleń regionalnych?
- Czy takie państwo uczestniczy w Konferencji Rozbrojeniowej?
- Czy takie państwo stosuje skuteczne środki kontroli wywozu i transferu, w tym specjalne ustawodawstwo dotyczące kontroli wywozu i dostosowane do norm międzynarodowych ustalenia dotyczące wydawania zezwoleń?

Należy raz jeszcze podkreślić, że państwa członkowskie powinny zauważyć podczas dokonywania oceny pod kątem kryterium 7 (ryzyko przekierowania), że możliwe jest zróżnicowanie odpowiednio do różnych charakterystyk technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego lub użytkowników końcowych; gdy te same pytania zadaje się podczas dokonywania oceny zgodnie z kryterium 6, państwa członkowskie decydują na podstawie opinii o rządzie danego państwa, czy w ogóle wysłać do niego jakikolwiek sprzęt.

Niewyczerpujący wykaz systemów kontroli wywozu uzbrojenia i organizacji zajmujących się tą kontrolą znajduje się w załączniku III.

6.8. ***Podjęmowanie decyzji*** Na podstawie informacji i całościowej oceny państwa zaproponowanej powyżej, państwa członkowskie podejmą decyzję co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu na podstawie kryterium 6.

Państwa członkowskie nie wydadzą zezwolenia na wywóz, jeżeli ogólna ocena historii państwa kupującego lub państwa odbiorcy odnośnie do kryterium 6 nie jest pozytywna.

Nawet jeżeli ocena taka jest pozytywna, nie może w żadnym wypadku służyć za uzasadnienie transferów uzbrojenia, które spotkałyby się z odmową w związku z jakimkolwiek innym kryterium wspólnego stanowiska.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Organizacja Narodów Zjednoczonych / broń konwencjonalna (<http://disarmament.un.org>)
- Komitety sankcji Rady Bezpieczeństwa (<https://main.un.org/securitycouncil/en>)
- Sprawozdanie Rady Bezpieczeństwa (www.securitycouncilreport.org)
- Komitet Antyterrorystyczny Rady Bezpieczeństwa
- Komitet ds. Rezolucji nr 1540 (<http://www.un.org/en/sc/1540/>)
- Światowy Program Walki z Korupcją, Biuro NZ ds. Narkotyków i Przestępczości (<http://www.unodc.org/>)
- Instytut Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Badań nad Rozbrojeniem – UNIDIR (www.unidir.org)
- OBWE / kontrola zbrojeń (<http://www.osce.org>)
- Unia Europejska (https://european-union.europa.eu/index_en)
- CIA World Fact Book (<https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/>)
- Jane's Defence and Jane's foreign report (<http://www.janes.com/>)
- SIPRI (<http://www.sipri.org>)
- Międzynarodowa Sieć Działań przeciwko Broni Lekkiej (<http://www.iansa.org>)
- Small Arms Survey (<https://www.smallarmssurvey.org/>)
- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża(<http://www.icrc.org>)

ISTOTNE TRAKTATY MIĘDZYNARODOWE (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

- Karta Narodów Zjednoczonych
- Konwencja o zakazie broni biologicznej i toksycznej
- Konwencja o zakazie broni chemicznej
- Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej (NPT)
- Traktat o całkowitym zakazie prób jądrowych (CTBT)
- Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu
- Układ z Raratonga
- Traktat z Pelindaba
- Traktat z Tlatelolco
- Traktat z Bangkoku
- Traktat o utworzeniu strefy wolnej od broni jądrowej w Azji Środkowej
- Układ w sprawie Antarktyki
- Układ o zakazie umieszczania broni jądrowej na dnie mórz
- Układ o zakazie prób broni jądrowej w przestrzeni kosmicznej
- układ o ograniczeniu zbrojeń strategicznych (SALT)
- Konwencje genewskie
- Konwencja ENMOD
- Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych (CCW)
- Konwencja Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej
- Traktat o handlu bronią

Teksty tych i innych traktatów międzynarodowych są dostępne na stronie <https://treaties.un.org/>

**ISTOTNE MIĘDZYNARODOWE SYSTEMY KONTROLI WYWOZU UZBROJENIA
I ORGANIZACJE ZAJMUJĄCE SIĘ TĄ KONTROLĄ (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)**

- Porozumienie z Wassenaar (<http://www.wassenaar.org>)
- Grupa Dostawców Jądrowych (<http://www.nuclearsuppliersgroup.org>)
- Grupa Australijska (www.australiagroup.net)
- Komitet Zanggera (www.zanggercommittee.org)
- Reżim Kontrolny Technologii Rakietowych (<http://www.mtcr.info>)
- Haski kodeks postępowania przeciwko rozprzestrzenianiu rakiet balistycznych
(<http://www.hcoc.at/>)

W jaki sposób stosować kryterium 7

7.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Stąd też kryterium 7 stosowane jest *a priori* do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Niniejsze praktyki opierają się jednak na zasadzie, że w przypadkach zwiększonego potencjalnego ryzyka należy przeprowadzać bardziej szczegółowe badania niż w przypadkach o niewielkim ryzyku. Ocena poszczególnych wniosków o udzielenie zezwolenia na wywóz powinna opierać się na analizie każdego przypadku z osobna oraz powinna obejmować ogólną analizę ryzyka na podstawie poziomu potencjalnego ryzyka charakterystycznego dla danego państwa odbiorcy, wiarygodności stron uczestniczących w transakcji, charakteru przekazywanych towarów i przewidzianego zastosowania.

Aby umożliwić lepsze zrozumienie przekierowywania technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego oraz skuteczniejsze zapobieganie temu zjawisku, zachęca się państwa członkowskie do wymiany informacji dotyczących poszczególnych problematycznych państw, działań i podmiotów przez współpracę w ramach Grupy Roboczej ds. Wywozu Broni Konwencjonalnej (COARM) lub innymi kanałami.

Zgodnie z art. 11 Traktatu o handlu bronią i zgodnie z prawem krajowym, takie informacje mogą dotyczyć nielegalnych działań, w tym korupcji, międzynarodowych szlaków nielegalnego handlu, nielegalnych pośredników, źródeł nielegalnych dostaw, metod ukrywania, wspólnych miejsc wysyłki lub miejsc przeznaczenia wykorzystywanych przez grupy zorganizowane zaangażowane w przekierowywanie. Państwa strony Traktatu o handlu bronią zobowiązują się podjąć odpowiednie środki w przypadku wykrycia przekierowania. Przedmiotowe środki mogą obejmować ostrzeganie państw stron Traktatu o handlu bronią potencjalnie dotkniętych tym problemem, badanie przekierowywanych ładunków oraz podejmowanie dalszych działań w formie śledztwa i środków egzekwowania prawa. Na przykład: w przypadku stwierdzenia przez państwo stronę przekierowania spowodowanego przez określone działanie lub określony podmiot, państwo to powinno rozważyć powiadomienie innych państw członkowskich (oraz odnośnych państw stron Traktatu o handlu bronią) w celu złagodzenia ryzyka przekierowania jakiegokolwiek kolejnej transakcji wiążącej się z tym samym działaniem lub podmiotem. To samo powinno mieć zastosowanie, jeżeli państwo członkowskie stwierdzi przypadek korupcji w odniesieniu do wywozu sprzętu wojskowego. Wywożące państwo członkowskie, przeprowadzając ocenę wywozu broni konwencjonalnej, mogłoby uwzględnić Konwencję OECD o zwalczaniu przekupstwa zagranicznych funkcjonariuszy publicznych w międzynarodowych transakcjach handlowych. Konwencja stanowi, że za przestępstwo kryminalne uznaje się umyślne proponowanie, obiecywanie lub dawanie przez jakąkolwiek osobę jakiegokolwiek nienależnej korzyści majątkowej lub innej, zarówno bezpośrednio, jak i poprzez pośredników, jakiegokolwiek zagranicznemu funkcjonariuszowi publicznemu, również w trakcie postępowania o udzielenie zamówienia.

Poza tym zgodnie z art. 13 ust. 2 Traktatu o handlu bronią państwa strony są zachęcane do przekazywania innym państwom stronom za pośrednictwem sekretariatu informacji na temat podejmowanych środków, które okazały się skuteczne w przeciwdziałaniu przekierowywaniu transferowanej broni konwencjonalnej, a zgodnie z art. 15 ust. 4 państwa strony są zachęcane do współpracy, w tym przekazywania informacji na temat nielegalnych działań i podmiotów w celu zapobiegania przekierowywaniu broni konwencjonalnej i zwalczania go. W każdym razie wszystkie państwa strony Traktatu o handlu bronią zobowiązały się do podjęcia współpracy i wymiany informacji w celu złagodzenia ryzyka przekierowania. Obecnie wymiana ta prowadzona jest za pośrednictwem forum wymiany informacji o przekierowywaniu broni (DIEF), które zrzesza państwa strony Traktatu o handlu bronią. W odniesieniu do powyższej wymiany informacji uwzględniane są wszystkie wprowadzone ograniczenia dotyczące wykorzystywania informacji szczególnie chronionych.

Ponadto przekierowywanie jest trudniejsze, jeżeli w ocenie ryzyka przekierowania na etapie udzielania zezwoleń wymagana jest bardziej szczegółowa dokumentacja (np. umowy lub porozumienia, certyfikaty użytkownika końcowego, różne zaświadczenia). Skuteczne systemy nadzoru użytkowników końcowych przyczyniają się do zapobiegania niepożądanemu przekierowywaniu lub powtórnemu wywozowi sprzętu wojskowego i technologii wojskowej. Certyfikaty użytkownika końcowego i ich uwierzytelnianie na etapie udzielania zezwoleń powinny odgrywać najistotniejszą rolę w strategii zapobiegania przekierowywaniu (zob. Rozdział 1 – Praktyki dotyczące wydawania zezwoleń). Niemniej stosowanie certyfikatów użytkownika końcowego nie może zastąpić pełnej oceny ryzyka w danym przypadku. Zgodnie z art. 11 Traktatu o handlu bronią państwa członkowskie dołożą starań, aby zapobiegać przekierowywaniu, ewentualnie również przez podjęcie środków łagodzących ryzyko, takich jak środki budowy zaufania lub programy opracowywane i uzgadnianie wspólnie przez państwo wywożące i państwo przywożące¹. Inne środki zapobiegające mogą obejmować, w razie potrzeby, weryfikację stron eksportujących, wymóg przedłożenia dodatkowej dokumentacji, certyfikatów i zaświadczeń, niewydanie zgody na wywóz lub inne odpowiednie działania.

- 7.2. **Źródła informacji.** Informacje o ryzyku przekierowania należy pozyskiwać z wielu różnych źródeł: krajowych, regionalnych i międzynarodowych; publicznych i niepublicznych; oficjalnych i pozarządowych itp.

W pierwszej kolejności organ wydający zezwolenia powinien skontaktować się na szczeblu krajowym z agencjami rządowymi zajmującymi się ograniczaniem nielegalnego handlu i przekierowywania, takimi jak organy celne, organy ścigania, wymiar sprawiedliwości, wywiad, jednostki analityki finansowej i organy ds. obronności. Agencje te mogą dysponować informacjami o tym, co wiadomo o podmiotach zaangażowanych w daną transakcję w kontekście przekierowywania w przeszłości. Organ wydający zezwolenia mógłby rozważyć korzystanie z europejskiego systemu przekazywania informacji z rejestrów karnych (ECRIS) oraz planowanego systemu ECRIS-TCN (dotyczącego obywateli państw trzecich), aby uzyskać dostęp do informacji z rejestrów karnych na temat podmiotów/osób skazanych za nielegalny handel bronią, tak by można było je wykorzystywać na potrzeby oceny ryzyka w przypadku wniosków o zezwolenie w odniesieniu do technologii wojskowych i sprzętu wojskowego. Niektóre państwa, takie jak Stany Zjednoczone Ameryki, publikują wykaz podmiotów skazanych za naruszenie krajowego ustawodawstwa dotyczącego wywozu uzbrojenia. Dodatkowe informacje można w odpowiednich przypadkach uzyskać od misji dyplomatycznych państw członkowskich. Na szczeblu unijnym istnieje system powiadamiania o odmowach oraz prowadzona jest inna wymiana informacji w kontekście grupy COARM i rozporządzenia 2025/41.

¹ System walidowania zarządzania bronią i amunicją jest przykładem narzędzia, które może ułatwić ten dialog na rzecz budowania zaufania między importerami a eksporterami.

Również członkowie porozumienia z Wassenaar zobowiązują się do wymiany najlepszych praktyk oraz informacji dotyczących tych użytkowników końcowych, których postrzega się jako niosących za sobą wysokie ryzyko przekierowywania. Państwa członkowskie OBWE wymieniają się najlepszymi praktykami w zakresie kontroli wywozu, w tym dokumentacją dotyczącą zastosowań końcowych. Organizacje regionalne w innych częściach świata również mogą dostarczyć informacji o przekierowywaniu. Na szczeblu międzynarodowym przydatnym źródłem są sprawozdania paneli ekspertów wspierających oenzytowskie Komitety Sankcji. Sprawozdania te zawierają szczegółowe informacje dotyczące naruszeń embarg na broń nakładanych przez Radę Bezpieczeństwa ONZ. Przydatne mogą być również: wymiana informacji w kontekście Komitetu Rady Bezpieczeństwa ustanowionego na mocy rezolucji nr 1540 (2004) oraz publikacje i sprawozdania na stronach internetowych UNODA i UNODC. Finansowany przez UE internetowy system Interpolu do zarządzania rejestrowaniem i śledzeniem nielegalnej broni (iARMS) zawiera oddzielny moduł dotyczący statystyki i sprawozdawczości w odniesieniu do nielegalnej broni palnej. Moduł ten może generować zindywidualizowane sprawozdania i umożliwia analizowanie informacji o krajowych danych dotyczących przestępczości i śledzenia związanych z bronią palną. Wydające zezwolenia organy państw członkowskich UE mogłyby rozważyć, czy chcą występować o dostęp do tego modułu bezpośrednio przez ich krajowe biura Interpolu (punkt kontaktowy między policją krajową a Interpolem), czy pośrednio przez krajowe organy ścigania. Państwa członkowskie mogą wykorzystywać finansowany przez UE system walidowania zarządzania bronią i amunicją, by zbierać i wymieniać informacje na temat zdolności i praktyk użytkowników końcowych w zakresie zarządzania bronią i amunicją oraz by oceniać związane z nimi potencjalne ryzyko przekierowywania. Ze strony pozarządowej niektóre organizacje badawcze, firmy i publikacje oferują w internecie informacje, bazy danych i indeksy, takie jak finansowana przez UE baza danych iTrace, przydatna do oceny ryzyka przekierowania i ogólnie do stosowania kryterium 7.

Niewyczerpujący wykaz odnośnych stron internetowych został przedstawiony w załączniku I.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

7.3. Kluczowe pojęcia. Kryterium 7 odnosi się do szerokiego obszaru przekrojowych zagadnień, które należy uwzględniać w każdej ocenie. Należy brać pod uwagę, że przekierowanie może być inicjowane na różnych poziomach, może mieć miejsce podczas transferu do danego państwa i na terytorium państwa lub obejmować obejście miejsca przeznaczenia lub dalsze przekazanie do „nieupoważnionego” państwa trzeciego lub podmiotu. Przekierowanie może dotyczyć własności (użytkownik końcowy) lub funkcji (końcowe wykorzystanie). Można zadać ogólne pytanie, czy istnieje ryzyko, że użytkownik końcowy będzie zaangażowany w działania sprzeczne z prawnie uzasadnionym celem przewidzianym w przypadku wywożonych towarów, np. w działalność przestępczą, m.in. kłusownictwo.

Ad a): Uzasadnione interesy związane z obroną i bezpieczeństwem wewnętrznym państwa odbiorcy, włącznie z uczestnictwem w działaniach na rzecz utrzymania pokoju w ramach ONZ lub innych organizacji

Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych każde państwo ma prawo do samoobrony. Należy jednak ocenić, czy przywóz jest odpowiednią i proporcjonalną odpowiedzią państwa odbiorcy na konieczność samoobrony, zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i wspierania działalności na rzecz utrzymania pokoju w ramach ONZ lub innych organizacji. W tym względzie możliwe byłoby rozważenie zwykłych potrzeb i zdolności technicznych państwa odbiorcy, odzwierciedlonych w różnych źródłach międzynarodowych, takich jak: rejestr broni konwencjonalnej ONZ (UNROCA), rocznik SIPRI lub roczny bilans wojskowy Międzynarodowego Instytutu Badań Strategicznych (IISS).

Można by zadać następujące pytania:

- Czy istnieje dające się wykazać zagrożenie dla bezpieczeństwa, któremu może przeciwdziałać planowany przywóz technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego?
- Czy siły zbrojne są wyposażone tak, by móc stawić czoła takiemu zagrożeniu?
- Jakiego będzie przeznaczenia wwożonego sprzętu po zakończeniu uczestnictwa w działaniach na rzecz utrzymania pokoju w ramach ONZ lub innych organizacji?
- Czy istnieje ryzyko, że zamówienie jest uzależnione od innych czynników niż uzasadniony interes związany z obroną i bezpieczeństwem wewnętrznym?

Ad b): Techniczna zdolność państwa odbiorcy do użytkowania i ochrony danej technologii lub danego sprzętu

Możliwości techniczne oznaczają zdolność państwa odbiorcy, zarówno w odniesieniu do zasobów materialnych jak i ludzkich, do skutecznego wykorzystywania danego sprzętu. Obejmują również poziom techniczny państwa odbiorcy i jego zdolności operacyjne oraz, ogólnie, standardy osiągnięć danego sprzętu.

W związku z tym analiza zgodności wywożonych technologii wojskowych lub sprzętu wojskowego z możliwościami technicznymi powinna uwzględniać, czy zasadne jest dostarczanie odbiorcy sprzętu, który jest bardziej wrażliwy lub zaawansowany niż środki techniczne i potrzeby operacyjne państwa odbiorcy.

„Techniczna zdolność państwa odbiorcy do użytkowania danego sprzętu” może stanowić kluczowy wskaźnik istnienia ryzyka przekierowania. Przekroczenie przez proponowany przedmiot wywozu wymagań technicznych lub ilościowych dla sprzętu, który mógłby być normalnie używany w państwie odbiorcy, może stanowić wskazówkę, że rzeczywistym zamierzonym odbiorcą końcowego przeznaczenia jest użytkownik końcowy w państwie trzecim. Odnosi się to zarówno do kompletnego sprzętu i systemów, jak i do poszczególnych części składowych i zamiennych. Wywóz części składowych i zamiennych w sytuacji, w której brak jest dowodów, że w państwie odbiorcy wykorzystuje się kompletne systemy tego rodzaju, może także wskazywać na zamiar przekierowania.

Można by zadać następujące pytania:

- Czy proponowany przedmiot wywozu jest wysoce zaawansowany technicznie? Jeżeli tak, czy odbiorca ma dostęp do odpowiedniego wsparcia technicznego dla zakupionego sprzętu lub inwestuje w takie wsparcie?
- Czy proponowany przedmiot wywozu odpowiada profilowi obronności państwa odbiorcy?
- Czy proponowany wywóz odpowiada – ilościowo i jakościowo – strukturze operacyjnej i zdolnościom technicznym sił zbrojnych lub sił policyjnych państwa odbiorcy? Jeżeli zamawiane są części składowe lub części zamienne, czy wiadomo, że państwo odbiorca użytkuje system, do którego służą dane części?

Ad c): Zdolność państwa odbiorcy do stosowania skutecznej kontroli wywozu, w tym w przypadku gdy technologia wojskowa lub sprzęt wojskowy przeznaczone do wywozu są towarami, które mają zostać włączone w skład produktów przeznaczonych do późniejszego wywozu przez państwo odbiorcę.

Stosowanie się przez państwo odbiorcę do międzynarodowych norm kontroli eksportu może świadczyć przeciwko umyślnemu lub niezamierzonemu przekierowaniu. Można by zadać następujące pytania:

- Czy państwo odbiorca jest sygnatariuszem lub członkiem kluczowych międzynarodowych traktatów, porozumień lub systemów dotyczących kontroli eksportu (np. porozumienia z Wassenaar, Traktatu o handlu bronią)?

- Czy państwo odbiorca zgłasza dane do Rejestru Broni Konwencyjnej Narodów Zjednoczonych; jeżeli nie, z jakiego powodu?
- Czy państwo odbiorca zgodziło się z zasadami wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB lub podobnych ustaleń regionalnych?
- Czy państwo odbiorca stosuje skuteczne środki kontroli wywozu i transferu, w tym specjalne prawodawstwo dotyczące kontroli wywozu i dostosowane do norm międzynarodowych ustalenia dotyczące udzielania zezwoleń?
- Czy zarządzanie zapasami i ochrona zapasów spełniają wystarczająco rygorystyczne normy (zob. STANAG, modułowe kompendium na temat wdrażania kontroli broni strzeleckiej (MOSAIC) oraz międzynarodowe wytyczne techniczne dotyczące amunicji (IATG))? Czy znane są przypadki problemów z niewyjaśnionymi ubytkami zapasów w państwie użytkownika końcowego?
- Jak ocenia się stopień korupcji w państwie odbiorcy? Czy wprowadzono skuteczne instrumenty prawne i środki administracyjne w celu zapobiegania korupcji i jej zwalczania?
- Bardziej konkretnie, czy siły zbrojne, siły bezpieczeństwa wewnętrznego lub podobne podmioty lub inne osoby fizyczne lub podmioty zaangażowane w transakcję były kiedykolwiek zamieszane w korupcję? Jeśli tak, to czy istnieje ryzyko, że taka korupcja może przyczynić się do przekierowania sprzętu wojskowego?
- Czy państwo jest stroną Konwencji ONZ przeciwko korupcji i czy osiągnęło dobre wyniki pod względem wypełniania swoich zobowiązań w ramach mechanizmu przeglądu wdrażania?
- Czy państwo odbiorca leży w pobliżu stref konfliktu lub czy w jego obrębie istnieją napięcia lub inne czynniki, które mogłyby wpływać na zmniejszenie wiarygodności stosowania przepisów dotyczących kontroli eksportu?
- Czy w kraju zamierzonego zastosowania końcowego odnotowano wcześniej przypadki przekierowywania uzbrojenia, w tym niedozwolonego ponownego wywozu nadwyżek sprzętu do państw, co do których istnieją obawy?

Niewyczerpujący wykaz odnośnych stron internetowych został przedstawiony w załączniku I.

Ad d): Ryzyko, że taka technologia lub taki sprzęt będą ponownie wywożone do niepożądanych miejsc przeznaczenia, oraz dane na temat przestrzegania przez państwo odbiorcę wszelkich postanowień dotyczących ponownego wywozu lub uprzedniej zgody na ponowny wywóz, które wywożące państwo członkowskie uzna za konieczne.

Właściwy organ powinien ocenić wiarygodność danego odbiorcy, a także, jeśli jest to wiadome na etapie udzielania zezwoleń, rzetelność i wiarygodność przebiegu trasy oraz warunków handlowych przewidzianych dla danej transakcji. Oprócz użytkownika końcowego, ewentualne inne podmioty uczestniczące w transakcji to: pośrednicy, podzleceniobiorcy pośredników, spedytorzy (lotniczy, morsecy, kolejowi, drogowi, barką), instytucje finansowe, firmy ubezpieczeniowe. Udział któregośkolwiek z tych podmiotów w przeszłości w nielegalnym handlu jest elementem, który należy wziąć pod uwagę do celów oceny ryzyka.

O ile pewne konkretne produkty same w sobie mogą nie być przekierowywane, mogą one ułatwiać przekierowanie poprzez umożliwienie ponownego niedozwolonego transferu broni z istniejących zasobów. W szczególności gdy znane z przeszłości fakty przekierowywania w odniesieniu do państwa odbiorcy lub użytkownika końcowego dają powody do niepokoju, dostawcy mogliby rozważyć środki mające na celu ograniczenie tego ryzyka.

Można by zadać następujące pytania:

- Czy sprzęt ma być dostarczony rządowi, czy też indywidualnej firmie?
- W przypadku gdy na etapie udzielania zezwoleń jest wiadomy lub wymagany przebieg trasy – czy wzbudza on obawy?
- W przypadku gdy na etapie udzielania zezwoleń są wiadome lub wymagane warunki handlowe – czy wzbudzają one obawy (ewentualne zaangażowanie pośredników, dystrybutorów itp.)?
- Czy którykolwiek podmiot zaangażowany w określenie warunków handlowych lub przygotowanie trasy transakcji został wcześniej skazany za nielegalny handel bronią lub naruszenia przepisów dotyczących wywozu broni?

Jeżeli importerem jest rząd:

- Czy rząd / konkretna agencja rządowa jest wiarygodny(-a) pod tym względem?
- Czy rząd / konkretna agencja rządowa dotąd dotrzymywał(-a) warunków certyfikatów użytkownika końcowego lub przestrzegał(-a) innych przepisów dotyczących zezwolenia na ponowny wywóz?
- Czy istnieje jakakolwiek podstawa do podejrzeń, że rząd / konkretna agencja rządowa nie jest wiarygodny(-a)?

Jeżeli importerem jest firma:

- Czy firma ta jest znana?
- Czy firma ta została upoważniona przez rząd państwa odbiorcy?
- Czy firma ta uprzednio uczestniczyła w niepożądanych transakcjach? Czy firma ta została skazana za nielegalny handel bronią?

Ad e): Ryzyko, że taka technologia lub taki sprzęt mogą zostać przekierowane do organizacji terrorystycznych lub do poszczególnych terrorystów (w tym kontekście należy szczególnie ostrożnie rozpatrywać sprzęt antyterrorystyczny).

Podczas oceny potencjalnego ryzyka w państwie odbiorcy właściwy organ może zastanowić się nad następującymi kwestiami:

- Czy państwo odbiorca było zaangażowane w przeszłości lub jest obecnie zaangażowane w działalność terrorystyczną?
- Czy istnieją znane lub domniemane związki z organizacjami terrorystycznymi (a nawet indywidualnymi terrorystami) lub jakiegokolwiek inne podstawy do podejrzeń, że podmioty działające w państwie odbiorcy uczestniczą w finansowaniu działalności terrorystycznej?
- Czy istnieje jakakolwiek inna podstawa do podejrzeń, że sprzęt mógłby być ponownie wywożony lub przekierowywany do organizacji terrorystycznych?

Jeżeli udzielono odpowiedzi twierdzącej na co najmniej jedno pytanie, konieczne jest przeprowadzenie bardziej szczegółowej analizy. Właściwy organ powinien zasięgnąć informacji w ogólnie dostępnych i innych źródłach, aby móc kontynuować ocenę ryzyka.

Ad f): Ryzyko zastosowania inżynierii odwrotnej lub ryzyko niezamierzonego transferu technologii

Kiedy państwa członkowskie podejmują decyzję dotyczącą wniosku o zezwolenie na wywóz, powinny wziąć pod uwagę zdolności odbiorcy – zarówno państwowego, jak i prywatnego – do analizy i przekierowania technologii zastosowanej w nabywanym sprzęcie wojskowym.

Państwa członkowskie będą mogły wymieniać istotne informacje, by określić zdolności ewentualnych nabywców europejskiego sprzętu wojskowego.

W tym kontekście, zwłaszcza odnośnie do sprzętu, w którym wykorzystane zostały technologie wrażliwe, należy uwzględnić następujące kwestie:

- poziom wrażliwości i poziom ochrony technologii zastosowanych w systemie w odniesieniu do szacunkowego poziomu wiedzy fachowej odbiorcy oraz jasny zamiar nabycia przez tego odbiorcę niektórych z tych technologii;
- łatwość, z jaką technologie te mogą zostać przeanalizowane i przekierowane w celu opracowania podobnego sprzętu lub usprawnienia innych systemów wykorzystujących nabytą technologię;
- ilości objęte wywozem: zakup zbyt małej lub zbyt wielkiej – w stosunku do szacowanej – liczby podsystemów lub elementów wyposażenia stanowi wskazanie, że może chodzić o nabycie technologii;
- postępowanie odbiorcy w przeszłości, kiedy to nabył systemy, które był w stanie przeanalizować i uzyskać informacje o zastosowanych w nich technologiach. W tym kontekście państwa członkowskie mogą informować się nawzajem o przypadkach kradzieży technologii, których doświadczyły.

Aby określić tę zgodność, państwa członkowskie mogą wziąć pod uwagę następujące pytania:

- Czy państwo odbiorca dysponuje infrastrukturą wojskową umożliwiającą skuteczne wykorzystanie sprzętu?
- Czy poziom techniczny zamawianego sprzętu jest proporcjonalny do potrzeb wyrażonych przez państwo odbiorcę i do jego zdolności operacyjnych?
- Czy podobny sprzęt, który jest już w użyciu, jest utrzymywany w dobrym stanie?
- Czy dostępna jest wystarczająca ilość wykwalifikowanego personelu do obsługi i konserwacji sprzętu?¹

¹ Na przykład, czy duży odsetek krajowych inżynierów i techników pracuje już w sektorze wojskowym? Czy w sektorze cywilnym występuje deficyt inżynierów i techników, który mógłby się zwiększyć w wyniku dodatkowej rekrutacji do sektora wojskowego? Państwa członkowskie mogą korzystać z systemu walidowania zarządzania bronią i amunicją, by uzyskiwać informacje na temat zdolności użytkowników końcowych do zarządzania bronią i amunicją, w tym na temat przepisów ustawowych i wykonawczych, bezpieczeństwa, ochrony, organizacji, personelu, szkoleń, infrastruktury, finansów i pozyskiwania sprzętu.

Ad g): Ryzyko, że z uwagi na szczególny charakter technologii lub sprzętu przeznaczonych do wywozu dojdzie do nasilenia się konfliktu, aktów przemocy lub nielegalnych działań, które to ryzyko występuje w szczególności w odniesieniu do przekierowywania broni strzeleckiej i lekkiej.

Oceniając to ryzyko, właściwy organ może zadać następujące pytania:

- Które podmioty będą mieć do czynienia z bronią strzelecką i lekką i będą jej używać? Jeżeli są one podmiotami prywatnymi (np. firmami), przydatne może być ubieganie się o rządowe zezwolenia na przywóz.
- Czy istnieją przesłanki wskazujące na to, że broń strzelecka i lekka może zostać przekierowana?
- Czy państwo odbiorca uczestniczyło w nielegalnej działalności związanej z bronią strzelecką i lekką?
- Czy broń strzelecka i lekka jest oznakowana zgodnie z międzynarodowymi standardami prawnymi?
- Można by zastanowić się, czy numery seryjne broni strzeleckiej i lekkiej zostaną zarejestrowane przez organ wydający zezwolenia lub daną firmę.
- Czy odbiorca przechowuje broń strzelecką i lekką zgodnie z międzynarodowymi wytycznymi?

Państwa członkowskie mogłyby rozważyć dodatkowe gwarancje ze strony odbiorcy, np. że odbiorca zgadza się na zniszczenie broni strzeleckiej i lekkiej, gdy zostanie ona wycofana, lub na dopuszczenie szczególnych środków monitorowania wykorzystania końcowego.

7.4. *Podejmowanie decyzji* Na podstawie informacji, całościowej oceny ryzyka zaproponowanej powyżej oraz po określeniu środków łagodzących ryzyko państwa członkowskie podejmą decyzję co do ewentualnej odmowy proponowanego wywozu zgodnie z kryterium 7.

ISTOTNE ŹRÓDŁA INFORMACJI (NIEWYCZERPUJĄCY WYKAZ)

Światowy handel bronią

- Rejestr broni konwencjonalnej ONZ (<https://www.unroca.org/>)
- Baza danych ONZ Comtrade (<http://comtrade.un.org/data/>)

Źródła pozarządowe

- Baza danych dotyczących transferów broni SIPRI (Arms Transfers Database) (<http://www.sipri.org/databases/armstransfers>)

Embarga na broń

- Unia Europejska – obowiązujące środki ograniczające (sankcje) (<https://www.sanctionsmap.eu/#/main>)
- Komitety sankcji Rady Bezpieczeństwa ONZ – sprawozdania grup ekspertów (<http://www.un.org/sc/committees/>)

Źródła pozarządowe

- Baza danych dotyczących embarga na broń SIPRI (Arms Embargoes Database) (<http://www.sipri.org/databases/armstransfers>)

Terroryzm

- Zwalczanie terroryzmu w ramach UE (<http://www.consilium.europa.eu/policies/fight-against-terrorism?lang=en>)
- Komitet Antyterrorystyczny Rady Bezpieczeństwa ONZ

Najlepsze praktyki i standardy

- Międzynarodowe wytyczne techniczne dotyczące amunicji (<http://www.un.org/disarmament/convarms/Ammunition/IATG/>)
- Studium rozwoju ram usprawniania systemu kontroli końcowego wykorzystania i użytkownika końcowego (<https://www.un-ilibrary.org/content/books/9789210552837/read>)

- Modułowe kompendium na temat wdrażania kontroli broni strzeleckiej (MOSAIC) (<https://disarmament.unoda.org/convarms/mosaic/>)
- Podręcznik najlepszych praktyk w dziedzinie broni strzeleckiej i lekkiej (Handbook of Best Practices on Small Arms and Light Weapons) (<http://www.osce.org/fsc/13616>)
- Porozumienie z Wassenaar (<http://www.wassenaar.org/>)
- Traktat o handlu bronią (<https://thearmstradetreaty.org/>)
 - Artykuł 11 – Wykaz ewentualnych dokumentów referencyjnych, które mają zostać uwzględnione przez państwa strony w celu zapobiegania przekierowywaniu i reagowania na to zjawisko
 - Artykuł 11 – Możliwe środki mające zapobiegać przekierowywaniu i służące reagowaniu na nie, w tym działania operacyjne na rzecz wprowadzenia i wdrożenia kontroli po dostawie (lipiec 2018 r. i sierpień 2023 r.)
 - Artykuł 11 – Dokument zawierający wytyczne dotyczące elementów procesu oceny ryzyka przekierowywania (wrzesień 2021 r.)

Przekierowywanie i nielegalny handel

- Komisja Europejska – DG do Spraw Wewnętrznych – inicjatywa dotycząca nielegalnego handlu bronią palną (https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/trafficking-firearms/eu-action-plan-and-international-policy_en)
- Komitety sankcji Rady Bezpieczeństwa ONZ – sprawozdania grup ekspertów (<http://www.un.org/sc/committees/>)
- Baza danych Interpolu iArms – dostęp do modułu dotyczącego statystyk i sprawozdań, o które wnioskuje się za pośrednictwem krajowego biura Interpolu (<http://www.interpol.int/Crime-areas/Firearms/INTERPOL-Illicit-Arms-Records-and-tracing-Management-System-iARMS>)

- USA – wykaz podmiotów skazanych za naruszenia ustawodawstwa dotyczącego wywozu broni (https://www.pmddtc.state.gov/ddtc_public/ddtc_public?id=ddtc_kb_article_page&sys_id=c22d1833dbb8d300d0a370131f9619f0)
- Biuro NZ ds. Narkotyków i Przeszeczności – badanie dotyczzące nielegalnego handlu bronią palną (<http://www.unodc.org/unodc/en/firearms-protocol/global-firearms-trafficking-study.html>)
- Komponenty broni agresora: baza danych komponentów broni wyprodukowanych za granicą (<https://war-sanctions.gur.gov.ua/en/components>)

Źródła pozarządowe:

- Conflict Armament Research (<http://www.conflictarm.com/>)
- System walidowania zarządzania bronią i amunicją (<https://aamvs-amat.gichd.org/>)
- iTrace – baza danych dotycząca przekierowanej broni i amunicji (<https://itrace.conflictarm.com/>)
- Instytut Badań nad Pokojem w Oslo (PRIO) – NISAT(<http://nisat.prio.org/Document-Library/Region/>)
- Insight Crime (<http://www.insightcrime.org/investigations/gunrunners>)

Korupcja

- Biuro NZ ds. Narkotyków i Przeszeczności (<https://www.unodc.org/corruption/en/index.html>)
- Konwencja OECD o zwalczaniu przekupstwa (<https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/OECD-LEGAL-0293>)

Źródła pozarządowe:

- Projekt Zgłaszania Przeszeczności Zorganizowanej i Korupcji (<https://www.occrp.org/en>)
- Transparency International, wskaźnik postrzegania korupcji (<https://www.transparency.org/en/cpi/2024>)
- Transparency International – rządowy indeks antykorupcyjny (<http://government.defenceindex.org/>)
- Transparency International (<http://www.ti-defence.org/>)
- Centrum zasobów dotyczących zwalczania korupcji U4 (U4 Anti-Corruption Resource Centre) (<http://www.u4.no/>)

Ogólne

- Traktat o handlu bronią (<http://www.un.org/disarmament/ATT>)
- Grupa Australijska (<http://www.australiagroup.net/en/index.html>)
- Unijna kontrola wywozu broni (https://www.eeas.europa.eu/eeas/disarmament-non-proliferation-and-arms-export-control-0_en)
- Globalne ramy zarządzania amunicją konwencjonalną w całym cyklu życia (<https://disarmament.unoda.org/global-framework-for-through-life-conventional-ammunition-management/>)
- Haski kodeks postępowania przeciwko rozprzestrzenianiu rakiet balistycznych (<http://www.hcoc.at/>)
- Reżim Kontrolny Technologii Rakietowych MTCR (<http://www.mtcr.info>)
- OBWE / kontrola uzbrojenia (<http://www.osce.org/what/arms-control>)
- Grupa Dostawców Jądrowych (<http://www.nuclearsuppliersgroup.org/>)
- Biuro NZ ds. Rozbrojenia (<http://www.un.org/disarmament/>)
- Program działania ONZ na rzecz zapobiegania nielegalnemu handlowi bronią strzelecką i lekką (<https://disarmament.unoda.org/convarms/salw/programme-of-action/>)
- Instytut Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Badań nad Rozbrojeniem / UNIDIR (www.unidir.org)
- Porozumienie z Wassenaar (<http://www.wassenaar.org/>)

Źródła pozarządowe:

- Platforma monitorowania przemocy zbrojnej – SEESAC (<https://www.seesac.org/AVMP/>)
- System walidowania zarządzania bronią i amunicją (<https://aamvs-amat.gichd.org/>)
- Europejskie Stowarzyszenie Przemysłu Lotniczego i Obronnego (<http://www.asd-europe.org/>)
- Bońskie Międzynarodowe Centrum Konwersji (BICC) – baza danych dotycząca oceny wywozu broni (<http://www.ruestungsexport.info/>)
- Defense Industry Daily (<http://www.defenseindustrydaily.com/>)
- Konsorcjum UE ds. Nieprolifracji (<http://www.nonproliferation.eu/>)

- Federation of European Defence Technology Associations (<http://www.fedta.eu/home>)
- Fondation pour la Recherche Stratégique (<http://www.frstrategie.org/>)
- Groupe de Recherche et d'Information sur la Paix et la Securite (GRIP) (<http://www.grip.org>)
- Gunviolence.eu (<https://gunviolence.eu/>)
- Międzynarodowa Sieć Działań przeciwko Broni Lekkiej (IANSA) (<http://www.iansa.org>)
- Międzynarodowy Instytut Badań Strategicznych (IISS) (<http://www.iiss.org/>)
- International Peace Information Service (IPIS) (<http://www.ipisresearch.be/?&lang=en>)
- Jane's Defence (<http://www.janes.com>)
- Small Arms Survey (www.smallarmssurvey.org)
- Saferworld (www.saferworld.org.uk)
- Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem (SIPRI) (<https://www.sipri.org>)
- Centrum Kontroli Broni Strzeleckiej i Lekkiej dla Europy Wschodniej i Południowo-Wschodniej – SEESAC (<http://www.seesac.org/>)

W jaki sposób stosować kryterium 8

- 8.1. Wspólne stanowisko 2008/944/WPZiB ma zastosowanie do wszelkiego wywozu przez państwa członkowskie technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego znajdujących się we wspólnym wykazie uzbrojenia UE oraz do produktów podwójnego zastosowania, jak wyszczególniono w art. 6 wspólnego stanowiska. Stąd też kryterium 8 stosowane jest *a priori* do wszystkich bez wyjątku państw odbiorców. Jednakże, w związku z tym, że kryterium 8 zawiera odniesienie do zrównoważonego rozwoju¹ państwa końcowego przeznaczenia, należy zwrócić szczególną uwagę na wywóz uzbrojenia do państw rozwijających się. Stosowanie tego kryterium przewidziane jest w zasadzie wyłącznie, gdy deklarowanym użytkownikiem końcowym jest rząd lub inny podmiot reprezentujący sektor publiczny, gdyż tylko w przypadku takich użytkowników końcowych istnieje możliwość przekierowania i tak już deficytowych środków przeznaczonych na wydatki socjalne lub inne cele. **Załącznik A** przedstawia zarys dwustopniowego systemu „filtrów”, który ma pomóc państwom członkowskim w identyfikacji tych wniosków o zezwolenie na wywóz, które mogą wymagać oceny w świetle kryterium 8. W pierwszej fazie określone są zastrzeżenia dotyczące poziomu rozwoju danego państwa, natomiast druga faza koncentruje się na tym, czy finansowa wartość wniosku o zezwolenie jest znacząca z punktu widzenia danego państwa.
- 8.2. **Źródła informacji.** W przypadku gdy system filtrów, o którym mowa w pkt 8.1, wskazuje na konieczność dalszej analizy, państwa członkowskie powinny uwzględnić zestaw wskaźników społecznych i ekonomicznych przedstawionych w **załączniku B**. Przy każdym wskaźniku podane jest źródło informacji. Rezultat, jaki osiągnie państwo odbiorca w wyniku zastosowania jednego lub większej liczby tych wskaźników, nie powinien determinować ostatecznych decyzji państw członkowskich dotyczących zezwolenia na wywóz². Dane te powinny zostać raczej wykorzystane jako zbiór obiektywnych informacji ułatwiających podejmowanie decyzji. W punktach 8.3–8.10 określone zostały elementy kryterium 8, na których mają się opierać dalsze decyzje.

Elementy, które należy uwzględnić przy podejmowaniu decyzji

- 8.3. Kryterium 8 zawiera odniesienie do kilku obszernych nadrzędnych kwestii, które należy uwzględniać przy każdej ocenie i które zostały zaznaczone w poniższym tekście.

¹ Cele zrównoważonego rozwoju stanowią podsumowanie zasad zrównoważonego rozwoju i zakładają postępy w zakresie osiągania celów związanych m.in. z wyeliminowaniem ubóstwa, głodu, ze zdrowiem, z edukacją, równością płci, wodą, energią, klimatem oraz ze środowiskiem naturalnym.

² Grupa Robocza ds. Wywozu Broni Konwencyjnej będzie omawiać co najmniej raz w roku decyzje dotyczące udzielania zezwolenia związane z kryterium 8, tak aby pogłębić wspólną wiedzę na temat stosowania tego kryterium.

*Zgodność wywożonych technologii wojskowych i sprzętu wojskowego z **technicznymi i ekonomicznymi możliwościami** państwa końcowego przeznaczenia, z uwzględnieniem, że pożądaną jest, by państwa zaspokajały swoje **uzasadnione potrzeby bezpieczeństwa i obronności** przy **jak najmniejszym przekierowywaniu zasobów ludzkich i gospodarczych na zbrojenia**.*

*Państwa członkowskie uwzględniają, w świetle informacji z odpowiednich źródeł, takich jak sprawozdania Programu Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju, Banku Światowego, Międzynarodowego Funduszu Walutowego oraz Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju, czy proponowany wywóz poważnie zahamowałby zrównoważony rozwój państwa końcowego przeznaczenia. W tym kontekście biorą pod uwagę **poziom wojskowych i socjalnych wydatków** tego państwa, z uwzględnieniem **pomocy dwustronnej lub pochodzącej z UE**.*

Możliwości techniczne i gospodarcze

8.4a **Możliwości gospodarcze** oznaczają wpływ, jaki przywóz technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego wywiera na dostępność zasobów finansowych i gospodarczych państwa końcowego przeznaczenia w odniesieniu do innych celów, w perspektywie najbliższej, średnioterminowej i długoterminowej. W związku z tym państwa członkowskie mogłyby uwzględnić:

- zarówno koszt kapitałowy zakupu technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego, jak i możliwe późniejsze koszty występujące w całym cyklu życia, związane z eksploatacją (np. systemy i wyposażenie pomocnicze), szkoleniami i konserwacją;
- czy dany element uzbrojenia ma uzupełnić istniejący potencjał, czy też ma go zastąpić oraz, w stosownych przypadkach, spodziewane oszczędności w odniesieniu do kosztów użytkowania starszych systemów;
- sposób finansowania przywozu przez państwo końcowego przeznaczenia¹ oraz jego możliwy wpływ na stan zadłużenia zewnętrznego oraz bilansu płatniczego.

¹ Należy uwzględnić tę okoliczność, gdyż stosowane w danym przypadku metody płatności mogą mieć niekorzystne konsekwencje makroekonomiczne i dla zrównoważonego rozwoju. Na przykład płatność za zakup dokonywana gotówką mogłaby poważnie uszczuplić zagraniczne rezerwy walutowe państwa, ograniczając funkcjonowanie siatki bezpieczeństwa w zarządzaniu kursem wymiany, a w krótkiej perspektywie mieć również negatywne skutki dla bilansu płatniczego. Finansowanie za pomocą kredytu (w jakiegokolwiek postaci) przyczynia się do zwiększenia ogólnego poziomu zadłużenia państwa odbiorcy, który i tak może już być wysoki.

8.4b ***Możliwości techniczne*** oznaczają zdolność państwa końcowego przeznaczenia, zarówno pod względem zasobów materialnych, jak i ludzkich, do skutecznego wykorzystywania danego sprzętu. W tym zakresie państwa członkowskie powinny uwzględnić następujące kwestie:

- Czy dane państwo dysponuje infrastrukturą wojskową umożliwiającą skuteczne wykorzystanie sprzętu?
- Czy podobny sprzęt, który jest już w użyciu, jest utrzymywany w dobrym stanie?
- Czy dostępna jest wystarczająca ilość wykwalifikowanego personelu do obsługi i konserwacji sprzętu?¹

Uzasadnione potrzeby bezpieczeństwa i obronności

8.5. Zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych każde państwo ma prawo do samoobrony. Należy jednak ocenić, czy przywóz jest odpowiednią i proporcjonalną odpowiedzią na potrzebę państwa końcowego przeznaczenia w zakresie samoobrony, zapewnienia bezpieczeństwa wewnętrznego i wspierania operacji pokojowych i humanitarnych. Należy uwzględnić następujące kwestie:

- Czy istnieje dające się wykazać zagrożenie dla bezpieczeństwa, któremu może przeciwdziałać planowany przywóz technologii wojskowej lub sprzętu wojskowego?
- Czy siły zbrojne są wyposażone tak, by móc stawić czoła takiemu zagrożeniu?
- Czy planowany przywóz stanowi wiarygodny priorytet, uwzględniając zagrożenie w ujęciu całościowym?

¹ Na przykład, czy duży odsetek krajowych inżynierów i techników pracuje już w sektorze wojskowym? Czy w sektorze cywilnym występuje deficyt inżynierów i techników, który mógłby się zwiększyć w wyniku dodatkowej rekrutacji do sektora wojskowego? Państwa członkowskie mogą korzystać z systemu walidowania zarządzania bronią i amunicją, by uzyskiwać informacje na temat zdolności użytkowników końcowych do zarządzania bronią i amunicją, w tym na temat przepisów ustawowych i wykonawczych, bezpieczeństwa, ochrony, organizacji, personelu, szkoleń, infrastruktury, finansów i pozyskiwania sprzętu.

Jak najmniejsze przekierowywanie zasobów ludzkich i gospodarczych na zbrojenia

8.6. Znaczenie pojęcia „jak najmniejsze przekierowywanie” pozostaje kwestią decyzji, która powinna uwzględniać wszystkie istotne czynniki. Państwa członkowskie powinny uwzględnić między innymi następujące kwestie:

- Czy dany wydatek pozostaje w zgodzie ze strategią ograniczania ubóstwa w danym państwie lub z programami realizowanymi przy wsparciu międzynarodowych instytucji finansowych (IFI)?
- Jaki jest poziom wydatków wojskowych w tym państwie? Czy w ciągu ostatnich pięciu lat odnotowano ich wzrost?
- Na ile przejrzyste są wydatki wojskowe państwa oraz system zamówień? Jakie są możliwości demokratycznego lub publicznego uczestnictwa w państwowym procesie budżetowym? Czy należy zwrócić uwagę na inne kwestie dotyczące sprawowania rządów?
- Czy istnieje jasne i spójne podejście w zakresie planowania wydatków wojskowych? Czy istnieje odpowiednio zdefiniowana polityka obronna oraz czy uzasadnione potrzeby państwa w zakresie bezpieczeństwa są jasno sprecyzowane?
- Czy dostępne są inne bardziej opłacalne systemy wojskowe?
- Czy zamówienia w dziedzinie obronności są objęte rządowymi praktykami lub programami antykorupcyjnymi? Czy istnieją jakieś elementy wskazujące na korupcję w powiązaniu z proponowanym wywozem?

Poziom wydatków wojskowych i socjalnych

8.7. Oceniając, czy dany zakup mógłby w znaczący sposób zniekształcić relacje między poziomem wydatków wojskowych a poziomem wydatków socjalnych, państwa członkowskie powinny uwzględnić następujące kwestie:

- Jaki jest poziom wydatków wojskowych tego państwa w stosunku do wydatków na cele zdrowotne i edukację?
- Jaki odsetek produktu krajowego brutto (PKB) stanowią wydatki wojskowe tego państwa?
- Czy w ciągu ostatnich pięciu lat zaobserwowano tendencję wzrostową poziomu wydatków wojskowych w stosunku do wydatków na zdrowie i edukację oraz do PKB?
- W przypadku występowania wysokiego poziomu wydatków wojskowych państwa, czy są wśród nich „ukryte” wydatki socjalne? (w społeczeństwach wysoce zmilitaryzowanych wojsko może prowadzić szpitale, zapewniać opiekę socjalną itd.)

- Czy państwo posiada znaczący poziom „pozabudżetowych” wydatków wojskowych (tj. czy poza normalnym procesem odpowiedzialności i kontroli budżetowej mają miejsce znaczące wydatki wojskowe)?

Napływ pomocy

8.8. Państwa członkowskie powinny uwzględnić poziom pomocy napływającej do państwa dokonującego przywozu oraz jej potencjalną zamienność¹.

- Czy państwo jest wysoce uzależnione od pomocy wielostronnej, dwustronnej oraz pochodzącej z Unii Europejskiej?
- Jaka jest zależność państwa od pomocy wyrażona jako odsetek dochodu narodowego brutto (DNB)?

Skumulowane skutki

8.9. Oceny skumulowanych skutków przywozu uzbrojenia dla gospodarki państwa końcowego przeznaczenia można dokonać wyłącznie w odniesieniu do łącznego wywozu ze wszystkich źródeł, przy czym dokładne dane liczbowe są zazwyczaj niedostępne. Każde państwo członkowskie mogłoby uwzględnić skumulowane skutki dokonywanego przez siebie wywozu uzbrojenia do tego państwa, w tym złożonych ostatnio i przewidywanych wniosków o zezwolenie. Mogłoby również uwzględnić dostępne informacje dotyczące bieżącego oraz planowanego wywozu z innych państw członkowskich UE, jak również z innych państw dostawców. Źródłami informacji są między innymi: roczne sprawozdanie UE, roczne sprawozdania państw członkowskich, porozumienie z Wassenaar, rejestr broni konwencjonalnej ONZ oraz coroczne raporty Sztokholmskiego Międzynarodowego Instytutu Badań nad Pokojem.

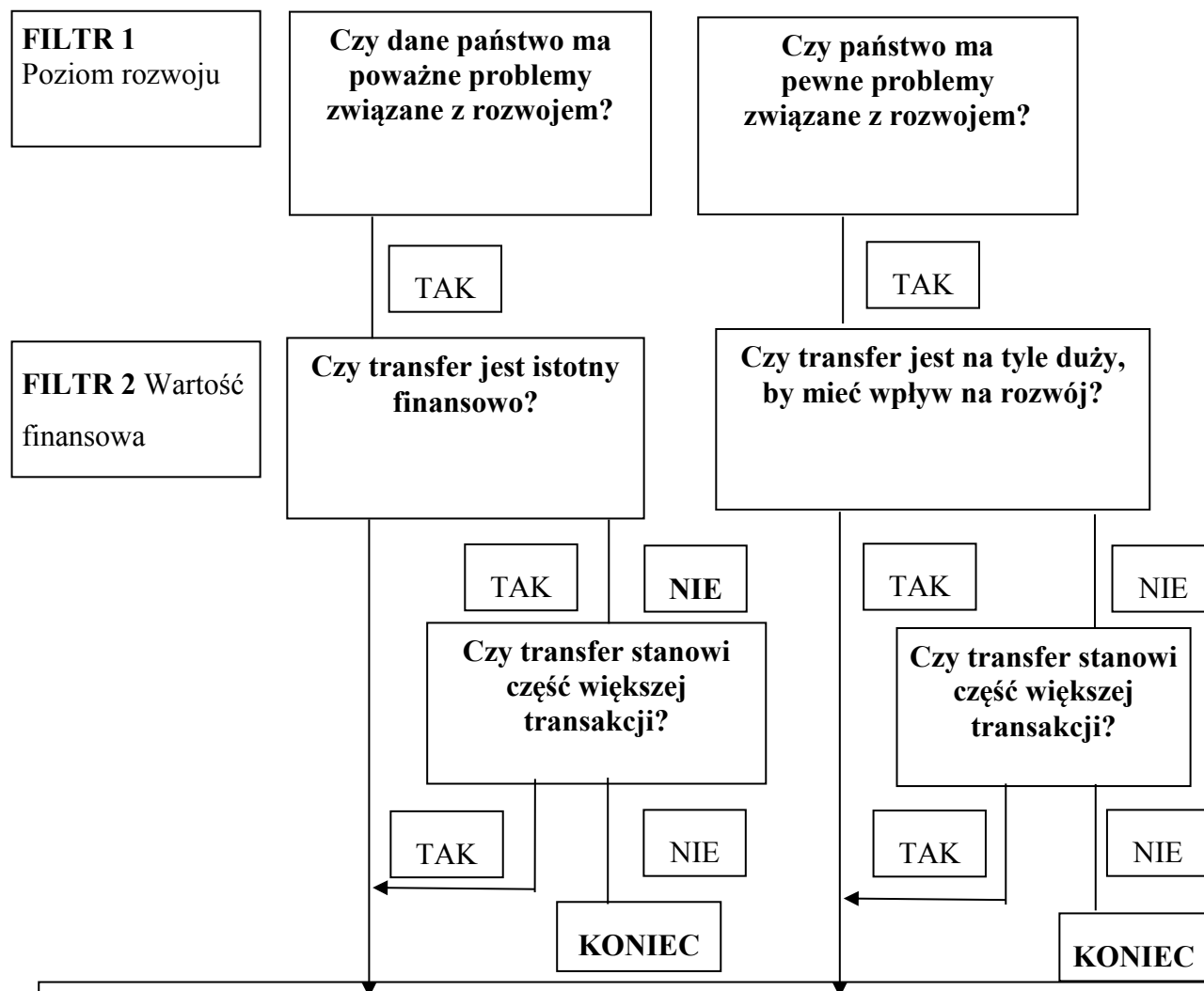
8.10. Dane dotyczące łącznego wywozu uzbrojenia mogą zostać wykorzystane do dokładniejszej oceny:

- przeszłych, obecnych oraz przewidywanych tendencji w zakresie wydatków wojskowych tego państwa oraz wpływu, jaki miałyby na nie proponowany wywóz.
- Tendencje w wydatkach wojskowych jako odsetek dochodu tego państwa oraz jako odsetek jego wydatków socjalnych.

¹ Zamiennność odnosi się do potencjalnego przekierowania napływającej pomocy na niewłaściwe wydatki wojskowe.

8.11. ***Podejmowanie decyzji***: opierając się na danych oraz na ocenie najistotniejszych elementów wskazanych powyżej w pkt 8.3–8.10, państwa członkowskie zdecydują, czy proponowany wywóz mógłby poważnie zahamować zrównoważony rozwój w państwie końcowego przeznaczenia.

W celu podjęcia wstępnej decyzji, czy wniosek o zezwolenie na wywóz wymaga rozpatrzenia w świetle kryterium 8, państwa członkowskie będą musiały uwzględnić poziom rozwoju państwa końcowego przeznaczenia oraz wartość finansową proponowanego wywozu. Przedstawiony poniżej wykres ma pomóc państwom członkowskim w procesie podejmowania decyzji.

POTRZEBNA JEST DALSZA ANALIZA NA PODSTAWIE PYTAŃ I KWESTII OKREŚLONYCH W SEKCJACH 8.3–8.10 ORAZ Z ZASTRZEŻENIEM DOSTĘPNOŚCI INFORMACJI

W ogólnej ocenie szczególna uwaga będzie poświęcona sytuacji w dziedzinie bezpieczeństwa w państwie końcowego przeznaczenia oraz istotności szczegółów transakcji będącej przedmiotem weryfikacji (np. rodzaj sprzętu – zaczepny/obronny/stosowany w nadzorze terytorialnym i kontroli granic, rodzaj użytkownika końcowego – policja, siły zbrojne, koszty obsługi technicznej i koszty operacyjne podczas cyklu życia).

ZAŁĄCZNIK B (do rozdziału 2 część 8)

Państwa członkowskie mogą zechcieć uwzględnić wskaźniki społeczne i gospodarcze dotyczące państw końcowego przeznaczenia oraz występujące w nich w ostatnich latach tendencje; wskaźniki te zostały przedstawione w poniższym wykazie wraz ze źródłami danych.

Wskaźnik	Źródło danych
Poziom wydatków wojskowych w stosunku do wydatków publicznych na zdrowie i edukację	Publikacja IISS „Military Balance”, SIPRI; raporty WB/MFW na temat kraju; WDI
Wydatki wojskowe jako odsetek produktu krajowego brutto (PKB)	Publikacja IISS „Military Balance”, SIPRI; raporty WB/MFW na temat kraju; WDI
Uzależnienie od pomocy wyrażonej jako część DNB	WDI
Stabilność finansów	WDI, WDR, raporty IFI na temat kraju
Zdolność obsługi zadłużenia	WB/MFW z uwzględnieniem raportów na temat kraju
Osiągnięcia w zakresie Milenijnych Celów Rozwoju (po 2005 r.)	UNDP, Raport ONZ o rozwoju społecznym
Kwestie związane z zarządzaniem	WB (w szczególności światowe wskaźniki dobrego rządzenia – Worldwide Governance Indicators; polityka wobec poszczególnych krajów i ocena instytucjonalna – Country Policy and Institutional Assessment oraz dane dotyczące dochodów)

WYKAZ SKRÓTÓW I ŹRÓDEŁ

- IISS Międzynarodowy Instytut Badań Strategicznych (<http://www.iiss.org/>)
- MFW Międzynarodowy Fundusz Walutowy (<http://www.imf.org>)
- SIPRI Sztokholmski Międzynarodowy Instytut Badań nad Pokojem (<http://sipri.org>)

- UNDP Program Narodów Zjednoczonych ds. Rozwoju (<https://www.undp.org/>)
- WBBank Światowy (<http://www.worldbank.org>)
- WDI wskaźniki rozwoju na świecie (<http://data.worldbank.org/products/wdi>)
- WDR sprawozdania na temat rozwoju światowego
(<https://www.worldbank.org/en/publication/wdr/wdr-archive>)

ROZDZIAŁ 3 – PRZEJRZYSTOŚĆ

Część 1: Wymogi dotyczące przekazywania informacji do rocznego sprawozdania UE

1.1. Wykonując art. 8, każde państwo członkowskie – za pośrednictwem systemu online Grupy Roboczej ds. Wywozu Broni Konwencjonalnej (COARM) – co roku przekazuje ESDZ informacje dotyczące całego wywozu w poprzednim roku, niezależnie od miejsca przeznaczenia, rodzaju użytkownika końcowego oraz rodzaju zezwolenia, na podstawie którego dokonano wywozu.

W kontekście art. 8 „wywóz” jest rozumiany jako:

- stały fizyczny wywóz, w tym do celów licencjonowanej produkcji sprzętu wojskowego w państwach trzecich; oraz
- niematerialne transfery oprogramowania i technologii środkami takimi jak nośniki elektroniczne, faks lub telefon.

1.2. Każde państwo członkowskie przekazuje ESDZ za pośrednictwem systemu online grupy COARM następujące informacje dotyczące wywozu:

- a) liczba udzielonych zezwoleń na wywóz do poszczególnych państw przeznaczenia, z podziałem według kategorii w wykazie uzbrojenia;
- b) wartość udzielonych zezwoleń na wywóz do poszczególnych państw przeznaczenia, z podziałem według kategorii w wykazie uzbrojenia; oraz
- c) wartość rzeczywistego wywozu do poszczególnych państw przeznaczenia, z podziałem według kategorii w wykazie uzbrojenia (jeżeli podział taki jest dostępny).

W kontekście art. 8 „zezwolenia na wywóz” rozumiane są jako decyzje o wyrażeniu zgody na faktyczną sprzedaż lub faktyczny wywóz danej technologii wojskowej lub danego sprzętu wojskowego lub zawarcie odpowiedniej umowy. „Faktyczny wywóz” to taki, który faktycznie miał miejsce.

- 1.3. W systemie online grupy COARM będą automatycznie generowane następujące dodatkowe informacje:
- a) liczba wydanych odmów dotyczących poszczególnych państw przeznaczenia, z podziałem według kategorii w wykazie uzbrojenia;
 - b) liczba przypadków zastosowania każdego z kryteriów określonych we wspólnym stanowisku w odniesieniu do poszczególnych państw przeznaczenia, z podziałem według kategorii w wykazie uzbrojenia;
 - c) liczba zainicjowanych konsultacji;
 - d) liczba otrzymanych wniosków o konsultację.

Informacje, o których mowa w lit. a) i b), nie będą publikowane oddzielnie dla każdego państwa członkowskiego w sprawozdaniu rocznym UE, ale w sposób zagregowany.

- 1.4. Państwo członkowskie, które nie jest w stanie przedstawić pewnych informacji wymienionych w pkt 1.2 przedstawia szczegółowe uzasadnienie tej sytuacji. Państwa członkowskie przekazują również wszelkie inne wyjaśnienia, które mogą mieć znaczenie w odniesieniu do przekazywanych przez nie informacji. Wyjaśnienia te zostaną włączone do sprawozdania rocznego UE.
- 1.5. Oprócz wyżej wymienionych informacji na temat wywozu każde państwo członkowskie przekazuje ESDZ oddzielne informacje o wywozie na rzecz misji działających pod egidą ONZ lub innych misji międzynarodowych oraz o wydanych zezwoleniach i odmowach odnoszących się do pośrednictwa.
- 1.6. Państwa członkowskie corocznie przekazują wyżej wymienione informacje do 30 czerwca. Państwa członkowskie i ESDZ będą dążyły do przyjęcia sprawozdania rocznego UE przez Radę i jego publikacji na stronie internetowej ESDZ nie później niż 31 października.
- 1.7. Dalsze wytyczne dotyczące sprawozdawczości, jak również instrukcje dotyczące użytkowania systemu online grupy COARM do tych celów, zostaną udostępnione w systemie online grupy COARM.

Część 2: Baza danych online z funkcją wyszukiwania

Informacje, o których mowa w pkt. 1.2. lit. a) – c) oraz w pkt. 1.3. lit. a) i b) będą udostępnione publicznie w bazie danych online z funkcją wyszukiwania, na stronie internetowej ESDZ¹.

¹ <https://webgate.ec.europa.eu/eeasqap/sense/app/75fd8e6e-68ac-42dd-a078-f616633118bb/sheet/74299ecd-7a90-4b89-a509-92c9b96b86ba/state/analysis>

Część 3: Sprawozdania krajowe i publicznie dostępne informacje w zakresie wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego

- 3.1. Sprawozdania krajowe państw członkowskich oraz publicznie dostępne informacje na temat ich systemów, polityk i procedur udzielania zezwoleń będą udostępniane w bazie danych online z funkcją wyszukiwania, o której mowa w części 2, za pośrednictwem linku do sprawozdania na krajowej stronie internetowej. W tym celu państwa członkowskie przekazują ESDZ adres swoich odpowiednich stron internetowych.
- 3.2. Państwa członkowskie dążą do podnoszenia wśród odpowiednich zainteresowanych stron (przemysłu obronnego, sektora finansowego, przedstawicieli społeczeństwa obywatelskiego) poziomu wiedzy na temat swoich odpowiednich mechanizmów kontroli wywozu, zasad, metod i procedur. Zachęca się państwa członkowskie do przekazywania publicznie dostępnych informacji na temat funkcjonowania ich odpowiednich mechanizmów kontroli wywozu szerokiemu gronu zainteresowanych stron.

Takie środki mające na celu poprawę zrozumienia zasad i procedur wdrażanych przez krajowe organy kontroli wywozu mają pozytywny wpływ na wiele sektorów, w tym na przemysł obronny i jego dostęp do prywatnego finansowania. Większa wiedza sektora finansowego na temat systemów kontroli wywozu państw członkowskich może umacniać zaufanie podmiotów prywatnych do inwestowania w przemysł obronny, co prowadzi do nasilenia przepływów kapitału i tym samym wzmacnia zdolności przemysłu obronnego zarówno w zakresie produkcji krajowej, jak i wywozu.

Zestawienie publicznie dostępnych informacji, o których mowa powyżej, jest obecnie dostępne w rocznych sprawozdaniach przedkładanych zgodnie z art. 8 ust. 2 wspólnego stanowiska Rady 2008/944/WPZiB określającego wspólne zasady kontroli wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego, w formie tabeli: *„Przepisy wykonawcze lub administracyjne państw członkowskich odnoszące się do wspólnego stanowiska 2003/468/WPZiB i wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB”*. Informacje te będą również dostępne na stronie internetowej Komisji.

ROZDZIAŁ 4 – WSPÓLNY WYKAZ UZBROJENIA UE

- 1.1. Wspólny wykaz uzbrojenia UE ma status politycznego zobowiązania w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Aktualna wersja wspólnego wykazu uzbrojenia UE dostępna jest na stronie internetowej ESDZ: (https://www.eeas.europa.eu/eeas/disarmament-non-proliferation-and-arms-export-control-0_en#43551)
- 1.2. Wykaz będzie aktualizowany w celu odzwierciedlenia zmian wprowadzanych w odnośnych międzynarodowych wykazach oraz uwzględnienia wszelkich innych zmian uzgodnionych przez państwa członkowskie.

Część 1: Powiadomienia o odmowie i konsultacje

Wymogi i terminy

- 1.1. Wykonując art. 4 wspólnego stanowiska, jeżeli odmawia się zezwolenia na wywóz broni lub na pośrednictwo, odmawiające państwo członkowskie wprowadza powiadomienie o odmowie do systemu online grupy COARM niezwłocznie po wydaniu odmowy.

Konsultacje w sprawie odmowy dotyczącej zasadniczo takich samych transakcji również wprowadza się do systemu online grupy COARM; odpowiada się na nie nie później niż trzy tygodnie po powiadomieniu o konsultacjach. Jeśli odpowiedź wymaga więcej niż trzech tygodni, konsultowane państwo członkowskie powiadamia państwo członkowskie, które wystąpiło o konsultacje. W przypadku gdy po upływie trzech tygodni państwo członkowskie, które wystąpiło o konsultacje, nie otrzyma odpowiedzi ani powiadomienia, może ono uznać, że nie ma sprzeciwu co do udzielenia przez nie zezwolenia. Państwo członkowskie, które wystąpiło o konsultacje, informuje inne państwa członkowskie o swojej ostatecznej decyzji nie później niż jeden miesiąc po jej podjęciu.

Definicje „odmowy” i „zasadniczo takiej samej transakcji”

- 1.2. Zgodnie z art. 4 ust. 2 wspólnego stanowiska *„Uznaje się, że odmowa wydania zezwolenia ma miejsce w przypadku, gdy państwo członkowskie nie wyraża zgody na faktyczną sprzedaż lub fizyczny wywóz danej technologii wojskowej lub danego sprzętu wojskowego, jeżeli w przeciwnym wypadku sprzedaż lub zawarcie odpowiedniej umowy doszłoby do skutku. Dla tych celów odmowa wymagająca notyfikacji, zgodnie z krajowymi procedurami, może obejmować odmowę zezwolenia na rozpoczęcie rokowań lub odmowną odpowiedź na formalne zapytanie wstępne dotyczące określonego zamówienia.”*

Stosując ten przepis, państwa członkowskie wydają powiadomienie o odmowie, gdy organ rządowy odrzuci wniosek o zatwierdzenie wywozu sporządzony w formie pisemnej z zachowaniem poziomu szczegółowości pozwalającego dostarczyć odnośnemu organowi ilość informacji wystarczającą do podjęcia decyzji. Takie pisemne wnioski mogą być wnioskami o zezwolenie, ale również wnioskami o zezwolenie na podjęcie negocjacji, formalnymi zapytaniami itp. Minimalny poziom informacji, które musi zawierać pisemny wniosek, jest następujący:

- a) państwo przeznaczenia;
- b) pełny opis towarów, których dotyczy wnioski, w tym ilość oraz, w stosownych przypadkach, dane techniczne;
- c) odbiorca (określenie, czy odbiorcą jest agencja rządowa, jeden z rodzajów sił zbrojnych, oddziały paramilitarne lub prywatna osoba fizyczna albo prawna);
- d) proponowany użytkownik końcowy.

Powiadomienie o odmowie powinno również zostać wydane, gdy:

- a) państwo członkowskie unieważniło istniejące zezwolenie na wywóz;
- b) państwo członkowskie odmówiło wydania zezwolenia na wywóz objętego zakresem zastosowania wspólnego stanowiska i przekazało związane z tym powiadomienie o odmowie w ramach innych międzynarodowych systemów kontroli wywozu;
- c) państwo członkowskie odmówiło wydania zezwolenia na wywóz, będący zasadniczo taką samą transakcją, na jaką odmówiono już poprzednio zezwolenia w innym państwie członkowskim i powiadomiono o tej odmowie.

- 1.3. W przypadku odmowy wydania zezwolenia wyłącznie na podstawie polityki krajowej, która jest bardziej rygorystyczna niż polityka wymagana na mocy wspólnego stanowiska, zostanie wydane powiadomienie o odmowie określające względy związane z polityką krajową leżące u podstaw wydanej odmowy.

Taka odmowa zostanie wprowadzona do systemu online grupy COARM, ale nie będzie podlegać zwykłej procedurze konsultacji, w przypadku gdy inne państwo członkowskie zamierza zatwierdzić zasadniczo taką samą transakcję; gdy ma miejsce takie zatwierdzenie (ang. *undercut*), nie ma potrzeby przedstawiania szczegółowego wyjaśnienia.

- 1.4. Do punktów, które należy poddać bardziej szczegółowej ocenie, aby ustalić, czy chodzi o „zasadniczo taką samą” transakcję, należą dane techniczne, ilości i wolumeny oraz klienci i użytkownicy końcowi towarów, których dotyczy wnioski.

Informacje o odmowie, które powinny zostać zawarte w powiadomieniu

- 1.5. Państwa członkowskie przekazują co najmniej następujące informacje merytoryczne w swoich powiadomieniach o odmowie:
- a) państwo końcowego przeznaczenia;
 - b) odbiorca i użytkownik końcowy;
 - c) szczegółowy opis towarów (w miarę możliwości);
 - d) numer na liście kontrolnej;
 - e) deklarowany sposób końcowego wykorzystania;
 - f) powody odmowy (mające zastosowanie kryteria określone we wspólnym stanowisku);
 - g) informacje o konkretnych elementach leżących u podstaw decyzji o odmowie.
- 1.6. Dalsze wytyczne dotyczące powiadomień o odmowie i konsultacji, jak również instrukcje dotyczące użytkowania systemu online grupy COARM do tych celów, zostaną udostępnione w systemie online grupy COARM.

Część 2: Dodatkowa wymiana informacji

Grupa COARM stanowi główne forum dyskusji na temat wszystkich aspektów kontroli wywozu broni przez państwa członkowskie, ze szczególnym uwzględnieniem kwestii merytorycznych i proceduralnych dotyczących tych kontroli.

- 2.1. Przy wykonywaniu art. 7 i 9 wspólnego stanowiska państwa członkowskie zachęca się do wymiany dodatkowych informacji na temat ich polityk wywozu broni. Państwa członkowskie wyrażające chęć wymiany takich informacji mają korzystać do tego celu z posiedzeń grupy COARM, systemu online grupy COARM lub – w przypadku konieczności opatrzenia komunikatu klauzulą „RESTRICTED” – z sieci COREU.
- 2.2. Aby wspierać zbieżność w dziedzinie wywozu technologii wojskowych i sprzętu wojskowego oraz w odniesieniu do art. 9 wspólnego stanowiska w ramach WPZiB, zachęca się państwa członkowskie do przeprowadzania wzajemnych konsultacji (w trybie dwustronnym lub za pośrednictwem systemu online grupy COARM) w sprawie krajowych wytycznych dotyczących pewnych miejsc przeznaczenia (i rodzajów transakcji obejmujących wywóz do tych miejsc).
- 2.3. System online grupy COARM umożliwia, jako minimum, wymianę w trybie poufnym następujących dodatkowych informacji:
 - a) konkretnych informacji dotyczących wywozu, takich jak informacje o problematycznych użytkownikach końcowych i pośrednikach, skazanych eksporterach, analizach ryzyka, które uznaje się za użyteczne dla innych państw członkowskich, wykrytych szlakach przekierowywania itp.;
 - b) ogólnych informacji krajowych i informacji o politykach krajowych, które uznaje się za użyteczne dla innych państw członkowskich, takich jak aktualizacje polityki wywozowej lub krajowego systemu kontroli, krajowe dokumenty programowe, istotne informacje o sprawach sądowych itp.;
 - c) informacji na temat konkretnych miejsc przeznaczenia lub odbiorców i dotyczących ich polityk, jak również kwestii budzących obawy (umożliwiając prezentację opinii uczestników grupy). Może to również obejmować: i) dobrowolną i tymczasową wymianę informacji w czasie rzeczywistym w zakresie udzielonych zezwoleń w przypadku państw zwykle klasyfikowanych przez państwa członkowskie jako miejsca przeznaczenia budzące obawy w danym kontekście; ii) pilne wnioski o przekazanie informacji na temat udzielonych zezwoleń i ewentualnego zawieszenia zezwoleń w przypadku państw znajdujących się w sytuacji budzącej bezpośrednie obawy (wraz ze wskazaniem krótkiego terminu na przedkładanie uwag); iii) dobrowolną wymianę informacji na temat konkretnych zanonimizowanych przypadków; oraz iv) dane kontaktowe użytkowników końcowych, którzy opracowali system walidowania zarządzania bronią i amunicją (AAMVS), oraz, jeżeli zostało to uzgodnione z użytkownikami końcowymi, zanonimizowane informacje na temat praktyk użytkowników końcowych w zakresie zarządzania bronią i amunicją możliwe do uzyskania z systemu AAMVS.

Instrukcje dotyczące użytkowania systemu online grupy COARM do wyżej wymienionych celów dostępne są w tym systemie.

- 2.4. W stosownych przypadkach państwa członkowskie przekazują innym państwom członkowskim informacje dotyczące odnośnych zmian w swoich krajowych politykach wywozowych lub krajowym systemie kontroli; taka wymiana informacji ma miejsce w trakcie posiedzeń grupy COARM, za pośrednictwem systemu online grupy COARM lub – w przypadku konieczności opatrzenia komunikatu klauzulą „RESTRICTED” – poprzez sieć COREU.
- 2.5. Baza danych dla urzędników wydających zezwolenia stanowi część systemu online grupy COARM zawierającą informacje o państwach końcowego przeznaczenia obejmujące: zasoby publiczne UE oraz, w stosownych przypadkach, zasoby wewnętrzne; informacje pochodzące od organizacji międzynarodowych i społeczeństwa obywatelskiego lub informacje z nimi związane; informacje na temat polityki wywozowej państw członkowskich; jak również informacje o statusie uczestnictwa państw końcowego przeznaczenia w traktatach i innych instrumentach międzynarodowych istotnych dla stosowania wspólnego stanowiska. Wpisy do bazy danych mogą być wprowadzane przez państwa członkowskie na zasadzie dobrowolności lub przez Europejską Służbę Działań Zewnętrznych.

ROZDZIAŁ 6 – ZASADY I MECHANIZMY UŁATWIAJĄCE WYWÓZ SPRZĘTU WOJSKOWEGO LUB TECHNOLOGII WOJSKOWYCH PRODUKOWANYCH W UE

Wprowadzenie

Zgodnie z art. 7 ust. 2 wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB państwa członkowskie UE uczestniczące we wspólnym projekcie w dziedzinie obronności mogą korzystać z mechanizmów ułatwiających w celu wspierania zbieżności i ułatwiania podejmowania decyzji w sprawie wywozu wspólnie finansowanych i produkowanych sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych. Bez uszczerbku dla mających zastosowanie na szczeblu krajowym przepisów ustawowych i wykonawczych dotyczących praktyk i procedur wydawania zezwoleń opisane poniżej mechanizmy stanowią niewyczerpujący wykaz opcjonalnych środków służących realizacji celów, o których mowa w art. 7 ust. 2 wspólnego stanowiska 2008/944/WPZiB. Wymienione mechanizmy stanowią zestaw opcjonalnych środków ułatwiających i powinny być regularnie poddawane przeglądowi i aktualizowane w oparciu o praktyczne doświadczenia państw członkowskich UE we wdrażaniu tych mechanizmów.

- 1.1 Aby umocnić współpracę w dziedzinie wywozu sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych powstałych w wyniku współpracy międzyrządowej lub przemysłowej i współfinansowanych przez uczestniczące państwa członkowskie UE lub subsydiowanych ze środków Unii Europejskiej, państwa członkowskie UE stosują zestaw wspólnych zasad regulujących transfer takiego sprzętu lub takich technologii do innych państw członkowskich UE i ich zakładów przemysłowych, które nie uczestniczyły w ich opracowaniu, lub wywóz takiego sprzętu i takich technologii do państw członkowskich NATO nienależących do UE i ich zakładów przemysłowych oraz do innych państw trzecich.
- 1.2 Należy kierować się ogólną zasadą przewodnią, że o ile nie podjęto innej decyzji w formie specjalnej klauzuli dotyczącej wywozu w istniejącej wcześniej umowie o współpracy, państwa członkowskie UE współpracujące przy opracowywaniu sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych (zwanymi dalej „wspólnymi produktami”) ułatwiają – na podstawie ocen ryzyka zgodnych z kryteriami określonymi we wspólnym stanowisku i na zasadzie wzajemnego zaufania – wywóz takiego sprzętu lub takich technologii poza UE, o ile wywóz ten nie zagraża ich bezpośrednim interesom lub interesom bezpieczeństwa narodowego i nie narusza ich zobowiązań międzynarodowych (w odniesieniu do handlu sprzętem wojskowym lub technologią wojskową). Aby wspierać zbieżność i ułatwiać podejmowanie decyzji w sprawie wywozu wspólnie finansowanego i produkowanego sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych, zachęca się uczestniczące państwa członkowskie, by konsultowały się ze sobą w sprawie ocen ryzyka dotyczących potencjalnych miejsc przeznaczenia wywozu i użytkowników końcowych w celu zapewnienia pomyślnej realizacji wspólnego projektu. Przyjmując tę wspólną zasadę, państwa członkowskie planują stworzenie ram umożliwiających, w razie potrzeby, prowadzenie konsultacji.

Za wspólne produkty uznaje się produkty związane z obronnością ujęte w punktach ML1–ML22, które są opracowywane lub wytwarzane wspólnie (i) przy finansowaniu przez co najmniej dwa państwa członkowskie UE lub (ii) przy finansowaniu przez UE przy oficjalnym wsparciu ze strony co najmniej dwóch państw członkowskich UE lub (iii) przy finansowaniu przez UE i co najmniej dwa państwa członkowskie UE.

- 1.3 Poszczególne etapy procesu, które prowadzą do wywozu wspólnego produktu do państw spoza UE, są następujące: W pierwszej kolejności, państwa członkowskie EU lub unijne przedsiębiorstwa z co najmniej dwóch państw członkowskich UE uzgadniają opracowanie wspólnego produktu (na podstawie propozycji konsorcjum przedsiębiorstw z unijnego sektora obronnego).

Następnie państwa członkowskie UE lub przedsiębiorstwa zaangażowane w projekt mogą omówić kwestię, którym krajom i użytkownikom chcą sprzedawać produkt, ale nie mają takiego obowiązku. Jest prawdopodobne, że konsorcjum będzie musiało określić wartość handlową projektu na wczesnym etapie, jeszcze przed przystąpieniem do produkcji.

W związku z tym państwa członkowskie UE mają możliwość decydowania o tym, którzy użytkownicy końcowi w których krajach są potencjalnymi nabywcami wspólnego produktu, a co za tym idzie, które kraje są potencjalnymi miejscami przeznaczenia wywozu. Mogą również przełożyć tę dyskusję na późniejszy etap.

W ostatniej fazie państwa członkowskie UE będą musiały wydać zezwolenie na wywóz, aby umożliwić wywóz wspólnego produktu do użytkownika końcowego z państwa spoza UE. Decyzja o wydaniu zezwolenia na wywóz zostanie podjęta po wyprodukowaniu wspólnego produktu i przed jego faktycznym wywozem do państwa spoza UE.

Część 2: Zestaw narzędzi ułatwiających kontrolę wywozu wspólnych produktów

Państwa członkowskie UE odpowiadają za podejmowanie decyzji w sprawie transferów sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych w UE i poza UE. Państwa członkowskie UE uzgodniły, że będą przestrzegać ośmiu kryteriów określonych we wspólnym stanowisku 2008/944/WPZiB. Aby ułatwić zindywidualizowaną kontrolę wywozu wspólnych produktów, uczestniczące państwa członkowskie UE mogą korzystać z następujących mechanizmów ułatwiających, chyba że mające zastosowanie krajowe przepisy ustawowe lub wykonawcze stanowią inaczej.

Mechanizm 1 Wywóz do innych państw członkowskich UE sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych mających wejść w skład wspólnych produktów, w sytuacji gdy miejsce końcowego przeznaczenia produktów końcowych pozostaje nieznane, jest dozwolony. Do celów zezwolenia na wywóz umożliwiającego wewnątrzunijny transfer tych komponentów lub technologii za miejsce końcowego przeznaczenia można uznać państwo członkowskie UE, w którym następuje ich włączenie w skład wspólnego produktu. Państwa członkowskie UE nie będą zwracać się o gwarancje ponownego wywozu przekazywanych komponentów lub technologii.

- 2.1 Wspólne produkty mogą być komponentami wchodzącymi w skład bardziej złożonych produktów. Komponenty te mogą zostać wyprodukowane w jednym państwie członkowskim UE i włączone w skład bardziej złożonego produktu w innym państwie członkowskim UE. Aby umożliwić wewnątrzunijny transfer tych komponentów, wymagane jest zezwolenie na transfer. Wewnątrzunijny transfer towarów strategicznych jest częściowo objęty art. 4 ust. 8 dyrektywy 2004/43/WE, który stanowi, że państwa członkowskie UE powstrzymują się od wprowadzania, w odniesieniu do państwa członkowskiego odbiorcy, ograniczeń wywozu komponentów w celu ich włączenia w skład produktów związanych z obronnością, jeżeli transfer komponentu nie jest uznawany za wrażliwy, o ile zezwala na to prawo krajowe uczestniczących państw członkowskich UE.

Państwa członkowskie UE mogą rozpocząć opracowywanie wspólnego produktu mimo braku uzgodnień dotyczących sprzedaży tego wspólnego produktu państwom spoza UE. Użytkownik końcowy nie zawsze jest zatem znany w momencie wewnątrzunijnego transferu komponentu. W takim przypadku do celów wydawania zezwoleń na wywóz komponentu lub technologii za miejsce przeznaczenia można uznać państwo członkowskie UE, w którym ma miejsce włączenie danego komponentu lub danej technologii w skład bardziej złożonego produktu. Państwa członkowskie nie będą zwracać się o gwarancje ponownego wywozu przekazywanych komponentów lub technologii. Celem tej polityki jest poprawa klimatu inwestycyjnego w UE, a tym samym wzmocnienie unijnej bazy technologiczno-przemysłowej sektora obronnego.

Zasadę tę można by rozszerzyć i zastosować do wszystkich transferów wewnątrzunijnych (również tych, na które nie uzyskano finansowania z UE lub państw członkowskich UE) mających miejsce na etapie opracowywania i produkcji kompletnego produktu obronnego, którego miejsce końcowego przeznaczenia pozostaje nieznane w momencie transferu.

Mechanizm 2 Określenie procedury podejmowania decyzji o tym, które kraje i którzy użytkownicy końcowi kwalifikują się do wywozu wspólnych produktów.

- 2.2 Jeżeli państwa członkowskie UE (lub przedsiębiorstwa z państw członkowskich UE) zdecydują się wspólnie opracować i wyprodukować sprzęt wojskowy lub technologię wojskową, mogą, ale nie muszą, uznać za korzystne określenie potencjału rynkowego wspólnego produktu. W związku z tym mogą, ale nie muszą, dokonać uzgodnienia wykazu potencjalnych nabywców. Nabywcy ci mogą mieć siedzibę w UE lub poza UE. Państwa członkowskie UE uczestniczące w projekcie mogą zatem, ale nie muszą, decydować o tym, które kraje i którzy użytkownicy końcowi kwalifikują się do wywozu.

Wymaga to podejmowania decyzji *ad hoc* przez państwa członkowskie UE zaangażowane w projekt.

Mechanizm 3 Określenie, z jakich powodów państwa członkowskie mogą zgłaszać zastrzeżenia, tak by umożliwić znalezienie rozwiązania w przypadku rozbieżności stanowisk w kwestii wywozu do państw trzecich (dla użytkowników końcowych z państw trzecich).

- 2.3 Niezależnie od uprawnień decyzyjnych państw członkowskich UE w ramach projektu państwa członkowskie UE powinny zawsze mieć możliwość omówienia ewentualnej rozbieżności stanowisk w kwestii wywozu do określonego państwa lub dla określonego użytkownika końcowego. W przypadku zgłoszenia zastrzeżenia przez jedno z państw członkowskich UE państwa członkowskie UE zaangażowane w projekt muszą znaleźć rozwiązanie i podjąć decyzję zgodnie z metodyką uznaną za odpowiednią przez zaangażowane strony.

Aby usprawnić proces decyzyjny, powody uzasadniające zgłoszenie zastrzeżenia przez państwa członkowskie UE należy ograniczyć do wyjątkowych sytuacji zagrażających ich bezpośrednim interesom lub interesom bezpieczeństwa narodowego lub naruszających ich zobowiązania międzynarodowe (w odniesieniu do handlu sprzętem wojskowym lub technologią wojskową). Państwa członkowskie mogłyby na przykład zgłosić zastrzeżenie w związku z wywozem wspólnego produktu, ponieważ:

- wspólny produkt zawiera technologie wrażliwe, które w przypadku wywozu mogłyby mieć wpływ na interesy bezpieczeństwa państwa członkowskiego;
- istnieje prawdopodobne ryzyko, że system lub technologia będące przedmiotem wywozu mogą zostać wykorzystane przeciwko siłom zbrojnym, obywatelom lub terytorium danego państwa członkowskiego lub jego sojuszników;
- towary lub technologie będące przedmiotem wywozu stanowią zagrożenie dla wypełnienia przez państwo członkowskie obowiązków wynikających z prawa krajowego lub międzynarodowego.

Mechanizm 4 W przypadku gdy wspólne produkty są wywożone do państw spoza UE, konieczny jest usprawniony proces wydawania zezwoleń krajowych, aby ułatwić transfer komponentów wymaganych w projekcie. Państwo członkowskie UE, które działa jako dostawca komponentów, mogłoby wprowadzić ogólne lub globalne zezwolenia, aby upoważnić państwo członkowskie UE, w którym następuje włączenie tych komponentów w skład końcowego produktu, do oceny wniosku o zezwolenie na wywóz pod kątem kryteriów określonych we wspólnym stanowisku. Proces wydawania zezwolenia powinien co do zasady zostać zakończony szybko i w rozsądnie krótkim czasie.

2.4 W wytworzenie wspólnego produktu może być zaangażowanych szereg sektorów przemysłu państw członkowskich UE. Aby uniknąć dodatkowych zadań administracyjnych i długotrwałych procedur, w ramach których wszystkie uczestniczące państwa członkowskie UE musiałyby ocenić wywóz produktu końcowego do państwa niebędącego członkiem UE pod kątem kryteriów określonych we wspólnym stanowisku, oraz aby ułatwić wspólną produkcję sprzętu wojskowego lub technologii wojskowych, potrzebny jest usprawniony i efektywny proces wydawania zezwoleń na wewnątrzunijne transfery komponentów. Proces wydawania zezwolenia umożliwiającego wewnątrzunijny transfer komponentów przeznaczonych do włączenia w skład produktów końcowych wywożonych do państw spoza UE powinien co do zasady zostać zakończony szybko i w rozsądnie krótkim czasie.

Aby ułatwić proces wydawania zezwolenia na wewnątrzunijny transfer komponentów, państwa członkowskie UE, które działają jako dostawcy komponentów, mogłyby wprowadzić ogólne lub globalne zezwolenia i upoważnić państwo członkowskie UE, w którym następuje włączenie tych komponentów w skład końcowego produktu, do dokonania w ich imieniu oceny wniosku o zezwolenie na wywóz pod kątem kryteriów określonych we wspólnym stanowisku.

Państwa członkowskie powinny zawsze mieć możliwość cofnięcia zezwolenia na wywóz, na przykład jeżeli sytuacja w państwie kwalifikującym się do wywozu uległa pogorszeniu, a określony wywóz zagraża ich bezpośrednim interesom lub interesom bezpieczeństwa narodowego lub narusza ich zobowiązania międzynarodowe (w odniesieniu do handlu sprzętem wojskowym lub technologią wojskową).

***Mechanizm 5* Te nowe procedury umocnią porozumienie między państwami członkowskimi UE w sprawie stosowania wspólnego stanowiska oraz usprawnią proces decyzyjny w odniesieniu do wywozu sprzętu wojskowego i technologii wojskowych wytworzonych w UE.**

2.5 Opisane powyżej mechanizmy opierają się na właściwym wdrożeniu wspólnego stanowiska przez wszystkie państwa członkowskie UE. W przypadku pojawienia się rozbieżności w ocenie ryzyka między uczestniczącymi państwami można przeprowadzić konsultacje między odpowiednimi państwami członkowskimi. Rozbieżnościom można zapobiegać poprzez konsultacje w sprawie oceny ryzyka podczas uruchamiania wspólnego projektu i na wszystkich jego etapach. Umocni to wzajemne zrozumienie stosowania kryteriów określonych we wspólnym stanowisku. Aby jeszcze bardziej umocnić zbieżność praktyk państw członkowskich UE w zakresie kontroli wywozu, takie konsultacje można przeprowadzać z zastosowaniem dowolnej innej użytecznej metody, którą uczestniczące państwa uznają za odpowiednią.
